

LUND UNIVERSITY

Tillgänglighet, närhet och synlighet – gemensamma utmaningar för LUB-nätverket för att möta forskares behov av stöd vid Lunds universitet

Voog, Hanna; Arnebrant, Kristina; Bank, Matthias; Eltén, Annakim; Johnsson, Maria; Kjellberg, Sara; Holmin, Kristina; Håkansson, Håkan; Hörnlund, Viktoria; Persson, Ann-Christin; Steingrimsdottir, Ranka; Wiklund, Gunilla; Zettergren, Ann-Sofie

2013

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Voog, H., Arnebrant, K., Bank, M., Eltén, A., Johnsson, M., Kjellberg, S., Holmin, K., Håkansson, H., Hörnlund, V., Persson, A.-C., Steingrimsdottir, R., Wiklund, G., & Zettergren, A.-S. (2013). *Tillgänglighet, närhet och synlighet – gemensamma utmaningar för LUB-nätverket för att möta forskares behov av stöd vid Lunds universitet*. Lunds universitets bibliotek (LUB).

Total number of authors:

13

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Tillgänglighet, närhet och synlighet

– gemensamma utmaningar för LUB-
nätverket för att möta
forskares behov av stöd
vid Lunds universitet

Lunds universitets bibliotek 2012

Av:

Hanna Voog
Kristina Arnebrant
Matthias Bank
Annakim Eltén
Maria Johnsson
Sara Kjellberg
Kristina Holmin
Håkan Håkansson
Viktoria Hörnlund
Ann-Christin Persson
Ranka Steingrimsdottir
Gunilla Wiklund
Ann-Sofie Zettergren

ISBN: 978-91-7473-458-4

Lund 2013 © Författarna

Sammanfattning

Följande slutrapport för projektet ”Undersökning av forskares behov av biblioteksservice” inkluderar en sammanfattning av projektets alla tre delar. De två första delarna är en litteraturstudie och en enkätundersökning riktad till samtliga bibliotek inom Lunds universitets bibliotek (LUB). Störst utrymme i slutrapporten får projektets tredje del; fokusgruppsintervjuer med forskare från sju fakulteter för att identifiera vilka hinder som forskarna själva upplever i sin forskningsprocess. Projektets övergripande syfte var att identifiera och ge förslag på utveckling av det stöd och service som LUB erbjuder forskare på LU. Svaren från respektive fakultet har analyserats för sig och redovisas också i separata delar (kap. 6). I kapitel 7 redovisas och diskuteras den gemensamma analysen.

Projektets ambition har varit att skapa en bild av forskarnas vardag, genom fokusgruppsintervjuerna ser vi att forskarnas vardag till stor del präglas av avsaknaden av tid, pengar och möjlighet att fokusera. Detta är viktigt att vara medveten om när vi skapar vårt forskarstöd. Tillgänglighet, närhet och synlighet är också viktiga aspekter som återkommer i materialet. Lokala och ämnesmässiga skillnader färgar och spelar roll för de behov och önskemål som forskarna från olika fakulteter har, men det framkommer också en rad gemensamma nämnare. I den fortsatta utvecklingen av forskarstöd bör LUB ta vara på det gemensamma men med hänsyn till det specifika för att utnyttja arbete och kompetenser på bästa sätt. Att jobba strategiskt inom LUB med forskarstöd på Lunds universitet innebär att vi måste kompetensutveckla oss, renodla våra specialistkompetenser och framför allt samverka, mellan biblioteken så väl som med universitetets olika delar.

Projektet visar att följande områden är viktiga för att utveckla framtidens forskarstöd inom LUB och Lunds universitet:

Ökad tillgänglighet...

- **... genom att skapa förutsättningar för forskarnas strategiska omvärldsbevakning**
Behovet av strategisk omvärldsbevakning finns i hela forskningsprocessen; bevakning av finansiärer, bevakning av beviljade projekt, bevakning av forskningsläget, bevakning av nätverk, bevakning av publiceringskanaler, bevakning av framtida projekt. Vår studie visar att forskarna behöver stöd för att till exempel strategiskt kunna bevaka finansiärer och på så sätt underlätta anslagsprocessen. Det är viktigt att arbeta tillsammans med andra aktörer inom Lunds universitet, och på så sätt kunna marknadsföra respektive kompetenser, vilket skulle minska risken att forskarna missar viktig information alternativt inte upptäcker relevanta befintliga stödfunktioner.
- **... genom att skapa pålitliga, tillgängliga och intuitiva system för att synliggöra bibliotekens resurser**
Biblioteksorganisationen ska tillhandahålla tydliga, intuitiva söksystem som ger tillgång till det breda spektrum av material som forskarna behöver i sitt arbete. Tillgången av material, fysiskt, elektroniskt, äldre, digitaliserat, måste vara presenterat i en form som gör det lättåtkomligt. Arbetet och dialogen kring vilka resurser och program vi ska arbeta med och på vilket sätt måste bli bättre inom LUB och mellan LUB och forskarna.

- **... genom att verka för en samlad strategi till stöd för insamling, lagring och återvinning av rådata**

Frågan kring hur rådata kan och bör samlas in och sparas inför framtiden är en fråga som rör hela Lunds universitet. Det handlar inte enbart om att arkivera rådata utan även att sprida och möjliggöra att materialet återanvänds. Att synliggöra gemensamma metoder och intressen över ämnesområden skulle ge ett mervärde för forskarna och öka möjligheten till samarbete. Flera forskningsfinansiärer kräver dessutom någon form av arkiveringsplan och för att motverka att en rad mer eller mindre varaktiga, lokala arkiv tar tid och energi från de enskilda forskarna bör LUB gemensamt med Lunds universitet arbeta för att införa såväl en policy som ett långsiktigt alternativ för lagring och återanvändning av rådata i olika former.

Närhet till de enskilda forskarna...

- **... genom att utveckla flexibla stödformer för den enskilda forskarens behov**

Projektet visar att det individanpassade forskningsstödet behöver ligga nära forskarna, både geografiskt och ämnesmässigt, för att kännas relevant. Relevans för den enskilde forskaren skapas om stöd finns att tillgå i rätt fas och i en relevant form i den individuella forskningsprocessen. Forskarstöd handlar till stor del om relationsskapande mellan bibliotekarier och forskare, relationer som ger värdefull kunskap och en långsiktigare förståelse för ett ämnes konstruktion vilket kan ge biblioteket en möjlighet att arbeta proaktivt i sitt forskarstöd.

- **... genom att stärka Lunds universitets forskares möjligheter att identifiera och skapa nätverk**

Vikten av att underlätta kommunikationsvägar mellan kollegor och forskare/bibliotekarier återkommer såväl i diskussionen om tillgång till material som i hur man skapar nya forskningsområden att arbeta med. Det är viktigt för forskare att kunna identifiera "sina teoretiska grannar" samt att skapa nätverk. Det finns behov av fysiska och digitala fora för utbyte av idéer som synliggör såväl forskaren som dennes forskning och intressen.

Bättre synlighet...

- **... genom att stödja forskarnas arbete med att tillgängliggöra och synliggöra sin forskning**

Det finns flera aspekter att ta hänsyn till när det kommer till att stärka stödet i att synliggöra forskares publikationer. Det handlar inte bara om registrering och fulltextpublicering i LUP, utan även om upphovsrättsliga frågor och att synliggöra behov, former och kanaler för populärvetenskapliga framställningar.

- **... genom att synliggöra och utveckla kompetenser och arbetssätt inom LUB**

Grunden för ett framtida större samarbete inom LUB i forskarstödsfrågor kräver en gemensam struktur för att underlätta sammanställning och spridning av material och kompetenser. Genom att synliggöra kompetenser kan vi verka för professionaliseringen av hela nätverket och skapa förutsättningar för att utveckla expertis hos bibliotekarierna.

Abstract

This report presents a project at Lund University Libraries (LUB) during the fall of 2012, with the object to identify areas where the present research support services ought to be developed and strengthened. The project is three folded and contains a) a literature review focusing on definitions and examples of research support services as well as researchers' needs and experiences of support services, b) a survey to get an overview of the support services offered today at LUB, the decentralized library network at Lund University, and c) focus group interviews with researchers, one group from each partaking faculty, to investigate key obstacles in their research processes. In all three parts a model of the research process schematically divided into four phases was applied; to start a project, to collect material, to process/analyze/write and to communicate the results.

The first two stages of the project, the literature overview and the survey, form a background and both show that many support services are concentrated around the phases to collect material and to communicate results. The findings from the focus group interviews point to common needs and issues as well as special needs and issues related to different ways of doing and communicating research. Common for most researchers is limited time, a need for funding and an everyday fragmentation. They talk about the importance of networks, their efforts to navigate in an abundance of material and ways to find it and a need for overviews and help to understand new ways and demands to communicate. Most concern is expressed in the phases to start a project, to collect material and to communicate results. A major conclusion is that the research support services need to be available, visible and in close proximity to the researchers. Further, the development of support services needs to take into consideration both common traits as well as local variations in research practices. Therefore, discussions concerning LUB as a whole, need to be related to discussions at the single faculty libraries. Apart from knowledge about how to address the research support services at LUB, the project generates a model for how librarians can understand the research community that they are working with and with whom to create networks and partnerships for the future.

1. Inledning.....	5
2. Projektbeskrivning.....	6
2.1 Bakgrund.....	6
2.2 Projektets upplägg och metoder.....	6
3. Litteraturoversikt	9
3.1 Vad är forskarservice?.....	9
3.2 Vad erbjuder bibliotek för forskarservice?	10
3.3 Vad tycker/önskar forskarna själva?.....	11
4. Enkätresultat – en ”nulägesbeskrivning”	13
5. Fokusgruppsintervjuer	15
5.1 Fokusgruppsintervju som metod	15
5.2 Genomförande	15
5.3 Bearbetning	17
6. Resultat och analys av fokusgrupper: per fakultet	18
6.1 De humanistiska och teologiska fakulteterna.....	18
6.2 Juridiska fakulteten.....	21
6.3 Lunds tekniska högskola	26
6.4 Medicinska fakulteten	29
6.5 Naturvetenskapliga fakulteten	33
6.6 Samhällsvetenskapliga fakulteten	37
6.7 Universitetsbiblioteket	40
7. Resultatdiskussion och analys.....	44
7.1 Projektgruppens arbete.....	51
7.2 Erfarenheter av att använda fokusgrupper.....	51
8. Slutsatser - framtida gemensamma utmaningar.....	54
8.1 LUB bör gemensam arbeta vidare för:.....	54
9. Avslutande reflektioner.....	58
BILAGA 1: Frågelista	61
BILAGA 2: Enkätmanfattning	63

1. Inledning

Var har forskarna tagit vägen? Hur formulerar biblioteken sitt specifika stöd till forskare i deras egenskap av att vara forskare? Vad har hänt med forskarnas behov av stöd och service från biblioteken när tekniken, publiceringsformerna och arbetsmetoder ändras och skapar nya och förändrade förutsättningar för forskaren att utföra sitt arbete? De senaste åren har forskarstöd blivit ett hetare samtalsämne, igen. Efter en tids intensivt fokus på studenter, lärandemiljöer och Bolognaprocessen har en del av biblioteksdebatten åter börjat cirkulera kring dessa nygamla frågor, så även inom Lunds universitets bibliotek (LUB). För att utreda frågorna kring forskarstöd närmare startades under 2012 ett tredelat projekt. Projektets övergripande mål är att utveckla forskarstödet på Lunds universitet, både vad gäller gemensamma funktioner och stöd och vad gäller det stöd de enskilda biblioteken erbjuder. Projektets syfte är att peka ut områden där stödet kan utvecklas och förstärkas, både på den gemensamma nivån och för varje fakultetsbibliotek för sig. Projektet innefattar följande delar: en litteraturöversikt¹, en enkätundersökning som samtliga enheter inom LUB besvarat² samt fokusgruppsintervjuer med forskare inom de enheter/fakulteter som valt att delta i undersökningen³. Projektet knyter an till kompetensanalysprojektet, som genomfördes under 2011 för att inventera kompetenser inom LUB, genom att indikera vilka kompetenser inom området för forskarstöd som kan vara relevanta framöver.

Fokus för denna rapport ligger på att utifrån projektet identifiera och exemplifiera hur och vad LUB gemensamt ska satsa på och utveckla i sitt forskarstöd framöver. Rapporten syftar delvis till att peka ut strategiska områden där biblioteksnätverket vid Lunds universitet bör och ska arbeta vidare tillsammans, men även att peka på områden där respektive bibliotek kan arbeta vidare lokalt, på fakultetsnivå. Utförligare planer för respektive fakultets/områdes fortsatta arbete kommer att tas fram i anslutning till projektet.

Projektet har genomförts inom nätverket som ett samarbetsprojekt där respektive fakultet har bidragit med den arbetstid som krävts av respektive deltagare. Samhällsvetenskapliga fakulteten har bistått med finansiering av projektledarens uppdrag och Juridiska fakulteten med finansiering av arbetstiden det tog att genomföra och skriva litteraturöversikten. Sammanlagt har 13 bibliotekarier deltagit i projektgruppen från sju enheter/fakulteter: Fakulteten för Humaniora och Teologi, Juridiska fakulteten, Lunds tekniska högskola, Medicinska fakulteten, Naturvetenskapliga fakulteten, Samhällsvetenskapliga fakulteten samt Universitetsbiblioteket⁴.

Rapporten inleds med en beskrivning av projektets mål och metoder. Därefter följer sammanfattningar av litteraturöversikten samt enkätundersökningen. I kapitel 5 och 6 avhandlas fokusgruppsstudien, dels utifrån dess metod men även redovisning och analys från de sju olika

¹ Litteraturöversikten är en del av projektet och finns att ladda ner via LUP, www.lu.se/forskning, se Wiklund, 2012.

² Asien biblioteket, Campus Helsingborg, Ekonomihögskolans bibliotek, HT-biblioteken, IIIIEE, Juridiska fakultetens bibliotek, biblioteken vid de konstnärliga fakulteterna, LTH:s bibliotek, Medicinska fakultetens bibliotek, biblioteken vid Naturvetenskapliga fakulteten, Raul Wallenbergs Institutets bibliotek, Samhällsvetenskapliga fakultetens bibliotek samt Universitetsbibliotek Helgonabacken.

³ Fakulteterna för Humaniora och Teologi, Juridiska fakulteten, Lunds tekniska högskola, Medicinska fakulteten, Naturvetenskapliga fakulteten, Samhällsvetenskapliga fakulteten samt Universitetsbiblioteket.

⁴ Universitetsbiblioteket tillhör inte någon fakultet. Utgångspunkten för svaren på enkäten har varit Universitetsbibliotekets verksamhet på Helgonabacken och fokusgruppen innehöll forskare som använder sig av Universitetsbiblioteket i sin materialinsamling samt som arbetsplats. Alla forskare vid Lunds universitet är dock potentiella användare av Universitetsbibliotekets samlingar och tjänster.

fokusgruppsintervjuer som genomförts. Kapitel 7 sammanfattar och analyserar de resultat vi kan se från projektets tre delar och i kapitel 8 lyfter vi de centrala resultaten för rapporten, det vill säga vad LUB kan arbeta vidare med tillsammans.

2. Projektbeskrivning

2.1 Bakgrund

I Arbetsgruppen för vetenskaplig kommunikation vid LUB har det sedan starten 2009 diskuterats kring behovet av att försöka sammanställa och redogöra för forskarnas behov av biblioteksstöd, ett arbete som bland annat bottnar i det strategiska mål som LUB har vad det gäller att utveckla stödet till forskningen (Lunds universitets bibliotek - LUB, 2009). Eftersom LUB är en decentraliserad organisation stod det redan tidigt klart att det inte var intressant att göra en undersökning av befintligt stöd eftersom den lätt hade fått karaktären av en jämförelse mellan fakulteterna. Forskarstödet ute på biblioteken, som den ser ut idag, har växt fram baserat på ämne, resurser och lokala prioriteringar. Arbetsgruppen sökte därför ett sätt att beskriva de olika former av stöd och service som erbjuds och hur dessa kan utvecklas var för sig men också vilka samarbetsvinster som kan göras. Denna rapport innefattar både en nulägesbeskrivning, möjliga utvecklingsområden identifierade på fakultetsnivå samt en rad gemensamma strategiska områden där vi inom LUB kan och bör arbeta och kompetensutveckla oss tillsammans.

Tre interna utlysningar av särskilda projektinsatser annonserades under våren 2012, en för att genomföra och skriva litteraturöversikten, en för projektledarskapet för projektet samt en som var riktad åt biblioteken inom LUB och de som ville delta aktivt i projektet. Det bildades även en styrgrupp bestående av Catarina Carlsson, fakultetsbibliotekarie för Juridiska fakulteten (sammankallande), Tore Torngren, bitr. universitetsbibliotekarie UB, samt Yvonne Hultman Özek, 1:e bibliotekarie Bibliotek och IKT-enheten, Medicinska fakulteten.

2.2 Projektets upplägg och metoder

Projektet består av tre delar: en inventering av forskarstöd som erbjuds på biblioteken vid Lunds universitet idag, en litteraturöversikt och fokusgruppsintervjuer med forskare. Utgångspunkten i alla tre delarna är en schematisk modell av olika steg i forskningsprocessen. Modellen bygger dels på Bo-Christer Björks (Björk, 2006) modell för vetenskaplig kommunikation, dels på frågeområden från en undersökning utförd av Blekinge Tekniska Högskolas (BTH) angående forskarservice vid BTH (Blaschke, [2009] (Opubl.)).⁵

Modellen i Figur 1. är ett försök att linjärt och kronologiskt beskriva de olika steg som normalt sett finns i en forskningsprocess. Syftet med modellen var att synliggöra processen från ax till limpa för att vi skulle ha en gemensam teoretisk utgångspunkt för vår empiriska insamling och analysarbetet. Modellen bör ses så generell att den omfattar en forskningsprocess av både större projektkaraktär, som sträcker sig över flera år och som resulterar i olika former av publikationer och sätt att kommunicera, men även ett mindre delprojekt exempelvis ett konferenspaper.

⁵ På BTH har man gjort en likande undersökning som den vi gör här där man genom en enkät och fokusgrupper undersökt vilka tjänster forskarna vill ha. Skillnaden är dock att enkäten i BTHs fall riktade sig till forskarna som utifrån en lista på 32 tjänster kopplade till olika steg i forskningsprocessen fick ange vilka de ansåg var viktigast. Av 243 som fick enkäten svarade 112 stycken fördelat på 50 doktorander och 62 forskare.

Modellen är medvetet en förenkling av forskningsprocessen men inkluderar de delar som oftast förekommer och är ett sätt att närma sig en diskussion om vilka aspekter man kan tala om i forskningsarbetet.

Figur 1. Modell över forskningsprocessen.

Starta en forskningsuppgift	Insamling	Bearbeta	Analysera	Skriva	Tillgängliggöra: resultat + grunddata
--------------------------------	-----------	----------	-----------	--------	---

Vid inventeringen av befintligt stöd på de olika fakultets- och områdesbiblioteken genomfördes en enkät som byggde på modellen ovan. Under varje fas fanns exempel på olika typer av service och stöd som vi i arbetsgruppen hade inventerat och identifierat. Respondenterna, fakultetsbibliotekarierna, fick sedan svara huruvida de hade en viss service/stöd, respektive inte hade alternativt planerade. Enkäten gav också möjligheter för respondenterna att själva beskriva element som de inte tyckte sig finna i enkätens uppställning. Eftersom modellen bygger på ett forskarperspektiv och inte på hur biblioteket organiserar sitt stöd och service kom vissa delar att innefatta färre kategorier än andra. Detta i sig kan sägas synliggöra var biblioteken traditionellt har valt att lägga tyngdpunkten på sitt forskarstöd. Enkäten innefattade även en inventering av befintliga styrdokument. Arbetsgruppen för vetenskaplig kommunikation hade gemensamt ansvar för utformning och analys av enkäten som skickades ut i slutet av mars 2012 och sammanställdes i juni 2012.⁶ En kortare sammanfattning och analys av enkätens resultat återfinns under kapitel 4 samt i Bilaga 2.

Litteraturöversikten hade till syfte att sammanfatta forskningsläget och den finns sammanfattad i kapitel 3 i föreliggande rapport. Gunilla Wiklund på Juridiska fakultetens bibliotek skrev litteraturöversikten som genomfördes under våren 2012, vilket motsvarade tre veckors heltidsarbetstid.⁷

Den huvudsakliga empiriska undersökningen utgörs av fokusgruppsintervjuer för att få fram forskarnas syn på vad de skulle behöva för stöd i sin forskningsprocess. I detta fall används fokusgruppsintervjun som ett sätt att inventera hur forskarna beskriver sin forskningsprocess och de problem de stöter på. De behov och önskringar som framkommer ska ligga till grund för en åtgärdsplan för framtiden. Fokusgrupperna syftar alltså inte till att i första hand till att identifiera och utvärdera befintligt stöd. Arbetet med fokusgrupperna byggde på medverkan från sex fakultetsbibliotek samt Universitetsbiblioteket och projektarbetet motsvarade en tidsåtgång på cirka 5 veckors heltidsarbete per enhet under hösten 2012. I projektgruppen ingick:

*Ann-Christin Persson (LTH),
Ann-Sofie Zettergren (S-fak),
Annakim Eltén (HT),
Gunilla Wiklund (J),
Håkan Håkansson (UB),
Kristina Arnebrant (N-fak),
Kristina Holmin (N-fak),
Maria Johnsson (LTH),*

⁶ En sammanställning av enkäten ligger som Bilaga 2.

⁷ Wiklund, G (2012). *Vad är Forskarservice?. En litteraturöversikt inom LUB-projektet Forskares behov av service*. Finns att ladda ner i via LUP, www.lu.se/forskning.

Matthias Bank (Med-fak),
Ranka Steingrimsdottir (Med-fak),
Sara Kjellberg (UB) samt
Viktoria Hörnlund (HT)

Sammanställande för projektgruppen samt projektledare och ansvarig för
rapportsammanställningen var Hanna Voog (S-fak), som under hösten 2012 arbetade med
projektet på halvtid.

Projektet är också ett exempel på hur man kan jobba ihop inom LUB med gemensamma frågor. Såväl i hur projektet togs fram, formen på projekt som i rapporten har samarbetet haft betydelse. Modellen för samarbetet är stark influerat av det så kallade "Genomslagsprojektet" (Akramy, Holm, Landgren, & Wiberg, 2011) som genomfördes inom LUB år 2011. Även i detta projekt arbetades över fakultetsgränserna med gemensamma frågeställningar och med fokusgrupper som metod. Vi har använt erfarenheterna och kontakterna med dem som genomförde "Genomslagsprojektet" och anser att vårt projekt kan bidra med ytterligare kunskap kring samarbetsformer för kommande projekt.

Forsknings-/ forskarstöd eller forsknings-/ forskarservice är centrala begreppspår och hur man betonar forskning/forskare och stöd/service påverkar innebörden. Vi är medvetna om att begreppen stöd och service indikerar olika arbetsmetoder och förväntningar som är av relevans för såväl forskarna som för bibliotekarierna. Vi kommer därför i rapporten, för tydligheten skull, i första hand använda begreppet *stöd* som ett övergripande begrepp som kan inbegripa att erbjuda en viss service. Vi menar att det sedan är en diskussion i relation till varje delområde hur man konkret utformar detta stöd. Utifrån den diskussion som finns här och i litteraturöversikten definierar vi i projektgruppen vår syn på begreppen, tillika projektets mål, enligt följande:

Målet med projektet är att utveckla det stöd och den service som LUB kan erbjuda forskare på Lunds Universitet. Syftet är således att belysa, identifiera och ge förslag på utveckling och fokus ligger på det stöd och den service som är specifikt utformad för, eller endast vänder sig till, forskare på Lunds Universitet i deras forskarroll.⁸

Vi använder oss i första hand av en definition av stöd där vi betonar den enskilda forskaren, dvs. forskarstöd vilket betonar det stöd som denne kan få i sin roll som forskare, snarare än det vidare och mer strukturbetonade begreppet forskningsstöd. I ett större perspektiv blir detta inriktade och anpassade stöd till forskarna en grund och en plattform som i sig kan ses som ett stöd och en service till forskningen vid Lunds universitet.

Vi har också valt att inbegripa doktorander i termen forskare. Ingen distinktion mellan doktorander och forskare görs såvida det inte berör service och stöd som är riktad endast mot en grupp, exempelvis för doktorander som erbjuds kurser designade specifikt för dem.⁹

Genomgående i rapporten används begreppet fakultetsbibliotek, detta trots att alla deltagande bibliotek inte tillhör en fakultet.

⁸ Definitionen är framtagen efter diskussion i projektgruppen.

⁹ Doktorander är ju per definition under utbildning och omfattas således av de krav på lärandemål som finns i och med Bologna-processen.

3. Litteraturoversikt

Litteraturoversikten, genomförd av Gunilla Wiklund, beskrivs här i en kort sammanfattning. Litteraturoversikten finns i sin helhet att ladda ner via LUP¹⁰.

Litteraturoversikten fokuserar på tre frågor:

- Vad är forskarservice?
- Vilket stöd erbjuder bibliotek forskare? Vad är alltså den praktiska definitionen av forskarservice?
- Vad tycker forskarna själva om den service som ges och vilka behov finns?

Det förefaller finnas lite forskning om bibliotekens stöd till forskare. Litteraturen är ofta inriktad antingen på beskrivningar av specifika biblioteks stöd eller på rapporter med fokus på bibliotekens framtida roller utifrån enkäter och intervjuer med forskare, forskningsansvariga och bibliotekarier. Som avgränsning har material som behandlar enskilda delar av en forskares vardag, till exempel informationssökning eller attityder till open access, bara i undantagsfall tagits med. Mycket av materialet är skrivet ur ett brittiskt eller amerikanskt perspektiv.

3.1 Vad är forskarservice?

I litteraturen återfinns få definitioner av vad man menar med forskarservice utan det är hur man faktiskt gör som ofta får definiera betydelsen. Ett tydligt drag är att man glider mellan termerna service och stöd utan att gå närmare in på vad man menar, liksom att man omväxlande talar om stöd till forskning och stöd till forskare (Wiklund, 2012, s. 6). På engelska används ofta research support services och faculty services. En återkommande idé är att det handlar om att underlätta för forskaren att få sitt jobb gjort, om att spara forskarens tid. Det blir därmed ett förhållningssätt och ett sätt att motivera en verksamhet. Spara en forskares tid kan man, lite hårddraget, göra på två sätt: genom att stödja forskaren att lära sig strategier, förhållningssätt och tekniker som underlättar sökande, samlandet och användandet av olika former av information, eller genom att olika uppgifter utförs åt forskaren, exempelvis informationssökning, sammanställningar av litteratur samt organisering av olika material (ibid, s. 8).

En intressant aspekt är var gränsen går mellan *forskerservice* och *allmän biblioteksservice*, det som kommer forskaren respektive alla tillgodo. Det blir tydligt inte minst när man i litteraturen talar om utveckling av samlingar som en forskarservice (se ex: Garner, 2006; Larsen, Dorch, Nyman, Thomsen, & Drachen, 2010, s. 28). Det är något som biblioteken traditionellt alltid gjort men som inte är specifikt inriktat på forskare utan kommer alla användare tillgodo. Samtidigt verkar just forskarnas behov och användning av resurser ha blivit en större fråga och bibliotekarierna försöker utveckla samarbetat med forskarna för att utveckla samlingarna åt rätt håll. Malene Jensen (2012, s. 49 f.) utskiljer i sin masteruppsats två betydelser av termen forskarstöd: det breda och det specifika forskarstödet. Det breda forskarstödet är det traditionella/allmänna stödet som biblioteket erbjuder forskare, som till exempel fjärrlån. Det specifika forskarstödet är istället mer fokuserat på exempelvis publiceringsfrågor såsom open access, ett stöd som kräver bitvis andra kompetenser än de traditionella (ibid.).

¹⁰ Lund University Publication (LUP) är Lunds universitets institutionella arkiv, vilket nås via www.lu.se/forskning.

3.2 Vad erbjuder bibliotek för forskarservice?

I litteraturen nämns ofta betydelsen av att bibliotekarierna ska erbjuda proaktiv service, det vill säga att förutse framtida behov och agera så att behoven kan tillfredsställas när de väl uppstår (Bent, 2004; Neal, Parsonage, & Shaw, 2009; Webb, Gannon-Leary, & Bent, 2007). En närliggande term är ”anticipatory services” och de två ska jämföras med ”reactive services” som handlar om att man reagerar på direkta behov. I den senare är betydelsen av att visa att man är tillgänglig och villig att hjälpa betydelsefullt medan de två förra kräver djupare kunskap om och förståelse för forskarnas arbete för att kunna förutse behoven och ta egna initiativ. Dessa termer kan hjälpa till att förstå olika typer av service och stöd och visa på vilka kompetenser bibliotekarierna behöver.

Redovisningen av litteratur som behandlar forskarservice ur bibliotekens perspektiv sorterades utifrån stegen i vår modell (Figur 1.): ”Starta en forskningsuppgift”, ”Insamling”, *Bearbeta/ Analysera/ Skriva* samt *Tillgängliggöra resultat och grunddata*. Det är få som beskriver forskarservice eller stödfunktioner som passar in i det första steget av modellen. Vissa talar om service i form av information och bevakning av utlysningar; sådant stöd ges dock oftast inte i första hand av bibliotek utan snarare av centrala enheter på universiteten (CIBER, 2010, s. 10 f.). Inom delen *Insamling* liksom delen *Tillgängliggöra resultat och grunddata* återfinns mest litteratur om vilken service och stöd som erbjuds. Under *Insamling* har vi i projektet placerat utveckling av samlingar både genom förvärv och digitalisering och i litteraturen lyfter flera fram det som en viktig forskarservice. Som påpekats arbetar många med att utveckla relevanta samlingar i samråd med forskarna och i relation till starka forskningsområden (se ex: Bent, 2004, s.28; Bradbury & Weightman, 2010, s. 66; Garner, 2006; Walton & Harvell, 2009, s. 46). Man försöker således arbeta proaktivt för att samlingarna ska vara så användbara som möjligt för forskningen. *Insamling* handlar även det till stor del om tillgång. Under *Insamling* kan tillgång dels betyda bra öppettider till ett fysiskt bibliotek/samling, dels stabil tillgång till elektroniskt material oavsett vart man befinner sig, dock är det få som talar om tillgång ur detta perspektiv i förhållande till forskarservice. En annan aspekt av *Insamling* är, mer förekommande när det handlar om forskarservice, informationssökning. Det finns gott om exempel på hur bibliotekarierna försöker underlätta informationssökningen för forskarna och på så sätt spara deras tid. Många erbjuder undervisning i olika former för att forskarna ska utveckla sina kunskaper i att hantera olika informationsresurser själva; bland annat erbjuds workshops, obligatoriska och frivilliga doktorandkurser och individuellt anpassade sessioner för enskilda forskare/forskningsgrupper (se ex: Bent, 2004, s. 28; CIBER, 2010, s. 9; Doskatsch, 2007, s. 470; Gullbekk, Rullestad, & Torras i Calvo, 2012; Walton & Harvell, 2009, s.49 f.). Undervisning, enskilt eller i grupp, är ett arbetssätt som kan motiveras av att man tänker sig en minskad tidsåtgång för forskaren i framtiden men som bygger på ett engagemang från forskaren här och nu. Ett alternativ är att utföra informationssökningar och sammanställningar åt forskarna (Bradbury & Weightman, 2010; Schilt, 2007; Sputore, 2011). Litteraturstudien visar också att behoven av att hålla sig à jour med vad som händer inom sitt forskningsfält gör att många bibliotek också arbetar med att på olika sätt testa och förmedla information om lämpliga sätt till bevakning (se ex: Bent, 2004; Garner, 2006; Schilt, 2007). Service och stöd i steget *Bearbeta/ Analysera/ Skriva* kretsar till stor del kring olika former av programvaror för att underlätta detta arbete. Litteraturen pekar på att undervisning och support i referenshanteringsprogram såsom *EndNote* är vanligt förekommande (se ex: Bradbury & Weightman, 2010, s. 50; Doskatsch, 2007, s. 470; Garner, 2006; Larsen et al.,

2010, s. 27) medan andra typer av program som kan stödja forskningsprocessen såsom exempelvis *Sharepoint*, *SPSS*, *arXiv.org* etc inte i samma utsträckning erbjuds av biblioteken utan ofta ligger på andra enheter än biblioteken (se ex: CIBER, 2010; Kroll & Forsman, 2010; Larsen et al., 2010).

Den service och det stöd som erbjuds under steget ”Tillgängliggöra resultat och grunddata” kan delas in i tre delar: lagring av forskningsdata, tillgängliggörande av forskningsresultat och utvärdering och kvalitetssäkring. Det är få bibliotek som erbjuder service kring lagring men det som finns handlar ofta om att skapa databaser/platser där forskare kan samla projektinformation både internt och externt (Larsen et al., 2010, se exempelvis s. 16 och s. 25). När det gäller tillgängliggörande finns många beskrivningar av hur bibliotek valt att satsa på att utveckla och underhålla institutionella arkiv, ofta i samråd med lärosätena i övrigt (se ex: CIBER, 2010; Young & Lund, 2008). Förutom att tillhandahålla infrastruktur och ibland ha publiceringsfonder, erbjuder biblioteken i olika utsträckning stöd i frågor om open access-publicering och upphovsrättsfrågor (se ex: Larsen et al., 2010, s. 27; Neal et al., 2009, s. 6). En brittisk undersökning visar dock att trots att samtliga lärosäten i den studien erbjöd stöd kring exempelvis upphovsrättsliga frågor så kände få forskare till detta eller att de upplevde informationen som alldeles för komplex (CIBER, 2010, s. 14 f.).

I samband med den allt större fokuset på utvärdering av forskning har biblioteken på olika sätt engagerat sig och erbjuder t.ex. konkret hjälp med bibliometriska underlag. Hur man erbjuder detta kan variera, vissa har exempelvis fokuserat på att erbjuda allmänna och skraddasydda undervisningstillfällen för forskare (se ex: Bradbury & Weightman, 2010; Duskatsch, 2007; Garner, 2006; Young & Lund, 2008). I stort kretsar arbete med utvärdering av forskning och användandet av bibliometri för bibliotekens del kring kunskap om och tolkningar av olika system för utvärdering och dess konsekvenser för till exempel publicering. En del av arbetet som görs i detta steg görs tillsammans med andra enheter på lärosätena och många bibliotek ser ett sätt att skapa nya samarbeten mellan olika nivåer och grupper inom lärosätena (Bradbury & Weightman, 2010; Duskatsch, 2007; Drummond & Wartho, 2009). I litteraturöversikten framstår denna fråga, ur bibliotekens perspektiv, som en lika självklar kärnfråga som att tillgängliggöra material.

3.3 Vad tycker/önskar forskarna själva?

Generellt är det en splittrad bild som tecknas utifrån de studier som gjorts på forskarnas inställning och behov av stöd och service. Detta beror förmodligen till stor del på de många variationerna av upplägg och frågeställningar i dessa undersökningar. Det verkar också finnas ämnesmässiga skillnader som lätt försvinner när man ska sammanfatta flera studier eller när det är små underlag. Vi befinner oss också i en förändringsprocess som ger olika erfarenheter och behov beroende på vem man frågar.

I litteraturen finner man få exempel på vad forskarna tycker kring delarna ”Starta en forskningsuppgift” och ”Bearbeta/Analysera/Skriva”. I det förra använder forskarna ofta centrala informationstjänster och sina egna erfarenheter. Ibland uttrycks behov av att snabbt få fram t.ex. publikationslistor (Blaschke, [2009] (Opubl.)). I det senare steget så kretsar mycket kring efterfrågan på olika typer av programvara, t.ex. för referenshantering

(Wendel, [2011] (Opubl.), s. 31). Få forskare använder program som t.ex. lärosätena tillhandahåller och som skulle underlätta samarbete, hantering av projekt och analyser och när program väl används så är det ofta gratisprogram (se ex: CIBER, 2010, s. 13; Kroll & Forsman, 2010, s. 11).

I "Insamlingsfasen" är många studier inriktade på forskare som informationssökare och där är det tydligt att forskare i allt större utsträckning använder och efterfrågar elektroniskt tillgängligt material och använder elektroniska verktyg (se exempelvis: Carpenter, Wallis, & Smith, 2001, s. 18 ff.; "Reseachers' use of academic libraries and their services. A report commisisoned by the Research Information Network and the Consortium of Research Libraries," 2007, s. 37 ; Wendel, [2011] (Opubl.), opubl.) och i mindre utsträckning faktiskt besöker det fysiska biblioteket (se ex: Nolin, 2009, s. 273; "Reseachers' use of academic libraries and their services. A report commisisoned by the Research Information Network and the Consortium of Research Libraries," 2007, s. 19). Tillgång och tillgänglighet lyfts fram som centrala aspekter, både faktisk tillgång och tillgänglighet och som en av bibliotekariernas viktigaste roller att åstadkomma. När det gäller stöd att utveckla sina kunskaper om informationssökning är det återigen en splittrad bild. Vissa menar att det är önskvärt, medan många inte är så intresserade av det utan menar att de klarar sig bra med den kunskap de redan har och att de själva väljer hur och när de behöver nya kunskaper (Kroll & Forsman, 2010, s. 12). Vissa forskare är också tveksamma till att delegera sökandet till bibliotekspersonal som saknar den detaljkunskap som behövs(CIBER, 2010, s. 9).

Studier på forskarnas behov och inställningar till vad som kan göras i relation till fasen att *Tillgängliggöra resultat och grunddata* visar även den en splittrad bild. Många uttrycker inte direkta behov när det gäller hantering och lagring av forskningsdata. I frågor om open access, upphovsrätt verkar ett intresse finnas hos vissa forskare men många upplever informationen som svår och komplex. Institutionella arkiv anses ofta inte relevanta utan som ännu en tidskrävande administrativ pålaga från lärosätet (se ex: CIBER, 2010, s. 13 och s. 15; Kroll & Forsman, 2010, s. 13). Avslutningsvis påpekas i en av rapporterna att flera forskare uttrycker behov av stöd i olika delar av forskningsprocessen men att de inte kommer och frågar direkt ("A multi-dimensional framework for academic support. A final report," 2006, s. 18). Slutsatsen är således att bibliotekets forskningsstöd, service och verktyg måste utformas så att de når forskarna och inte tvärtom (ibid.). Förutom att det handlar om att stödja forskningen och forskarna genom att bland annat på olika sätt spara forskarens tid finns inget självklart svar på vad forskarservice är och hur det ska utformas. Svaren skiftar beroende på ämnestillhörighet, var i karriären forskaren befinner sig, typer av forskningsuppgifter etc. Dock betonar forskningsläget på flera ställen att för att nå ut med sin service och stöd måste man anpassa det till hur forskarna faktiskt jobbar och att forskarna själva har "*preferences for services that are convenient, easy, and embedded in their workflow*" (Kroll & Forsman, 2010, s. 21).

4. Enkätresultat – en ”nulägesbeskrivning”

Arbetsgruppen för vetenskaplig kommunikation ansvarade för enkäten och skickade ut den till respektive fakultetsbibliotek och sammanställde sedan svaren i april 2012. Enkäten var schematiskt uppställd enligt modellen över forskningsprocessen (se Figur 1.) och under varje kategori hade arbetsgruppen inventerat och listat möjliga funktioner/serviceåtgärder eller stödsatser som kan tillhandahållas av bibliotek. Uppdelningen föregicks av diskussioner under vilka kategorier olika insatser skulle placeras, vilket inte alltid är lätt då många former av service fyller flera behov. Under varje kategori gavs möjlighet för enheterna att lista ytterligare funktioner de saknade. Samtliga enheter inom LUB svarade på enkäten.

Resultatet av enkäten ska ses i förhållande till dess syfte, det vill säga att skapa en bild av den stora variation av service och stöd till forskare som ges vid de olika biblioteksenheterna inom LUB. Det handlar inte om en jämförelse eller en beskrivning av en högsta respektive lägsta nivå. LUBs organisation bygger på att varje fakultet har ansvar för att utveckla ett eget biblioteksstöd i förhållande till sina resurser och till ämnenas karaktär. Det finns stora lokala skillnader mellan det som man identifierat och satsat på inom respektive enhet. Enkätsvaren kan användas som en uppslagslista av olika typer av stöd och förhållningssätt. Det ger också en signal om var i nätverket viss form av kompetens finns. Vid varje fråga fanns en möjlighet att skriva om sin service i fritext. Detta gjordes för att fånga upp eventuella förhållanden och behov som hör till en viss disciplin. Enkäten finns att tillgå i sin helhet via LUBs interna webbsidor, en kortare sammanfattning bifogas till rapporten (Se Bilaga 2).

Trots disciplinernas skilda behov och förutsättningar och bibliotekens olika organisationsstruktur visar enkätsvaren att flertalet av de tretton respondenterna definierar och fokuserar sitt stöd och sin service till forskarna på likartat sätt. Det mesta av det stöd och den service som erbjuds finns inom kategorierna *Insamling* samt *Tillgängliggörandet av resultat och grunddata*. Att dessa kategorier framträder mest kan bero på att servicen därunder till stor del utgörs av traditionella uppgifter för bibliotek så som dokumenthantering och undervisning i informationssökning. Under kategorin *Insamling* finner vi exempelvis att det stora flertalet erbjuder sina forskare kurser i informationssökning. Inom flera av enheterna arbetar man även med att presentera och informera om ämnesresurser på olika sätt samt att ta in inköpsförslag som ett led i att utveckla och marknadsföra beståndet. Tio av tretton enheter arbetar med kontaktbibliotekarieskap, ett sätt att organisera biblioteksverksamheten gentemot såväl forskning som utbildning, genom att enskilda bibliotekarier knyts till en viss institution. I kategorin *Tillgängliggöra resultat och grunddata* är ett system som exempelvis Lunds universitets publikationsdatabas LUP en tydlig del av de flesta enheters verksamhet. Cirka hälften av enheterna undervisar/informerar/erbjuder support på frågor kring open access, parallellpublicering samt forskningsfinansiärernas förändrade OA-krav.

Enkäten bygger på en rad exempel på stöd och service som biblioteken kan tänkas tillhandahålla, antal exempel att ta ställning till varierar i de olika faserna. I fasen *Starta en forskningsuppgift* återfinns exempelvis ett mindre antal påståenden än exempelvis kategorin *Tillgängliggöra resultat och grunddata*. Detta bör delvis sättas i relation till den stiliserade bild av forskningsprocessen som vi jobbat med i kombination med vad arbetsgruppen inventerat som möjliga tjänster för forskare. Att det blev färre antal tjänster att förhålla sig till är således en kombination av hur biblioteken traditionellt jobbat med forskarstöd, hur vi – utifrån ett biblioteksperspektiv – har tolkat

forskningsprocessen. Fältet för fritext gav inte heller några ytterligare exempel på tjänster kopplade till denna fas. Av de svar vi fick in aviserade ett mindre antal att de erbjöd stöd och service i det som föll under "Hjälp med framtagning och utformning av forskarnas publiceringslistor vid projektansökningar" och "Tillhandahålla/förmedla information om forskningsfinansiärer/ utlysningstider", ingen erbjöd något under "Insamling av tidigare ansökningar inom samma forskningsområde". Tio av tretton identifierade att de hjälper till att vägleda forskare när de ska söka material till ett nytt projekt, men denna service skulle också kunna ses som en del av kategorin *Insamling*.

I kategorin *Bearbetning/ Analys/ Skriva* ställdes frågor om en rad olika program och funktioner och i vilken utsträckning enheterna erbjöd undervisning och/eller helpdesk i dessa. Tydligt är att det är framförallt i de referenshanteringsprogram som är campuslicensierade för Lunds universitet, RefWorks och EndNote, som de olika enheterna erbjuder undervisning och stöd.

5. Fokusgruppsintervjuer

5.1 Fokusgruppsintervju som metod

Valet av metod för att samla in forskarnas röster föll på fokusgruppsintervjuer, en metod som använts i ett tidigare projekt inom LUB-nätverket, det så kallade Genomslagsprojektet (Akramy et al., 2011). Projektgruppen vittnade om fler positiva erfarenheter från sitt arbete med fokusgrupper, bland annat att det som bieffekt blir ett sätt att marknadsföra och synliggöra bibliotekets verksamhet (Akramy et al., 2011, s. 11f). Den största orsaken till valet av fokusgruppsintervjuer är dock att metoden ger möjlighet att: ”undersöka inte bara *vad* gruppdeltagarna tycker om det givna ämnet, utan även *hur* de beskriver sina erfarenheter och åsikter och *vilka argument* som ligger till grund för deras ståndpunkt” (Wibeck, 2011, s.14). Det material man får genom att samla en grupp individer som delar åtminstone en fakultetstillhörighet i en fokusgrupp är en beskrivning som bygger på en form av kulturell, institutionell, kollektiv bild av vad det innebär att vara forskare inom en viss fakultet. Materialet blir unikt då forskarna i dialog med andra, kring vissa temata, kommer fram till samband, värderingar och innebörder – dock inte sagt att detta sker i konsensus (Billinger, 2005, s.170). Skillnaden mellan en fokusgruppsintervju och en gruppintervju är just att det är samtalet och hur det ser ut kring ett visst tema som är det intressanta. Det är inte vad respektive person i gruppen redovisar för svar utan hur ämnet avhandlas i gruppen (Wibeck, 2000, s.23).

Ansvarige för respektive fakultet i projektgruppen satte ihop en fokusgrupp som skulle vara mellan 4-7 deltagare, vilket enligt många är en ideal storlek på en fokusgrupp (Billinger, 2005, s. 173; Wibeck, 2000, s. 50). Rekryteringen av deltagare gick till på lite olika sätt, vissa använde sig av kontakt med forskningsansvarige på fakulteten för att hitta lämpliga kandidater, vissa använde sig av informella kontakter för att hitta sina deltagare. Gruppernas utformning, eller snarare hur de sattes samman, skiljde sig alltså mellan de olika områdena. Detta beror till största del på hur områdena/fakulteterna är uppbyggda.

Av de 37 forskare som i slutändan deltog i fokusgrupperna var 14 kvinnor och 23 män. De kom från 31 olika ämnesområden, med så skilda forskningsområden som antikhistoria, onkologi och arkitektur. Av dessa var 12 professorer och 4 doktorander, däremellan fanns en rad olika befattningar och positioner såsom forskningsassistenter, lektorer och docenter.

5.2 Genomförande

När fokusgruppsintervjuerna genomfördes var en bibliotekarie från den egna fakulteten/området moderator (vissa fakulteter/områden hade två deltagare i projektgruppen) och minst en bisittare närvarade. Moderatorns roll var att leda samtalet och utan att gå in i diskussioner se till att fokus var på de frågor som skulle tas upp. Bisittarens roll var att ta hand om inspelningsutrustningen, göra anteckningar om hur samtalet flyter samt försöka observera gruppens inställning till de olika ämnena. Genom att varje intervju hade en bisittare som inte jobbade inom det egna området/fakulteten kunde vi sprida erfarenheten inom gruppen. Alla moderatorer delade ansvaret med att transkribera och sammanfatta sin fokusgrupp samt göra en analys av det som behandlats tillsammans med bisittaren. Frågorna som användes som utgångspunkt för fokusgrupperna utformades gemensamt i gruppen och alla intervjuer utgick från ett frågeschema (se Bilaga 1). Frågorna konstruerades enligt principen att det fanns ett par kärnfrågor/områden som skulle diskuteras och under dessa hade listats en rad aspekter som moderatorn kunde

använda för att få igång/komma vidare i diskussionen. Det finns olika sätt att lägga upp en fokusgruppsintervju och vi landade i en form av semistrukturerad intervju med några få kärnfrågor. Utgångspunkten var Lena Lundgrens beskrivning av ett frågeschema eller samtalsguide:

Samtalsguiden bör ha tre till fem huvudrubriker. Under dem ska det finnas många delfrågor, som man använder för att kontrollera att de aspekter som man vill ha belysta kommer med, inte alla kanske men de viktigaste. Det är ju ett samtal som ska utspelas och eftersom man inte kan styra det alltför hårt, kan inte alla frågor komma med, utan man får i viss utsträckning anpassa sig till hur samtalet vindlar fram. (Lundgren, 2006, s. 6)

Konstruerandet av frågeschemat byggde på den förenklade modellen av forskningsprocessen (Figur 1) som arbetsgruppen tagit fram. Vi ville dock inte jobba med dessa kategorier i klartext i fokusgrupperna eftersom vi misstänkte att många forskare inte skulle känna igen sin egen forskningsvardag i dessa ganska grovt huggna kategorier. Modellens syfte är att förenkla för oss i analyskedet och de kärnfrågor vi arbetat med i fokusgruppsintervjuerna bygger på modellen men lämnar mer utrymme för den enskilda forskaren att koppla olika skeden och handlingar till sin vardag. Att använda modellen skulle också kräva att vi identifierade och definierade var och en av kategorierna vilket vi tror skulle leda till att vi skulle styra deltagarna bort från deras spontana reaktioner, exempelvis att tala om att tillgängliggöra forskning blir tydligt kopplat till att publicera och synliggöra sin forskning genom exempelvis en publikation i en databas då vi egentligen var mer intresserade av hur forskarna tänker kring hur de når ut och kommunicerar sin forskning. Vad gör de när de nått resultat inom ett forskningsområde? Vart vänder de sig och till vem? Vilka hinder möter de på vägen?

Vi valde också att föra in två stycken så kallade *Minutepapers*, ett i början av intervjun och ett i slutet. Metoden bygger på en så kallad CAT- Classroom Assessment Techniques (Angelo & Cross, 1993) som bland annat syftar till att skapa fokus och reflektion kring ett specifikt ämne. Wilbert J. McKeachie skriver att: "[t]he very process of putting thoughts to paper forces clarification; seeing them on paper (...) facilitates our own evaluation; and receiving comments from peers (...) provides further help" (McKeachie, Svinicki, & Hofer, 2006, s. 170 f.) Thomas A. Angelo och K. Patricia Cross menar att tekniken, som i första hand är utvecklad för en lärosalsituation, även fungerar i andra sammanhang och att tekniken fungerar både som "warm-up or wrap-up activities" (Angelo & Cross, 1993, s. 149).

Den inledande frågan för fokusgruppens första *Minutepaper* var att skriva ner tre förhållanden/saker som forskarna själva upplevde som ett hinder i sin forskningsprocess. Övningens syfte var att deltagarna inledningsvis var tvungna att formera sin tankar och fokuserat formulera det som var kärnfrågan i hela intervjun nämligen vilka hinder de upplevde. Att det var i form av en skrivuppgift ledde också till att vi kunde samla in papperna och använda dessa som stöd i analysen. Dessa lappar möjliggjorde även för deltagarna att vid slutet av sessionen kunde gå tillbaka och i den mån de ville reflektera över vad de inledningsvis hade skrivit. Den andra frågan, som fungerande som en avrundning av samtalet, var: "Skriv på andra sidan av pappret framför er: Vad menar ni är det viktigaste som biblioteken/Lunds universitet bör jobba vidare på för att underlätta för dig i din roll som forskare?". Syftet med denna övning var att summera och få varje deltagare att prioritera vad de utifrån sin tidigare förförståelse och efter samtalet, ansåg var viktigast att prioritera. Prioriteringen kan också ses som ett sätt att peka ut vilket/vilka hinder

som de olika forskarna ansåg störst. Där fanns också möjligheten att detta/ dessa hinder inte var samma, eller något modifierade som de hinder de skrev på första uppgiften. Eventuell diskrepans kan ses som ett resultat av den läroprocess som en fokusgruppsintervju kan innebära, även för de som deltar i samtalet.

För att testa frågorna, men även till viss mån känna på hur metoden fungerade, valde projektgruppen att genomföra en pilotfokusgrupp. Vi bjöd in ett antal forskare från olika fakulteter och genomförde en intervju vid vilken hela gruppen kunde närvara. Testgruppen bidrog till en fördjupad diskussion kring metoden och moderatorns/bisittarens roll inför de fokusgrupper som genomfördes för projektet. Med utgångspunkt i testintervjun reviderades även vårt frågeschema.

5.3 Bearbetning

Intervjuerna varade i ungefär 1,5 timme, de spelades in och transkriberades senare i sin helhet. Transkriberingen tillsammans med anteckningarna som bisittaren/bisittarna hade gjort låg till grund för en redovisning och analys av vad forskarna inom respektive fakultet hade diskuterat. Materialet tematiserades av respektive moderator och bisittare var för sig utifrån det transkriberade materialet. Tematiseringen utgick från de processer som finns beskrivna i modellen (Figur 1.) och diskuterades sedan av moderator och bisittare och resulterade i den analys av respektive fakultet som finns i kapitel 6 i rapporten. Tillvägagångssättet att först tematisera sitt eget material individuellt (det vill säga respektive moderator) och sedan i dialog med sin bisittare (som kom från en annan fakultet) och identifiera huvudspåren var ett sätt att försöka berika analysen mellan de olika fokusgrupperna. Så gott som samtliga projektgruppsdeltagare har varit med på inte bara sin egen intervju, det vill säga på sin egen fakultet, utan även på någon annans. Detta gör att insynen i de olika fakulteternas material blir större och att lärdomar, idéer och spår kan i analysen göras rikligare genom deltagarnas överblick. Vi valde även att i hela projektgruppen jobba kring övergripande tematisering av de *Minutepapers* som gjordes vid alla intervjuer. Arbetet med detta genomfördes under ett projektgruppsmöte. De hinder forskarna skrivit ner på respektive intervju lades i en stor hög som sedan sorterades i temata. Denna metod syftade inte bara till att identifiera övergripande problem och hinder (lapparna var avidentifierade på det sätt att det inte kunde härledas till i vilken kontext det vill säga fakultet de skrivits på) utan även till att projektgruppens deltagare kunde resonera kring olika teman och termer utan att specifikt diskutera sitt eget material.

6. Resultat och analys av fokusgrupper: per fakultet

Resultaten från fokusgrupperna redovisas nedan per fakultet. Underlaget från respektive fokusgrupp är ofta mer omfattande men detta får respektive enhet själv arbeta vidare med efter att det gemensamma projektet avslutats. Redovisningarna som följer här syftar till att beskriva och analysera både i generella och specifika drag de resultat som varje fokusgrupp gav.

Redovisningarna innehåller de delar som projektdeltagarna och projektgruppen anser att man bör arbeta vidare med och dessa mål ligger ibland enbart på fakultetsbiblioteksnivå och ibland som teman att arbeta vidare med gemensamt inom LUB. Det kan också finnas spår som vi ser som viktiga att kommunicera vidare till exempelvis den egna fakulteten.

Redovisningarna följer modellen (Figur 1.) genom att innefatta rubrikerna *Starta en forskningsuppgift*, *Insamling*, *Bearbeta/Analysera/Skriva*, *Tillgängliggöra resultat och grunddata* samt den avslutande rubriken *Reflektion och diskussion*. Texterna har en rad citat från fokusgrupperna som en illustration av det aktuella temat. Många av redovisningarna avslutas med en lista i punktform på de områden man vill jobba vidare med på lokal nivå. De gemensamma förslagen – det vill säga de som bör ligga på en gemensam LUB-nivå – återfinns i diskussionen i kapitel 7 och i slutsatserna i kapitel 8.

6.1 De humanistiska och teologiska fakulteterna

6.1.1 Starta en forskningsuppgift

Samtalet kring att starta en forskningsuppgift rörde sig främst kring tillgång till forskningsmaterial och litteratur och behovet av kommunikation mellan projektpartners, inför projektansökan och under själva projektarbetet. Deltagarna var eniga om att en forskningsuppgift inleds med litteratursökning. Svårigheter som nämndes under samtalet var bland annat att bibliotek kan vara stängda eller ha begränsade öppettider under perioder, vilket kan förlänga en ansökningsprocess.

För att kunna arbeta i projekt med partners på andra orter krävs ofta ekonomiska resurser för att möjliggöra resor, så att man kan träffas och bland annat skriva ansökningar. Förutsättningarna ser olika ut för deltagarna; för några är det relativt enkelt att få medel ur fonder, för andra finns inga fonder, ytterligare någon har projektpartners på så långa avstånd att man kommunicerar via Skype.

6.1.2 Insamling

Flera deltagare arbetar med äldre material, som inte kan sökas i kataloger på samma sätt som det mer moderna. Ofta krävs fysiska besök på bibliotek och arkiv långt från Lund för att ta del av materialet. Under samtalet nämndes vid ett par tillfällen att samlingarna vid LUB lämnar en del att önska, att det ”kan vara problem med nyinköp och sekundär litteratur av modernare slag” och att man kan tveka inför att föreslå inköp av ny litteratur i databasform, som man vet är dyr, särskilt om man tror att väldigt få skulle använda den. Söksystemen kritiserades:

Och det är ju ingen slump att om jag ska söka nyare litteratur, så börjar jag på Amazon, därför det är mycket smidigare än alla andra databaser!

Flera gånger under samtalet önskade sig deltagarna bättre och mer omfattande tillgång till material, dels digitaliseringar av äldre tryckt litteratur, handskrifter, inskrifter, dagspress, dels andra materialtyper än text, som film, ljud och bild.

För ett par av forskarna är det ett bekymmer att lånade böcker krävs in redan efter en månad, vilket gör att de köper hellre än lånar litteratur. Man bygger upp omfattande egna samlingar av tryckt referensmaterial, vilket medför oro för platsbrist på rummen i LUX, det nya humanist- och teologcentrumet, som invigs hösten 2014¹¹.

6.1.3 Bearbeta/Analysera/Skriva

Deltagarna hanterar och organiserar sitt material på olika sätt; anteckningar på papper samlas i pärmar och högar, som kan vara svåra att hitta i och osäkra vid t.ex. brand. De enades om att det oftast är bättre ordning på det digitala materialet man samlar och organiserar på datorn, som i och för sig är beroende av el/server/internetuppkoppling, än på papperssamlingen, men även handskrivna anteckningar på post-it-lappar kan skannas in och göras sökbara. Rådata i stora mängder och bearbetningar av dessa, hanteras distribuerat av flera projektdeltagare.

Vissa centrala lösningar för datoranvändning med backup, uppdateringar osv menar deltagarna är värdefulla och nödvändiga, men centrala lösningar och avtal kan också hindra användning av ny eller speciell teknik. De kräver också att man hela tiden lär sig nytt.

Det går långsamt för Lunds universitet att möjliggöra användning av ny teknik. Den kommersiella marknaden för appar och annan programvara som förenklar hanteringen av data erbjuder en mängd bra hjälpmedel. Som anställd vid Lunds universitet har man dock få möjligheter att använda dessa annat än privat.

Vad är det för system man får använda? Vad händer när det ska backas upp? Och vad händer när man ska byta sin dator? Vem fattar det beslutet? Och hur får man det att funka på ett smidigt sätt? Vem är det som bestämmer vad man har för behov, helt enkelt?

Lunds universitets forskare genererar alla stora mängder digitalt material, och det upplevs som ett stort problem att det inte finns någon strategi för att hantera det, särskilt inte efter den ev. projekttiden.

6.1.4 Tillgängliggöra resultat och grunddata

Diskussionen rörde sig om den vackra bokens betydelse och behovet av fritt tillgänglig litteratur. Deltagarna talade om att fritt tillgängliga publikationer bättre når ut till forskarvärlden och ger citeringar, men att det inte är så enkelt att förhålla sig till upphovsrättslagarna, parallellpublicering och finansierarnas krav på open access-publicering. Ibland har en viktig målgrupp önskemål om tryckta verk och osäkerhet råder kring bl.a. tveksamma OA-förlag.

Frågan om publicering av böcker som är byggda på ett nytt sätt, för sådant som läsplattor, där man har ett annat förhållningssätt till relationen mellan text och bild, eller text och video, som liknar nätet, kom upp. Hur publicerar man multimedialt? Den teknik som kan användas för att publicera på nya sätt måste vara möjlig att utnyttja, den måste omfattas av avtal och support.

¹¹ <http://projekt.ht.lu.se/ht-flytt>

Inte bara publikationer, utan även rådata bör återanvändas, det kan uppnås med fritt tillgänglig metadata, även om själva datan inte kan spridas.

6.1.5 Diskussion och åtgärder

En forskare sade att hen tycker att hen hela tiden befinner sig mellan det digitala och det tryckta och det är nog en passande beskrivning för många av forskarna inom humaniora och teologi. Att fortsätta utveckla verksamheten utifrån användarnas behov och att se till de särskilda behov som forskarna vid de olika ämnena vid HT har är nödvändigt.

Några saker återkom under hela samtalet, framför allt teknik, som kan vara föråldrad (gamla mikrofilmläsare, cd-romväxlare, filnamnshantering), kräva inläring och vana, eller vara otillgänglig p.g.a. att Lunds universitets anställda förväntas använda upphandlade verktyg och centrala lösningar. Teknik kan vara en säkerhet men också ett hot. Olika aspekter av upphovsrätt är också något forskarna hela tiden kommer tillbaka till, både när det gäller spridningen av det egna materialet och användningen av andras.

Både under samtalet och på de lappar som skrevs inledningsvis, gjordes tydligt att tiden, eller avsaknad av den, och den splittrade och svåröverskådliga arbetssituationen är ett stort, kanske det största, hindret för forskningen, och att de ekonomiska förutsättningarna inte är de bästa. I samtalet nämns dessa faktorer i förbifarten, de antas vara kända av alla.

Att arbeta vidare med på HT-biblioteken:

- Ibland är det svårt att samarbeta och kommunicera med projektpartners på andra lärosäten. Biblioteken kan underlätta, gärna i samarbete med IT-enheten, för forskare att lära sig hantera de tekniska hjälpmedel som erbjuds och som överbryggar fysiska avstånd. Som exempel kan nämnas att det i många system kopplade till biblioteksresurser finns möjligheter att dela material.
- Flera forskare är beroende av svårtillgängligt material vid bibliotek och arkiv utanför Lunds universitet. En kartläggning av behoven skulle kunna ge underlag för ev. nya prenumerationer och inköp och även informationsmaterial om dessa samlingar. Forskarna skulle kunna dra mer nytta av varandras erfarenheter av arkivarbetet, en sammanställning av praktisk information kan göras av biblioteken.
- Bibliotekens introduktion för nyanställda vid institutionerna bör vidareutvecklas.
- Marknadsföringen av de resurser vi har och hur de kan utnyttjas bör intensifieras.
- Eftersom det framkommit missuppfattningar om hur förvärv av olika biblioteksresurser görs behöver det utarbetas en strategi för förmedling av information om detta.
- Open Access-publicering väcker frågor och funderingar. HT-biblioteken behöver intensifiera diskussionen och informationen om det som har med OA och näraliggande frågor som parallellpublicering, bibliometri och utvärdering av forskning att göra, samt betona de aspekter och frågeställningar som är särskilt intressanta för de humanistiska och teologiska fakulteterna.
- Biblioteken bör utöka sitt stöd i frågor som rör upphovsrätt.

6.2 Juridiska fakulteten

Generellt menar forskarna att bibliotekarier som ”servar forskare specifikt” är viktiga och blir allt viktigare. De menar då bibliotekarier som stödjer forskningsverksamheten i vid bemärkelse. Som en forskare uttrycker det: ”Hålla oss à jour med trender som har att göra med bibliometri och publiceringsfora och olika tidskrifters policy osv.” Det som underlättar är bibliotekarier ”som jobbar nära forskarna, som inte sitter i ett hus långt bort som man inte vet något om”. Det personliga mötet och dagliga samtalet betonas som viktigt.

6.2.1 Starta en forskningsuppgift

Diskussionen kring hur ett projekt kommer till kretsar kring hur forskarna får idéer om vad som kan vara intressant att studera. Förutom att redan pågående projekt och undervisning genererar frågor, är läsning av nytt och äldre material viktigt liksom kontakter med forskare och praktiker. Diskussioner med andra synliggör kunskapsluckor och ger nya perspektiv. Forskningen beskrivs i termer av ”att skriva om något”. Man får en idé och så skriver man om det men bollar också idéerna med personer man litar på. Liksom vid idégenerering är således kontaktytor viktiga även här. Inga direkta hinder tas upp vad gäller bevakning av material och att skapa kontaktytor. Brist på dessa bör dock vara ett hinder, både för att ha koll på vad som händer och för att idéer ska födas och utvecklas.

Genomgående beskrivs bristen på tid som det största hindret för att en fråga ska bli till ett projekt.

... allt annat som man ska göra. Det är väl den enskilt största anledningen till att inte gå vidare. Att man faktiskt har fullt upp med att syssla med andra saker.

Man nämner ”administrativa pålagor” i form av bl.a. reseräkningar och fakturahantering. Det gör att tiden blir uppstyckad och ”... det finns en risk att det blir för hattigt. Hela tillvaron här.” Man upplever också frustration vid användningen av olika system både pga. att de används sällan och över hur de är utformade.

Ett hinder är också att tjänsterna innehåller så lite utrymme för forskning. Det försvårar kontinuerlig bevakning av sitt ämnesområde och bristen på uppdatering ger i sin tur svårigheter att skriva bra forskningsansökningar. När vi senare talar om det viktigaste som Lunds universitet/LUB kan göra för att underlätta för forskaren uttrycks en önskan att få till mer obruten forskningstid för att undvika hattigheten. En lösning som förs fram är att undervisningen kan koncentreras till vissa perioder och en annan att det alltid fanns tid för viss forskning i tjänsten. De flesta av de deltagande forskarna har själva fått pengar till olika projekt men när vi talar om hur man får till sina projekt kommer inte frågan om finansiering upp, inte ens efter en direkt fråga om pengar är en faktor. Det är intressant i ljuset av att biblioteket förmedlar information om forskningsfinansiärer. Forskarna gör kopplingen att ”Tid är en faktor och att tid är pengar” men några direkta kopplingar mellan finansiering och möjligheter att forska görs inte. Det kan bero på tjänstestrukturen men också på en ovana vid sådana kopplingar.

6.2.2 Insamling

Forskarna samlar material för att få en översikt över hur något är behandlat, för att hitta nya infallsvinklar och för att få en ingång till annat material, både doktrin och rättsfall. De använder

databaser med internationella tidskrifter och skannar av svensk och utländsk litteratur samt söker rättsfall. För tillgång till opublicerat material bl.a. från myndigheter, kan kontakt tas med personer verksamma inom rättsväsendet. När de börjat skriva visar sig eventuella kunskaps- och informationsluckor och forskaren måste söka mer material. Det görs då mer fokuserat eftersom ”man vet lite mer i detalj vad man är ute efter”. I samband med publicering söks ofta ytterligare information för att kontrollera om det har kommit nyare material och rättspraxis. Insamlingen och sökandet efter material är således en blandning av orientering och mer fokuserade sökningar där specifik information ska hittas. Delar av samlandet kan antas ligga nära nyhetsbevakning medan andra delar kräver andra strategier och kunskap om informationskällor och sökverktyg.

Av diskussionerna förstår man att förutom bra och stabila söksystem, är bred och snabb tillgång och god tillgänglighet till material oerhört betydelsefullt. Ett stort hinder är bristande överblick över vilket material som biblioteket har och var det finns tillgängligt, något som forskarna återkommer till under hela fokusgruppstillfället. Man efterlyser även en översikt över relevanta fria resurser och gärna möjlighet att söka Open Access-material integrerat med annat material. Så få ställen att söka på som möjligt skulle underlätta. Dålig överblick försvårar för forskaren att snabbt hitta material som hen vill ha tag på just då, vilket är frustrerande. Dålig överblick påverkar också sökandet efter material som man inte vet finns eftersom det skapar en ovisshet om vad man har sökt och inte sökt när man använt en viss databas. En av forskarna tar upp problemet med att sovra i de sökträffar man får.

Råd och hjälp från biblioteket att hitta, lyfts fram som värdefullt. Man menar också att möjligheten att få sökningar av information utförda av biblioteket underlättar men påpekar att det förutsätter att forskaren måste ha ett hum om vad man är ute efter. När det t.ex. saknas tydliga begrepp är det svårt att utnyttja det stödet. En forskare har erfarenhet av projektanställda forskningsassistenter som gjort kartläggningar på vissa teman och samlat in material, något som har varit mycket användbart. Biblioteket har då gett stöd till assistenterna i form av introduktioner till söksystemen och diskussioner om sökstrategier.

Rådata

Begrepp som rådata och forskningsdata är inga självklara begrepp för forskarna. När de ombeds fundera över vad rådata skulle kunna vara inom rättsvetenskap nämns två huvudtyper: Sammanställningar över litteratur och centrala rättsfall inom ett visst område liksom opublicerade rättsfall som samlas in i projekt utifrån en viss frågeställning. Man talar om att det tidigare fanns användbara materialöversikter och nämner att det även i dag görs på personlig basis inom vissa delområden¹². Det kan finnas en aspekt att man vill hålla på sammanställningarna tills man har publicerat något. Här rör man sig både i forskarens insamling av material och förlagsvärldens produkter.

De opublicerade rättsfallen är ofta tryckta och osorterade. Forskarna kommer in på frågor om vem som ska förvara det. För att det ska bli användbart bör det dock digitaliseras och kompletteras med metadata så att det blir tillgängligt och sökbart.

¹² Det finns också förlagsutgivna översikter för vissa rättsinstanser och ämnesområden.

6.2.3 Bearbeta/Analysera/Skriva

Diskussionerna rör i liten utsträckning arbetet i dessa tre delar och jag fördjupar mig därför inte mer i dem här.

6.2.4 Tillgängliggöra resultat och grunddata

Valen av hur man ska tillgängliggöra sin forskning beror bland annat på om man skriver på svenska eller engelska och om man tänker sig en svensk, nordisk, europeisk eller internationell publik. Även inriktningen på det man skriver och upplägget påverkar valen. Har man ett utredningsuppdrag är publiken given på förhand medan man annars ofta bryter ut något ur ett pågående projekt och anpassar det till sammanhanget och publiken. Vanliga publiceringsformer är monografier, antologier och tidskrifter och valen mellan dem beror bland annat på hur mycket tid man har till förfogande eller om man blir inbjuden att medverka i en antologi.

Sen finns det val som beror på de kvalitetskriterier för t.ex. befordran och tilldelning av forskningsmedel som finns och hur de förändras. Ett sådant som tas upp, är att i vissa länder har det blivit större betoning på att visa den praktiska nyttan av det man skriver. Ett sätt kan då vara att räkna antalet nedladdningar, vilket ökar betydelsen av kanaler där sådana möjligheter finns. Sedan är det ju en fråga om vad man menar med ”praktiskt relevant”, för vem och i vilket hänseende? Någon menar att det är svårt att försöka ha en strategi utifrån bibliometriska modeller eftersom de ännu är så otydliga. Eftersom modellerna är under utveckling och tidskrifterna håller på att anpassa sig är det svårt att förhålla sig till modellerna.

... den slutsatsen jag har dragit är att det är för tidigt att kunna arbeta upp någon riktig strategi eftersom man inte riktigt vet vad som kommer att ge poäng. ... Det kan ju vara så att det inte är man själv som ändras utan att det är tidskriften som ändras.

Sammantaget förefaller de flesta av publiceringsvalen vara beroende av god kunskap om centrala tidskrifter, förlag och kanaler inom ämnet. Men även kunskap om hur ämnets kommunikationsformer betraktas i olika utvärderingssystem bör vara relevant för att, åtminstone på sikt, kunna förhålla sig till dessa.

En aspekt på att tillgängliggöra forskningen är att synliggöra sin forskning och sig själv, inte minst inom den egna fakulteten. En idé framförs om att ha en anslagstavla för att sätta upp de senaste abstrakten för att se vad andra i huset håller på med. Tanken lyfts att det kanske ger mer att prata på konferenser än att publicera. Genom att knyta kontakter med tänkbara läsare marknadsför man sina tankar och det man skriver. Det skulle då underlätta om man hade samlad information om konferenser inom olika områden. En annan aspekt som togs upp är att tillgängliggöra sin forskning före publicering, bl.a. i en working paper-serie som diskuteras på fakulteten. Olika argument diskuterades och det var tydligt att det för många är en ovan tanke att tillgängliggöra något som inte är publicerat. Man vänder sig emot bristen på granskning och att sprida ”halvfärdiga saker”.

En annan aspekt av tillgängliggörande är open access och det diskuterades på olika sätt, bl.a. togs forskningsfinansiärers krav, upphovsrätt och självpublicering upp. Många begrepp föreföll ovana och blandades delvis ihop. Sammantaget går det att säga att de många begrepp som används i samband med open access-publicering och som har en distinkt betydelse inom oa-rörelsen av forskarna uppfattas och förstås i ett annat sammanhang, deras eget sammanhang, och är långt

ifrån självklara. Det i sig skapar förvirring och blir ett hinder för tillgängliggörande som open access innan forskarna ens har tagit ställning till argumenten för och emot och vet vilka möjligheter som finns. Möjligheter att diskutera och utveckla förståelsen för olika begrepp och företeelser bör därför vara viktigt för att kunna förhålla sig till open access.

6.2.5 Diskussion och åtgärder

För att stödja forskarnas nyhetsbevakning bör biblioteket utveckla kunskap om de möjligheter till bevakning som finns i licenserade och relevanta fria resurser. Bibliotekarierna bör även orientera sig om andra möjligheter till bevakning, t.ex. att läsa recensioner, nyhetstidskrifter och översiktsartiklar och nyare fenomen som bloggar och *Twitter*. Genom kontinuerliga kontakter med forskarna kan man samla upp erfarenheter och arbetssätt och förmedla vidare. Hjälp att skapa nyhetsbevakning kan sedan erbjudas på individ-, forskargrups- eller ämnesnivå.

När det gäller kontaktytor finns det ett ökande antal sociala medier som kopplar samman forskare, t.ex. *ResearchGate* och *Mendeley* och som kan vara möjliga kontakt- och informationsvägar. Samlad information om sådana möjligheter dit man kan vända sig för att utifrån de egna behoven diskutera val, bör vara till hjälp. Kan biblioteket, tillsammans med kunskap om nyhetsbevakning, vara en diskussionspartner kring olika möjligheter till kontaktskapande? När det gäller kontakter inom på fakulteten, vilken roll kan biblioteket ha för att stödja utbyte och nätverk?

Biblioteket behöver skapa bättre överblick över materialet och olika sökmöjligheter, både utifrån att leta reda på det man vet finns och det man inte vet finns. Vad behöver lyftas fram och presenteras bättre? Hur förklarar vi informationens infrastruktur så det blir lättare att hitta visst material? Hur tar man avstamp i forskarnas sätt att söka och samla information för att utveckla deras kunskap om hur de kan söka vidare? Gruppsessioner har visat sig vara ett svårt format. Är istället insatser på individ- och gruppnivå mer relevanta? Detta arbete måste, åtminstone delvis, göras i dialog med hela LUB. Vad kan utvecklas gemensamt så att det kan återanvändas på de enskilda biblioteken och vad behöver de enskilda biblioteken arbeta med själva?

Varken utvärderingsmodeller för forskning eller tillgängliggörande som open access har något stort utrymme i forskarnas praktiska förhållningssätt till publicering men forskarna upplever ändå att det underlättar att biblioteket har kunskap om dessa frågor. Jag tolkar det som att när frågorna väl dyker upp är det värdefullt att biblioteket kan fungera som diskussionspartner och som kunscapscenter för dessa frågor. En möjlig utveckling är att biblioteket inventerar relevanta open access- eller hybrid-tidskrifter inom olika ämnesområden och därmed underlättar för forskarna att välja sådana. Om Lunds universitet antar ett open access-mandat bör fakulteten ta ställning till om det nuvarande stödet med att hjälpa forskarna att kontrollera upphovsrätt för deras material, kan och ska utvecklas på något sätt, t.ex. genom att biblioteket mer aktivt söker tillstånd och lägger in fulltexter i LUP.

På fakulteten pågår utveckling med att information från LUP används för att bl.a. visa upp de senaste publikationerna på fakulteten. Det blir ett slags digital anslagstavla och ett sätt att synliggöra forskningen för varandra på fakulteten. I dag registrerar forskarna själva i LUP och även om det inte uttalas i intervjuerna, kan man undra om detta uppfattas som ännu en administrativ pålaga som stjäl tid från forskningen. Redan i dag görs LUP-registreringar synliga

på nationell nivå och i framtiden är det troligt att LUP kommer att få utökad betydelse för både nationell och lokal utvärdering av forskning. Fakulteten kan då behöva fundera över hur man bäst sparar forskarnas tid i förhållande till LUP – genom att vara tydligare med LUPs användningsområden eller genom att avlasta forskarna registreringsarbetet?

6.3 Lunds tekniska högskola

Fokusgruppsintervjun med LTH:s forskare handlade mycket om hur forskning bedrivs och hur de arbetar med information i forskningsprocessen. Det var en mindre del av diskussionen som handlade om hinder för forskningen. Vid analysen av fokusgruppens diskussioner, kunde vi urskilja ett antal aspekter som följer med genom alla faser av forskningsprocessen. Brist på tid är en av de aspekterna. Framför allt de etablerade forskarna upplever en stor splittring i sitt arbete med många olika arbetsuppgifter. Vid sidan av sin forskning så arbetar de som handledare, undervisar grundstudenter, är projektledare i större och mindre projekt och ingår i många olika grupper både inom Lunds universitet och internationellt. Dessutom upplever de att de fått en allt större andel administration som tidigare sköttes av Teknisk – Administrativ personal. Det är svårt att få tid till att vara kreativ, tid för effektiv forskning.

6.3.1 Starta en forskningsuppgift

Forskningsprojekten startar utifrån lite olika förutsättningar och situationer. Man kan söka pengar utifrån en egen forskningsidé eller som en del av ett nätverk (nationellt eller internationellt) eller i samarbete med industrin. Det nämns i fokusgruppen att en projektstart kan bestå av två faser: 1) man formulerar projekt ansökan och hoppas på finansiering, 2) man får finansiering och vidareutvecklar en projektplan utifrån den tilldelade finansieringen. Flera beskriver projektstartsfasen som ganska informationsintensiv, man behöver göra en del informationssökningar i samband med en projektansökan. Fasen *projektuppstart* är således intimt förknippad med fasen *informationsinsamling*.

Det märktes en stor skillnad i diskussionen mellan de etablerade forskarna och doktoranderna. Doktoranderna ingår i större projekt som redan är finansierade. De etablerade forskarna måste hela tiden arbeta för att få externfinansiering. Externfinansieringen gör forskningen mer styrd och mycket mer strukturerad. Det finns mindre spelutrymme och mindre utrymme för kreativitet när forskarna väl fått anslagen. Externfinansiering innebär en svår balans där forskningen inte får bli till ren konsultverksamhet. Forskarna är dessutom styrda av tiderna för forskningsfinansiärernas utlysningar och detta påverkar det löpande forskningsarbetet. Samtliga deltagare i fokusgruppen uttryckte behov av att ha kontroll av sin omvärldsbevakning, det upplevdes som ett problem när man som forskare skall bevaka flera olika ämnen i samband med projektansökningar. Långsamma dokumentleveranser och sökprofiler som genererar för stora träffmängder är andra exempel på hinder.

6.3.2 Insamling

Diskussionen om fasen *informationsinsamling* hör, som tidigare nämnts samman med projektuppstarten och till viss del även med fasen *bearbeta, skriva*. Forskarna nämner flera olika källor i sin informationsinsamling: databaser, Google Scholar, böcker, rapporter. Inom LTH bedrivs mycket av forskningen på laborativ och experimentell nivå vilket också återspeglas i hur man söker information. När forskarna talar om sin informationssökning kommer de ofta in på hur de bearbetar sin information, sina referenser.

Man nämner erfarenheter om att ha nyhetsbevakningar, t ex RSS-flöden. Tyvärr genererar RSS-flöden ibland allt för många träffar som forskaren inte hinner gå igenom utan istället klickar som ”läst” och därmed plockar bort. Det krävs bra, utprovade nyhetsbevakningar för att dessa skall fungera.

Litteraturdatabaser har blivit mer användarvänliga och forskarna förväntas söka i dem på egen hand. Flera av deltagarna vittnar om att detta kan vara problem många gånger, man kan sakna tiden då man kunde gå till UB2 och få en sökning utförd av en dokumentalist. Gränssnitten i de nya medierna, t ex e-böckerna och vilka lånetider som gäller, är inte helt enkla att förstå sig på. Likaså kan Lund universitets mångfacetterade webbgränssnitt upplevas som ett hinder och sökfunktionerna på <http://www.lu.se> upplevs som usla. Forskare söker i Google för att hitta information på Lunds universitets webb sidor. Den tid som man som forskare måste lägga ner på att lösa tekniska problem i informationstjänsterna, hade man hellre velat lägga på själva forskningen. Det har skett en omvälvande teknisk utveckling på informationsområdet. Man kan som forskare få tag i forskningsdata via supplement i artiklar eller via projektwebbsidor. Det förekommer även att rådata från mätningar eller simuleringar görs tillgängliga. Det upplevs som väldigt positivt att forskare gör sina forskningsdata tillgängliga på detta vis. Här handlar det om företroende inom forskarnätverken, om en forskare lägger ut sina data, så vågar fler göra samma sak.

På frågan om man som forskare har tillgång till den information som behöver, så nämndes en del typer av dokument som man saknar, t ex standarder, standardanalytiska metoder, psykologiska tester, patent. Det är dokument som är väldigt specifika för just dessa forskares ämnen, men som i vissa lägen kan vara avgörande för det fortsatta forskningsarbetet.

6.3.3 Bearbeta/ Analysera/Skriva

Alla deltagare verkade ha olika program eller system för att hantera sina referenser som de använder då de skriver eller för att hålla sig uppdaterade. När forskarna plockar in extern information i form av citeringar i sina egna texter, så handlar det mycket om att kunna lita på informationen som man hänvisar till. Det gäller i synnerhet om man hänvisar till mätdata från externa källor.

Forskarna nämnde problem som kan uppstå med referenshanteringssystemen, det kan t ex vara att man inte hittar tillbaka till en referens som man vet att man har lagt in, eller att man får referenser i ett annat format från någon kollega.

6.3.4 Tillgängliggöra resultat och grunddata

Förutom resultatrapportering till forskningsfinansiärer används många olika kanaler för rapportering: vetenskaplig artiklar, konferenser, avnämarrapportering till brukare, workshops för industripartners, Twitter inom "forskningscommunityn", Wikipedia. Som en av deltagarna beskrev det:

... man blir väldigt bra på det, att skriva om samma sak för olika målgrupper.

Det blir allt viktigare för institutionerna att synas i media och på flera institutioner har man har anställt informatörer för att hjälpa till att arbeta med webbsidor och att sprida forskningen för hela institutionen.

6.3.5 Diskussion och åtgärder

LTH:s fokusgrupp gav oss på biblioteket flera värdefulla insikter i hur forskarnas situation och vardag ser ut. Det känns som att vi har lärt känna forskarna lite bättre efter fokusgruppen. Vi har även fått flera idéer på vad vi som bibliotek skall fokusera på i forskarsstödet och vi har fått flera

önskemål från forskarna vad de skulle vilja ha från biblioteket. Fokusgruppen var en bra ”igångsättare” för hur vi planerar och utvecklar bibliotekets forskarstöd.

LTH:s bibliotek kommer under 2013 att arbeta mer med service till forskarna och vi kommer att diskutera vidare med våra institutioner om vilken service vi kan erbjuda. I det arbetet kommer fokusgruppsintervjun att vara ett ovärderligt underlag.

LTH:s bibliotek:

Vad LTH:s bibliotek skall arbeta vidare med:

- Vi behöver marknadsföra våra tjänster med grundläggande informationssökning och hjälp med ämnessökning i databaser.
- Erbjuder hjälp med att lägga upp nyhetsbevakning och skräddarsydda söksträngar som forskarna kan använda själva vid nyhetsbevakning.
- Skapa en lista över trovärdiga open-access-tidskrifter inom varje ämnesområde.

LTH:

Fokusgruppen belyste följande som man bör titta vidare på *inom LTH*:

- Införa resurs för att skriva anslagsansökningar. Forskaren lägger fram idén och någon annan skriver och formulerar ansökan
- Införa hjälp med att göra reseräkningar

6.4 Medicinska fakulteten

6.4.1 Starta en forskningsuppgift

Forskarna menar att idéer till nya projekt oftast uppkommer i mötet med kollegor eller genom en annan ”katalysator” utifrån. Exempel på sådana situationer är deltagande i en konferens, samtal med nya doktorander eller skanning av litteraturen. Forskarna kan då få en annan infallsvinkel på det egna området och därmed även nya idéer för sin fortsatta forskning. Nya idéer kan också komma till genom att forskarna utgår från kunskapsluckor som man skulle kunna fylla, till exempel när det gäller konkreta kliniska behov. Ett hinder i denna fas är finansiering av verkligen nya och stora idéer. Anslagsgivarna kräver en ganska hög säkerhet för att projektet är görbart. Forskarna är därför tvungna att satsa på relativt säkra idéer i sina ansökningar.

Det måste finnas liksom visst belägg för att det är på det här viset, så det är liksom lite moment 22 där, det måste redan finnas lite bevis för att det ligger till på det här sättet som man vill undersöka.

Arbetet med projektansökningar upplevs som väldigt tidskrävande av forskarna. Det innehåller kreativa och stimulerande inslag, men på det stora hela står tidsåtgången inte i relation till utfallet. Dessutom måste samma ansökan anpassas till olika anslagsgivares mallar.

Ett problem är att tillhandahålla träning till yngre forskare i att skriva bra ansökningar. Det finns olika upplägg inom de olika forskargrupperna, men inom ett antal områden finns ett förbättringsbehov. Det skulle också kunna vara bra med en bättre tillgång till tidigare ansökningar för att kunna diskutera positiva eller negativa exempel. Ytterligare ett hinder är brist på samarbete kring ansökningarna på grund av forskarnars konkurrens sinsemellan. Man delar därför inte med sig av sina projektidéer. Å andra sidan finns det också grupper som har lyckats med en större öppenhet.

Vad som saknas lite det är ju... jag försöker få in det så att man gör det redan under forskarutbildningen, men att få en träning i att skriva, för det är minst lika viktigt att skriva bra ansökningar som att skriva fina artikelmanus i slutändan.

Gällande information om finansieringsmöjligheter och utlysningstider använder forskarna ett antal olika källor. Exempel är den fakultetsinterna e-bulletinen, nyhetsbrev från anslagsgivarna och Research Professional. RP upplevs dock som svårt att använda. I vissa starka forskningsområden finns det *grant managers* som samordnar arbetet med ansökningar och löpande håller sina forskare informerade. Detta önskas även inom andra områden.

Det är som vanligt, åt den som har ska varda givet, för har man ekonomin från början så kan man tillsätta en grant manager och scientific writer och så slipper man sitta där med tjugo procent av arbetstiden själv.

Det råder oklarhet kring den centrala fundraising-verksamheten på Lunds universitet och eventuella möjligheter till att få finansiering den vägen. Det finns också en osäkerhet kring ifall Forskningsservice hjälper till med annat utöver EU-ansökningar.

6.4.2 Insamling

För att söka information använder forskarna en rad ämnesspecifika litteraturdatabaser varav PubMed verkar vara relevant för alla. Google eller Google Scholar används av flera eftersom det

tycks vara en lätt väg för att komma åt fulltexter. Flera forskare saknar ett centralt system som erbjuder email-alerts med tidskrifternas ToCs¹³. För dem kunde Summon inte fylla luckan efter Elin. En deltagare nämner Faculty of 1000 som ett positivt exempel på ett ”intelligent” system, som gör det lätt att skapa och förbättra sin intresseprofil. Det framkom att det finns en ganska stor osäkerhet kring hur man använder och utnyttjar databaserna på ett effektivt sätt. Forskarna efterlyser också en tydligare kommunikation kring bibliotekets mediautbud samt bibliotekets tjänsteutbud i allmänhet. Att lägga upp en regelbunden litteraturbevakning i databaserna upplevs som ett problem, vilket tyder på att en del av forskarna inte känner till alerts-funktionen i databaserna. Det råder osäkerhet kring hur man sparar och förvaltar sina referenser och fulltexter på ett effektivt sätt. Utöver informationssökningar vid enstaka tillfällen efterlyser forskarna bra sätt att kontinuerligt bevaka sina områden

*... nånting man skulle kunna kalla för litteraturbevakning snarare än litteratursökning. ---
Just det här att bevaka vad som händer. Framförallt då att man ska göra det rätt. Att
bevaka vad som händer i omvärlden.*

Tillgången till fulltexter upplevs allmänt ha blivit mycket bättre och forskarna är överlag nöjda. En deltagare säger att hen skulle önska fler databaser och fler tidskriftsprenumerationer. En annan köper regelbundet artiklar direkt från förlagen istället för att använda bibliotekets beställningsservice. Där spelar tidsfaktorn en viktig roll. Generellt upplevs inga större hinder gällande tillgång.

Gällande andra informationstyper än vetenskapliga artiklar använder forskarna – beroende på vetenskaplig disciplin – ganska regelbundet olika slags faktadatabaser som till exempel protein- och gendatabaser. Man utnyttjar också sjukvårdsdatabaser med diagnosregistreringar och söker efter exempelvis leverantörer till redskap inom arbetsterapi. Bristen på enhetlighet i olika databasers struktur och format samt att övergripande ontologier saknas upplevs som ett hinder. Ett annat problem är att det är svårt att komma åt visst biologiskt material.

De forskare som också är verksamma på kliniker upplever tekniska problem rörande access till Lunds universitets resurser när de befinner sig på Region Skånes nätverk.

6.4.3 Bearbeta/Analysera/Skriva

Diskussionen har inte rört dessa delar i forskningsprocessen i någon större utsträckning, varför de inte behandlas närmare här.

6.4.4 Tillgängliggöra resultat och grunddata

När det gäller rådata framhäver forskarna att prekliniskt arbete fortfarande dokumenteras i konventionella labböcker. Man har gjort tester med elektroniska labböcker, men ser alltså fortfarande fördelar med de konventionella.

Men det är fortfarande helt oslagbart, den här labboken som man har vid sidan om när man jobbar

För långtidslagring av cellinjer och mikroorganismer använder man sig exempelvis av en extern institution. Inom den patientnära forskningen styrs arbetet med forskningsdata i stor

¹³ ToC det vill säga Table of Content/Innehållsförteckning.

utsträckning av sekretess- och konfidensbestämmelser. Förutom tidsåtgången upplever forskarna inga större hinder när det gäller *hantering av rådata*.

Bland deltagarna finns det en allmän skepsis när det gäller *publicering av rådata*. Delvis upplevs de ökade kraven kring tillgängliggörandet som lite för långtgående. En viktig poäng är att den vetenskapliga processen bygger på att man ställer en viss hypotes och utifrån hypotesen gör ett experiment. Sedan måste datan tolkas utifrån hypotesen.

Vi gör experiment för att studera nånting. Och någon annan vill titta på något annat. Är experimentet från början ens möjligt att använda för det där ändamålet?

Till viss grad betraktas rådatan också som forskargruppens egendom som man inte vill dela med sig av. När det gäller läkemedelsforskning kan det rentav vara en förutsättning att man anmäler patent innan man delar med sig. Utan patentskydd kan utvecklingen stanna av helt. Däremot är man mer positiv till att lämna ut rådatan när man får en personlig förfrågan. Detta ses även som en möjlig början till nya samarbeten.

Arbetet med *publicering av forskningsresultaten* verkar vara en självklar del av forskarnas vardag. En utmaning är att skrivandet av vetenskapliga artiklar ofta är förknippat med undervisning och utbildning av doktorander, vilket förlänger processen avsevärt. En av forskarna tycker att det är svårt att hitta rätt tidskrift att publicera sig i. Andra hinder är långa handläggningstider hos förlagen samt att forskarna allt oftare ombeds att föreslå referees, vilket tar tid.

Avseende publicering i Open Access-tidskrifter är kostnaden en viktig faktor, men man har olika sätt att hantera den. De flesta är medvetna om att en förändring skett avseende Lunds universitets betalningspolicy av författaravgifter, men en del är osäkra på vilken förändringen är och hur den tillkommit.

Så har ju såklart notan stuckit iväg och så vill ju biblioteken såklart flytta över kostnaden till forskargrupperna liksom

I allmänhet är forskarna också medvetna om möjligheten till parallellpublicering. En av forskarna har bestämt att alla hens artiklar ska publiceras Open Access och hen synliggör publiceringskostnaden i sina anslagsansökningar. Forskarna talade också om vikten av att uppnå ett större antal citeringar av sina artiklar som ett sätt att sprida sin forskning. Kostnaden för Open Access-publicering framstår som det främsta hindret och mer information kring finansieringsmöjligheter av författaravgiften behövs.

Återrapporteringen till forskningsfinansiärerna anpassas till vad dessa kräver. Detta är oftast okomplicerat, enligt forskarna, som här inte upplever några större hinder.

När forskarna diskuterade den så kallade tredje uppgiften, tog de upp att detta exempelvis kunde ske genom att man skriver populärvetenskapliga artiklar, har en populärvetenskaplig hemsida, blir intervjuad eller håller föredrag. Det sistnämnda sker främst kopplat till den patientnära forskningen. Ett hinder är att det är svårt att skriva populärvetenskapligt.

... nästan ett yrke i sig att kunna skriva populärvetenskap

6.4.5 Diskussion och åtgärder

I intervjuens olika delar framkom att forskarnas vardag är fragmentiserad på grund av att en administrativ börda lagts på dem, utöver deras forsknings- och undervisningsverksamhet. De efterlyser generellt mer administrativt stöd, så varje åtgärd som syftar till att spara deras tid och förenkla forskarvardagen är välkommen. Även tydligare information kring bibliotekets utbud av media och tjänster och en höjning av forskarnas informationskompetens kan bidra till att effektivisera forskarens vardag. Utifrån analysen av intervjun kunde vi identifiera följande punkter som man dels inom Medicinska fakultetens bibliotek och dels på fakultetsnivå borde arbeta vidare med.

Medicinska fakultetens bibliotek

- Tydligare kommunikation kring vad biblioteket erbjuder – medieutbud samt tjänsteutbud (kurser, kompetens, hjälp med sökningar)
- Mer personlig närvaro från bibliotekariernas håll, kontakt med forskarna och därmed kännedom om deras behov
- Urval av och information om seriösa sociala medier, sociala nätverk
- Mer publiceringsrådgivning
- Open Access – bättre information om möjligheten att söka medel för publiceringskostnader

Medicinska fakulteten

- Bättre och mer enhetlig utbildning av yngre forskare i att skriva projektansökningar, exempelvis genom bättre tillgång till tidigare ansökningar och/ellerseminarier.
- Mer administrativt stöd i arbetet med projektansökningar. Stödet behövs till exempel för att anpassa ansökningarnas format till kraven från olika anslagsgivare

6.5 Naturvetenskapliga fakulteten

6.5.1 Starta en forskningsuppgift

Det framkommer i gruppens diskussion att ett projekt sällan är början på något helt nytt utan snarare en fortsättning på något "tidigare", varför begreppet start inte alltid är det bäst valda ordet i detta sammanhang. Idéerna kan komma när som helst, men det finns alltid en bakgrund, förankrad i redan förvärvad kunskap – *"man läser artiklar helt enkelt"*.

Idéerna kommer enskilt men utvecklas ofta i diskussioner och samarbeten med andra och blir så småningom till forskningsprojekt. Hur projekten växer och utvecklas verkar bero mycket på i vilket sammanhang man befinner sig och vilka kontaktytor man har och tar. När det gäller EU-projekt t.ex., talas om att vara *"på rätt plats vid rätt tid"* och att vara beroende av nätverk för att t.ex. *"bli tillfrågad"*.

Finansiering, framförallt för att kunna anställa doktorander och post docs, har stor betydelse för utvecklingen av projekten, men upplevs ofta som problematisk, eftersom kraven på externfinansiering är stor - det *"gäller att söka pengar jämt och ständigt"*. Man vet vilka de stora forskningsfinansiärerna är men konkurrensen är hård och man tycker det finns för få ställen att söka pengar från. Mer information om alternativa finansiärer skulle därför behövas, för att hitta bland alla *"mystiska stiftelser"*. Själva ansökningsförfarandet i sig upplevs som resurskrävande och särskild kunskap kring strategier för hur man skriver ansökningar efterlyses. Exempel lyfts fram där större forskargrupper har möjlighet (råd) att anställa en person som arbetar särskilt med ansökningar och på det viset kan forskningsledaren istället fokusera på själva idéerna som ligger till grund för ansökan, vilket skulle kunna medföra att *"ens succé ratio växer, mycket!"*

6.5.2 Insamling

Den här fasen skulle kunna sammanfattas med att forskarna vill hitta rätt – lätt. Man uttrycker ett stort behov av kontinuerlig bevakning och man efterfrågar redskap för att söka "effektivt". Tillgången till litteratur är förstås avgörande men även formen för hur man får tillgång. Det ska vara enkelt och plattformsoberoende, inte bara via dator utan även via smartphone, ipad, kindle m.m. Forskarna efterfrågar t.ex. enkla och funktionella "appar" som ska vara lätta att hitta och ladda ner och som innehåller det man behöver. Man pratar om en möjlig gemensam Lunds universitets-app, men enas snart kring att det är lämpligare med "appar" på ämnesnivå.

En Biologibiblioteksapp hade varit bra, ungefär som att gå in på Biologibibliotekets hemsida nu – så har man allt.

Man talar om att sovra eller "tråla" bland allt som publiceras. Här har man olika vanor och behov beroende på ämnesområde och det sammanhang man befinner sig i. En viktig faktor, som än en gång lyfts fram, är kontakten med kollegor, men det kan även vara experter och resurspersoner utanför universitetet, som fungerar som stöd för den egna omvärldsbevakningen. Inom vissa ämnen fyller preprintarkiven (t.ex. arXiv.org) uppdateringsbehovet väl. Förlag (t.ex. IOP) och Forskningssällskap (t.ex. ACS) som har utvecklat olika verktyg i syfte att förenkla bevakningen av sin utgivning lyfts fram som goda exempel. Snabbheten är fundamental och det upplevs som frustrerande när man inte får tillgång till fulltexten direkt. Fjärrlån upplevs av flera som ett hinder och blir helt enkelt inte gjort. I detta samband nämns alternativet att kontakta artikelns "corresponding author" direkt.

6.5.3 Bearbeta/Analysera/Skriva samt Tillgängliggöra resultat och grunddata

I denna fas talar man om ett konkret behov av att dela med sig av artiklar och litteraturlänkar till kollegor eller nya doktorander och efterlyser ett system för delning av referenser. Man kan tänka sig en gemensam plattform för delning inom t.ex. en forskargrupp, istället för som idag, olika ad-hoc lösningar som att bränna en CD-skiva med sin EndNote-lista.

Tillgång till och bevarande av rådata/källkod/simuleringsdata/fältdata är också något man menar kräver ett välfungerande och hållbart, gärna gemensamt system. Det tar tid och kraft om varje forskargrupp ska "återuppfinna hjulet". Förutom att vissa finansiärer ställer krav på lagring av källdata så finns det ett stort behov i forskningsvardagen att underlätta delning och bevarande av data, kanske särskilt inom ett projekt. Det är t.ex. av yttersta vikt att alla använder sig av uppdaterad data och senaste versioner.

Det finns också behov av att hantera stora mängder data, "*vi talar om terrabyte*" och att t.ex. skicka det från en plats till en annan. Men också att ha en översikt av hur man på olika sätt använt sig av och bearbetat data. Man talar om att lägga in sådan information i en databas, men säger samtidigt att detta inte är "*helt trivialt*" och ställer krav på extra resurser och kompetens.

Tillgängliggörandet av publikationer i form av Open Access upplevs generellt som onödigt, krånglig och tidsödande och man förstår inte argumenten för. Man sätter Open Access i samband med tredje uppgiften och föreslår att man borde lägga resurserna på att popularisera forskningsresultaten istället.

När det gäller t.ex. frågan kring forskningsfinansiärernas krav på Open Access skulle forskarna gärna se att t.ex. biblioteken tog över ansvaret och på så sätt löste "problemet" för den enskilda forskaren.

Gruppen diskuterar också OA-aspekten i samband med publiceringsstrategier och man uttrycker frustration över att behöva välja tidskrift med hänsyn till förlagets publiceringspolicy. Här ifrågasätter man också kraven på högst 6 månaders embargo då många tidskrifter har 12 månader, baserat på kraven från amerikanska forskningsfinansiärer.

I diskussionen berörs även betydelsen av att välja tidskrifter med så hög "impact factor" som möjligt, för att få bättre utfall i utvärderingar. Man menar att detta kan leda till att man t.ex. väljer en mer generell tidskrift framför en mer specialiserad, eftersom generella tidskrifterna ofta har en högre "impact factor". Här kommer man in på ännu en tidsfaktor, nämligen publiceringstiden, som kan vara viktig i meriteringshänseende.

OK, visst vill man publicera sig i en tidskrift med hög impact factor", ... "men man vill ju också ha ut det

Tiden upplevs som en bristvara även när det gäller att skriva ihop sina artikelmanus.

Det är så att man väntar på att pensioneras så man kan skriva klart.

6.5.4 Diskussion och åtgärder

Det framgår tydligt i diskussionen att forskningsprocessen sällan är linjär, med en tydlig början eller slut, utan snarare ett virvlande flöde, där de olika faserna hakar i varandra och pågår

parallellt. När man ansöker om forskningsmedel, har man t.ex. redan läst litteraturen eller utfört experimenten.

Vikten av att ingå i nätverk, att vara en del av en forskargrupp eller ha olika kollegiala samarbeten är något som dyker upp i flera sammanhang och tycks vara en avgörande drivkraft för utveckling och framgång genom hela forskningsprocessen. En återkommande faktor är också betydelsen av att ha kontakt med olika resurspersoner eller experter inom olika områden för att få stöd och hjälp med olika typer av problem som t.ex. omvärldsbevakning.

Vissa aspekter som upplevs som hinder i forskningen löper genom alla faser i forskningsprocessen, som t.ex. bristen på tid och fragmentarisering av forskarvardagen samt olika typer av administrativa pålagor, ofta kopplade till användarvänliga system. Kvalificerade administrativa stödfunktioner både i form av personal och också system är därför väsentliga för att frigöra mer tid för forskaren att ägna sig åt forskandet. Man kan fråga sig om inte en av de största utmaningarna för forskningens stödverksamheter, bibliotek och administration, är att försöka eliminera tidstjuvarna!

Uppenbart är att fragmentarisering av vardagen, med många avbrott för undervisning, möten m.m. som förhindrar arbetsro och kontinuitet i forskningsprocessen, upplevs som oerhört frustrerande. Det framkommer hur värdefullt det skulle vara med ”fullfinansierade” forskartjänster och långtidsfinansierade projekt. Detta skulle skapa arbetsro och möjlighet att våga lite mer.

I flera sammanhang under diskussionen lyfts den ämnesspecifika kompetensen fram som väsentlig för att uppnå god kvalitet på stöd och service av olika slag. I slutet av gruppdiskussionen uttrycks ett önskemål om ämneskompetens hos bibliotekspersonalen.

...det hade varit jättebra att kunna gå till biblioteket och prata med någon som var kunnig inom ämnet, som hade kompetens inom ämnet, någon som t.o.m. hade disputerat inom ämnet.

Att arbeta vidare med på Naturvetenskapliga fakultetens bibliotek:

- Förbättra stödet och informationen kring OA & parallellpublicering och ge praktisk hjälp med detta, dels för att uppfylla kraven på OA men även för att avlasta forskarna tidsmässigt.
- Bygga vidare på den goda grunden för det lokala ämnesbiblioteket och vidareutveckla stödet kring ämnesanpassad informations- och sökhjälp.
- Skapa förutsättningar för att utveckla bibliotekariernas kompetens, dels den ämnesmässiga men naturligtvis även kompetens inom olika områden som t.ex. Open Access, ämnesresurser, sökverktyg m.m. och, inte minst, hur de olika informationssökningsresurserna kan nås från olika plattformar.
- Utveckla/informera om verktyg för bevakning av litteratur.
- Utveckla/informera om verktyg för delning av referenser, litteratur och forskningsdata inom forskningsprojekt.
- Gå in som stödresurs redan tidigt i forskningsprojektet för att löpande avläsa behov av stöd, som kan förändras och se olika ut under projektens gång.

- Lyssna på forskarna och diskutera planerade stöd- och servicefunktioner med forskarna, så att det anpassas efter verkliga behov och inte efter behov som vi tror att forskarna har.
"Gå gärna ut och lyssna på vad forskarna vill" ... "bra att ni försöker förankra".

6.6 Samhällsvetenskapliga fakulteten

6.6.1 Starta en forskningsuppgift

Samtliga forskare var eniga om att extern finansiering är en förutsättning för att få tid och möjligheter att forska. Hur och varifrån man söker pengar är centralt och här finns flera aspekter som är intressanta att ta upp. För vissa är uppdragsforskning, där man vidgar sin forskning till nya fält med mer eller mindre anknytning till samhälle, näringar eller industri, en vanlig väg. Här utgår man från ett intresse av en viss metod eller liknande och så anpassar man sig till det ämnesområde som ansökan gäller. Andra fokuserar mer på sitt eget intresseområde och låter det vara vägledande och försöker söka pengar till både sig själva och det nätverk som man är med i. I stort sett samtliga seniora forskare talat om att de ofta står som medsökande i olika ansökningar, även om pengarna går till någon annan än de själva. Ansökningar rör oftast en grupp av något slag, både för att man arbetar så men även för att forskningsfinansiärerna prioriterar den typen av forskning.

Mycket av arbetet handlar om att nätverka, att bygga upp nätverk kring de forskningsområden som man är intresserad av.

Oavsett vilken väg man tar är vissa hinder gemensamma och har att göra med den känsla av ad hoc som flera forskare talar om. De efterlyser mer systematisk bevakning av olika utlysningar, eftersom det ofta tar tid att skriva bra ansökningar och att samla den kompetens man vill få in i projektet. Det är också så att man förstås inte styr över utfallet, ibland får man pengar och ibland inte, så ofta söker man mycket på en gång. Dessa processer genererar mycket administrativt arbete och här finns frustration över den brist på stöd som man tycker sig uppleva. Bristen på tid för att samla och konkretisera idéer till kommande forskning kan också innebära att det blir svårt att starta nya forskningsprojekt.

6.6.2 Insamling

Att man inte kan bevaka allt själv är ett faktum som man hanterar på olika sätt. En gemensam nämnare är att man i så stor utsträckning som möjligt sovrar i det stora utbudet tillsammans med andra, oftast andra forskare. Att få tips via sociala medier som facebook, twitter och bloggar är vanligt. Vissa är med på olika typer av mail-listor där man kan uppdatera varandra eller ställa frågor, som andra forskare bemödar sig om att besvara så utförligt som möjligt. Att hjälpa varandra är något man återkommer till och något som upplevs positivt. Det kan kännas som en lättnad att inte behöva ha koll på allt själv. Man prenumererar också på alerts och utgivningslistor från förlag, nyckelordssökningar i databaser och olika typer av nyhetsbrev (från andra forskare eller organisationer).

Men det går ju inte att ta upp hur vi söker utan att nämna att universitetets sökverktyg är ganska crappy.

Universitets sökverktyg (som metasökverktyg och bibliotekskatalog) upplevs som dåliga och oprecisa, man söker oftare material genom Google Scholar och Amazon.

Ett problem som uppkommer både man skall hitta information och identifiera samarbetspartners kan sammanfattas med orden ”teoretiska grannar” och ”falska vänner”. ”Teoretiska grannar” är forskare som håller på med samma sak som man själv fast i ett annat ämne, de använder en annan vokabulär och publicerar sig i tidskrifter man själv inte känner till.

Just därför kan det vara svårt att identifiera dem och ibland upptäcker man dem mest av en slump. ”Falska vänner” är tvärtom några som använder samma ord men för helt olika saker än man själv gör. Här kan också finnas olika perspektiv som inte alls överlappar, även om det först ser ut att göra det.

6.6.3 Bearbeta/Analyser/Skriva

Här kom diskussionen till stor del att handla om hur man organiserar sitt material och de olika sätt att göra det på som forskarna använde sig av. Vissa skrev ut artiklar som de sedan organiserade i fysiska mappar med stöd av egna marginalanteckningar eller annan typ av egen kodning.

De grejor jag läser gör jag med penna i hand, jag tycker mina marginalanteckningar har ett värde så jag brukar spara dem. Sedan att jag inte bittar dem, det är en annan femma.

Andra använde referenshanteringsprogram som Mendeley, Zotero eller EndNote, till viss del i kombination med fysiska utskrifter.

6.6.4 Tillgängliggöra resultat och grunddata

Publicering är centralt, frågorna som uppkommer är hur, var och på vilket sätt man publicerar sin forskning. I diskussionerna återkommer en spänning mellan vad man måste göra (för ett projekt eller med tanke på utvärdering eller medelstilleddning) och vad man vill göra (nå en stor läsekrets, publicera i nya tidskrifter eller Open Access). Det finns också en diskrepans mellan avrapportering om forskning och själva forskningen, som t.ex. blir väldigt tydlig när det kommer till EU:s ramprogram. Här blir avrapporteringen en administrativ börda som man inte känner tillför något forskningsmässigt.

Det vanligaste sättet att sprida sin forskning är att skriva artiklar som publiceras i vetenskapliga tidskrifter. Det är så man förväntas göra och det är så läget för europeiska forskare ser ut. Här finns flera hinder och saker som drar åt olika håll. Institutionerna vill att forskarna publicerar sig i de finaste, högst rankade tidskrifterna och medelstilleddningen på fakulteten styrs till viss del av detta. Det gör att valet av tidskrift inte känns som ett fritt och personligt val. Här talade forskarna om Open Access och att man kanske inte känner att det går att publicera sig i en ny fritt tillgänglig tidskrift, som inte finns med bland de etablerade ännu. Forskarna uttryckte också frustration över de vetenskapliga förlagen och deras affärsplan och det spel som utspelas här.

Det är oerhört frustrerande när man skriver bra grejor och så läses det in så ingen läser det.

En annan fråga är spridningen utanför akademien och här finns flera aspekter som leder i olika riktningar. En utgångspunkt är universitetets tredje uppgift och det ansvar man har för att sprida sina forskningsresultat, men den leder ibland till att man får en ofrivillig spridning av desamma. Det kan bli frustrerande, särskilt när man arbetar med ett ämnesområde som är kontroversiellt. Å andra sidan är en tydlig framgångsfaktor, enligt en av forskarna, att man är synlig i media. Att själv styra detta lite mer skulle vara ett sätt att komma vidare. Däremot konstaterar flera av forskarna att hantverket att skriva vetenskapliga artiklar och att skriva press releaser eller mer populära artiklar till fackpress kräver två helt skilda kompetenser. Flera forskare anser att de varken har de kunskaper eller den tid som behövs för att publicera sig utanför akademien på ett bra sätt.

Ett sätt att göra sina publikationer synliga är att lägga dem i LUP, universitetets databas för forskningspublikationer. Även detta verktyg uppfattas som svårt att använda och själva processen att lägga in materialet som något som den enskilda forskaren inte nödvändigtvis måste syssla med själv.

6.6.5 Diskussion och åtgärder

Fragmentiseringen av vardagen, som en av forskarna uttryckte det, är ett bärande tema och ett hinder som forskarna återkommer till i olika sammanhang. Det gäller system som inte fungerar på ett enkelt sätt och som man använder väldigt sällan (Tur&Retur, LUP och Summon nämns här) men också det faktum att varje enskild forskare förväntas ägna väldigt mycket av sin tid till obetald administration.

Ett annat tema som beskrivs på flera sätt är de nätverk som forskarna ingår i och som är så viktiga för forskningen, både före och under resans gång. Det är här man får nya idéer, feedback och tips men nätverken fungerar också som en partner när man söker finansiering vid nya utlysningar.

Sambib:

Något som biblioteket vid S-fak kan bidra med är:

- Understödja de nätverk som finns och de som kan komma att skapas, genom att erbjuda en mötesplats för forskarna. Vi har bjudit in till olika evenemang av typen frukostseminarier tidigare och kan bygga vidare på det konceptet.
- Resonemangen om teoretiska grannar och falska vänner känns som något att återkomma till. Frågan om hur man identifierar dessa är något som biblioteket skulle kunna bistå i diskussioner kring. Exempelvis skulle vissa aspekter kunna komma fram genom användning av olika databaser.
- Vad gäller bearbetning och organisering av material så kan biblioteket ta upp detta på olika sätt. Hitills har vi fokuserat på EndNote-kurser men vi skulle kunna ha ett bredare fokus framöver.
- När det kommer till frågorna som rör publicering och Open Access finns det mycket att arbeta med och biblioteket har hittills bara börjat. Forskarna kände sig ofria i sina val av tidskrifter för publicering och styrda av institutionerna, å andra sidan kommer flera forskningsfinansiärer med krav på publicering Open Access för nystartade projekt och hur skall man då gå till väga för att välja en fungerande strategi?

Samhällsvetenskapliga fakulteten:

Vissa frågor kan lyftas till fakultetsnivå eftersom de rör en typ av forskarstöd där det inte är biblioteket som äger frågan, exempelvis:

- Efterlysningen av någon typ av forskningssamordnare (som tidigare funnits vid delar av fakulteten), som skulle kunna hjälpa till att hålla koll på nya utlysningar från olika forskningsfinansiärer.
- Lösa administrationen på ett sätt som inte blir så betungande för den enskilda forskaren. Något som också efterlyses är mer fri tid för forskning, t.ex. med forskningsmånader från fakulteten.

6.7 Universitetsbiblioteket

Inledningsvis diskuterades vilken inriktning forskarna för Universitetsbibliotekets fokusgrupp skulle ha. Det fanns tankar om att rikta sig till forskare som inte använder Universitetsbiblioteket på Helgonabacken särskilt mycket. Det förkastades dock eftersom det inte är fråga om en utvärdering. Istället blev fokus att identifiera forskare som arbetar mycket med historiskt källmaterial där Universitetsbiblioteket Helgonabacken är ett av flera arkiv och bibliotek som dessa forskare utnyttjar.

6.7.1 Starta en forskningsuppgift

När ett forskningsprojekt ska startas finns det ett förstadium till ansökan som handlar om hur idéer till projekt skapas. För att få nya idéer söker forskarna information på olika vis, både genom litteratursökningar och genom samtal med kollegor. Sökningarna är spretiga och inkluderar fria sökningar i såväl Google som Libris. Det är betydelsefullt att vara en del av ett sammanhang för att arbeta fram nya idéer vilket en av deltagarna formulerar så här:

[...]jag har inte suttit som en solitär och tänkt efter, putsch nytt projekt vad ska jag göra nu, utan då har jag liksom... ja, det har vuxit fram genom dom kontakter man har i forskarvärlden med andra.

Projektidéerna skapas också i förhållande till de utlysningar som kommer från olika forskningsfinansiärer. Forskarna bevakar vilka områden som utlysningarna handlar om och som kan generera forskningsmedel, vilket sedan har betydelse för vad man formulerar ett projekt om. Omvärldsbevakningen av nya utlysningar är inte metodisk utan består av olika nyhetsbrev, e-post från fakultet/institution, eller olika ämnesspecifika facebook-grupper, tidskrifter eller liknande. Ett problem kan vara att man missar relevanta stipendier eller utlysningar. Forskningsservice nämns men forskarna upplever det som att det stöd som ges därifrån inte riktigt gäller dem.

Att få pengar för att kunna forska överhuvudtaget är en central aspekt av forskarnas vardag. När man kommer till tidpunkten för att formulera och skriva en ansökan baserat på en idé är det flera saker som är viktiga. Här lyfts också samarbete fram av forskarna och att känna rätt personer som kan ingå i, eller bidra till diskussionen om, projektet. Många projekt baseras på ett material som är spännande att undersöka, därför måste man redan i ansökningsförfarandet ha god kännedom om det. Formen för ansökningar där forskarna måste veta preliminärt vilket tomrum forskningsprojektet kan fylla gör att forskarna måste ha tid till att utforska källmaterial redan före projektet. Då blir småstipendier som kan ge utrymme att lägga tid på arkivbesök viktiga, eller att man fortsätter att utveckla projekt utifrån material man använt tidigare och går vidare med nya infallsvinklar. I ansökan behövs också litteraturöversikter och förankring i tidigare forskning. Den egna produktionen och synliggörandet av egen tidigare forskning är vad en av forskarna benämner en "påfyllnadsprodukt". Det gäller att komma ihåg var man har den senaste versionen och skapa sin egen arbetsbiografi som man kan återanvända till.

I forskarnas diskussion märks det att det finns flera pågående processer som skapar förutsättningarna att starta ett nytt projekt. Det handlar för forskarna mycket om att ha ett pågående samtal med kollegor men också att själv ha tid att undersöka och följa upp spår som dyker upp. Omvärldsbevakningen gäller såväl det egna forskningsområdet som finansiering. Biblioteken skulle kunna arbeta mer med att stödja omvärldsbevakning av olika slag. Det är också märkbart att det är viktigt för forskarna med det sociala sammanhanget och mötet med

andra forskare för att idéer ska kunna utvecklas till projektansökningar och i slutändan finansiering. Forskarna diskuterade biblioteket som mötesplats och att de till viss del upplevde att det saknas ett humanistiskt forskningsbibliotek i Lund där dessa möten sker.

6.7.2 Insamling

Arkivens betydelse och arkivmaterial

Forskarna tar upp att deras forskning inom historiska vetenskaper ofta handlar om att förankra forskning i ett okänt material. På det viset blir kännedom om arkiv av oerhört stor vikt. Det kan vara svårt att lokalisera arkiv och att hitta i arkiven. Det är också många olikheter mellan arkiven och kontakterna och dialogen med kunnig personal ger nödvändig hjälp för att hantera dem. Det efterlyses mer samarbete på olika plan mellan olika institutioner som arkiv och bibliotek. Tiden det tar att söka upp material påverkas av om bibliotekskataloger och arkivdatabaser fungerar tillfredsställande. Även arkivförteckningar är ett nödvändigt redskap som inte alltid är lätta att tolka och använda och kompetens kring detta är centralt. Det finns ett glapp mellan forskarens behov och den servicenivå man kan åstadkomma med direkt tillgång till fysiskt material. Framtagningstider och öppettider som inte stämmer överens med forskarnas vardag, som inte alltid är kontorstid vardagar, upplevs som problematiskt.

Arkivmaterialet som sådant skapar vissa hanteringsaspekter. Forskarna behöver kopior och digitalisering för att kunna återvända till materialet efter ett biblioteks- eller arkivbesök. Kvaliteten på kopior varierar och även kostnaderna för kopiering. En tydlig trend är att egna digitala kameror har börjat användas. En av forskarna berättar hur mobiltelefonen skapat nya möjligheter:

Det, det låter jättefänt men det är fantastiskt praktiskt när du är på ett arkiv. Du har åkt upp till Stockholm och sitter i forskarsalen på Riksarkivet, istället då för att be att de kopierar det i bästa fall ute i kopieringsavdelningen, kostar massvis med pengar, så kan du bara ta upp din iPhone fotografera sida, för sida, för sida, för sida [...]

I samband med hur man får ett stort digitalt material att själv hantera genom dessa foton förändras också forskningsprocessen. Hur man minns och återvänder till materialet och hur bearbetningen ser ut blir annorlunda mot när man skrev av själv och sedan beställde kopior. Men det är inte bara forskarna själva som kopierar eller digitaliserar, ibland byter man material med varandra eller beställer material genom exempelvis studenter som finns på plats. I dessa fall betyder tillit och förtroende mycket. Tillit är alltid en aspekt av hur forskare hanterar återgivet källmaterial och hur de kan känna sig säkra på vad det är för material de ser avbildat och beskrivet framför sig.

Samla och sovra

För att skriva en litteraturöversikt eller ett avsnitt om tidigare forskning behöver man kunskap om ämnet. Det tar tid att sovra bland alla informationsresurser som finns idag. Många olika sökvägar används t.ex. Google eller Google Scholar, Libris, metasöksystem och arkivförteckningar. En fråga kom upp varför man inte samordnar den lokala bibliotekskatalogen ännu mer med Libris. Problem som uppstår är att fjärrlån görs på material som finns i Lund eller att en e-bok som är synlig i Libris inte kan läsas eftersom Lund inte har avtal. För att hitta tillbaka till litteraturreferenser användes ofta papper och penna även om det fanns en viss övergång till att skriva direkt i datorn och därmed lättare kunna söka bakåt. Det fanns en

diskrepans mellan att forskarna talade om tillgång till stora mängder material som man måste sälla i samtidigt som det också inte alltid fanns den tillgång direkt till materialet som de identifierat som relevant. Det uppstod också en diskussion om hur utplaceringen av tryckta resurser på fakultetsbiblioteken har försvårat överblicken och därmed också den direkta tillgången till vissa tidskrifter eller referensverk om man som forskare arbetar mycket på plats på Universitetsbiblioteket.

6.7.3 Bearbeta/Analysera/Skriva

Bearbetning och analys börjar redan i insamlandet av material. På så vis börjar det redan i samband med att man förbereder ett nytt projekt och när man skapar en förståelse för vilket material man har att göra med. I fokusgruppen kom det inte upp så mycket i diskussionen som specifikt hade med bearbetning av materialet att göra. En sak som dock blev tydlig var i förhållande till att forskarna får allt större egna arkiv att hantera på sin dator i form av digitala bilder. För att kunna hantera dessa behövs stöd som går bortom bildminnet av var man placerade en fil eller en anteckning. Bearbetning hör också samman med skrivprocessen och valet av publikationstyp för att tillgängliggöra och kommunicera sin forskning vilket behandlas nedan.

6.7.4 Tillgängliggöra resultat och grunddata

Forskarna använder sig av olika publikationsformer för olika syften. Formen för publicering eller kommunikation är något som också har betydelse för själva forskningsprocessen. Skrivandet av något är en del av forskningen och om man ska presentera det som ett föredrag/paper vid en konferens, skriva en bok eller en artikel måste bestämmas tidigt säger en av forskarna i gruppen och fortsätter:

För oss som humanister så är det ju ganska nytt att vi ska publicera oss... det här att vi ska publicera oss internationellt och att bita de rätta tidskrifterna och så, vi har ju inte som naturvetarna en hel mängd tidskrifter att välja mellan.

En aspekt av publicering är att identifiera var man ska skicka en artikel och att det finns ökade krav på internationella engelskspråkiga artiklar. Det finns mycket tyst kunskap inom respektive disciplin om vilka tidskrifter och konferenser som är gångbara. Monografin är fortfarande den viktigaste publikationstypen inom humaniora men det tar lång tid att publicera en bok och det förekommer inte alltid en sakkunniggranskning. När det gäller att tillgängliggöra forskning finns en koppling till biblioteket som mötesplats och att synliggöra den forskning som är aktuell såväl den egna inom Lunds universitet som nya svenska avhandlingar. Konkreta förslag kom upp i diskussionen om seminarium arrangerade av och med forskare i Universitetsbiblioteket och att skylta med nyanlända avhandlingar på en tydlig plats i biblioteket.

Forskarna kom också in på hur man presenterar muntligt och med hjälp av Powerpoint. I det sammanhanget nämns såväl doktorandkurser, pedagogiska kurser och humanistlaboratoriet som resurser, samtidigt som det efterfrågas mer hjälp kring hur man gör muntliga framträdande och få fram sitt budskap.

När diskussionen kommer in på open access blir det genast lite oklarheter. Det är inte tydligt vad open access innebär till fullo och varför det finns open access som kostar för författaren.

Samtidigt använder forskarna LUP för att registrera sina publikationer och det fanns en förförståelse att detta var något som kommer som uppmaning från biblioteken.

De olika formerna för kommunikation behöver olika stöd. Det är inte alltid stödet kommer från biblioteksverksamheten som till exempel i fallet med kommunikationsteknik. Det kan finnas möjligheter till samarbeten mellan olika funktioner inom Lunds universitet för att nå forskarna i deras vardag och att matcha rätt form av stöd vid rätt tidpunkt.

6.7.5 Reflektioner och åtgärder

Den här gruppen forskare är aktiva användare av Universitetsbiblioteket och använder sig särskilt av äldre material. Deras diskussion handlade mycket om att se Universitetsbiblioteket som sin arbetsplats och som forskningsbibliotek. De är dock också forskare inom ämnesområden där de är biblioteksanvändare på fakultetsbiblioteken, vilket har betydelse för var man förankrar en satsning på stöd till dessa forskare. Ett exempel är frågetecknen som dök upp om Open Access som borde hanteras nära forskarens hemmiljö på en institution.

Det fanns en samsyn bland forskarna i gruppen om att Universitetsbiblioteket kan utnyttjas mer. I det sammanhanget är det inte överraskande att en central fråga som återkom under diskussionen var tillgången till materialet. Både öppettider och hur man hittar materialet spelar då en roll. Universitetsbiblioteket behöver arbeta med det historiska materialet genom olika system och bibliotekarien som gränssnitt mellan material och forskare. Sökbarheten av materialet är central och där fyller Universitetsbiblioteket en funktion för att skapa ingångar till materialet, digitalisera samlingar och att ge handledning. Det sista gäller inte bara Universitetsbibliotekets eget material utan även andra arkiv och bibliotek. När det gäller forskarnas egen arkivkunskap kan ett utvecklat stöd för hantering av eget digitaliserat material och arkiveringsfunktion och skapandet av enklare arkivförteckningar vara en väg. Universitetsbiblioteket bör arbeta för att vara en av mötesplatserna för forskare i Lund. Ett förslag som kom från fokusgruppen är en seminarierie baserad på forskning som görs på Universitetsbibliotekets material.

Universitetsbiblioteket kan också ses som en länk till fakultetsbiblioteken. Kunskap om forskarnas fakultetsbibliotek har betydelse för att kunna lotsa rätt. Detsamma gäller samarbete med pedagogiska utvecklingsenheten, arkiv och andra bibliotek.

I Universitetsbibliotekets verksamhet som gäller stöd till forskare finns en del som inte berördes särskilt mycket i fokusgruppen som rör vetenskaplig kommunikation och bibliometri. Dessa stödverksamheter kommer delvis att diskuteras i samband med de funktioner som berör LUB gemensamt.

7. Resultatdiskussion och analys

I vår undersökning framgår det att forskningsprocessen sällan, eller aldrig, är linjär. Nya projekt avlöser och startar när som helst i en process och oftast jobbar forskarna samtidigt i flera faser vilket gör att behovet av stöd och service kan vara mångfacetterat. Modellen (Figur 1.) ska förstås som ett sätt att närma sig forskarnas vardag för att kunna identifiera olika behov och hinder där biblioteken kan behöva utveckla sitt stöd. Texten nedan är en sammanställning av våra resultat från fokusgruppsintervjuerna, från litteraturöversikten och enkäten, kopplad till modellens delar.

Starta en forskningsuppgift

Forskarnas beskrivning av denna fas och dess hinder kretsar i vissa intervjuer kring svårigheter att lokalisera finansiärer, att snabbt få tillgång till det material som krävs för att slutföra en ansökan samt att anpassa ansökningar efter vissa givna format. Här kan man se en skillnad mellan ämnena, då finansieringsfrågan gör sig mer påmind i vissa av fokusgruppsintervjuerna, exempelvis på de naturvetenskapliga- och medicinska fakulteterna. I andra intervjuer berörs det endast hastigt, såsom i samtalet på fakulteterna för humaniora och teologi, och i vissa diskuterades det inte alls, exempelvis på juridiska fakulteten. För de fakulteter där detta tas upp som ett stort hinder beskrivs det som en stressande tillvaro. Stressande dels för att man hela tiden förväntas jaga nya anslag för att kunna genomföra sina projekt, dels för att man inte riktigt vet om man sökt tillräckligt eller hos rätt finansiärer.

Av litteraturen framgår att för att hålla koll på relevanta finansiärer använder forskare ofta egna kunskaper om finansiärer kombinerat med eventuella centrala funktioner som deras lärosäten erbjuder och information från ämnesnätverk och aktörer som Research Professional (CIBER, 2010, s. 10; Kroll & Forsman, 2010, s. 7 f.). Få bibliotek beskriver att de arbetar med att tillhandahålla och förmedla information om finansiärer och utlysningstider och exempelvis tidigare ansökningar (Wiklund, 2012, s. 9 f.). LUB-enkäten visar också att få bibliotek arbetar med stöd i kring finansiering. Vi har inte inventerat vilka former av stöd som i dag finns vid Lunds universitet men centralt arbetar exempelvis Forskningsservice med stöd på olika sätt, bland annat i form av nyhetsbrev om utlysningar och support i programmet Research Professional¹⁴. En av deras huvuduppgifter är att erbjuda stöd kring bland annat EU-utlysningar. Det framgår dock av fokusgrupperna att det hade varit önskvärt med stöd även till andra former av utlysningar. På vissa håll kan man även ana att kunskapen om vad Forskningsservice erbjuder inte alltid är helt tydlig. Utifrån resultaten från fokusgruppsintervjuerna förefaller tydligare stöd i om hur man som forskare kan gå tillväga för att strategiskt bevaka olika finansiärer och deras krav vara av värde.

En möjlighet är att jobba vidare med att synliggöra den kompetens och de resurser som Forskningsservice tillhandahåller, till exempel genom att Forskningsservice och biblioteken gemensamt bygger upp information om finansiärer och deras krav. Genom täta kontakter med fakulteternas forskare och genom sina kunskaper om att systematisera information, kan biblioteken bidra till att informationen förmedlas samt förmedla var kompetens i olika finansieringsfrågor finns inom Lunds universitet. Ett annat förslag som nämns i fokusgrupperna

¹⁴ Tidigare med namnet ResearchResearch.

är att centralisera forskningsansökningarna och redovisningen av projekt, vilket på olika sätt skulle kunna ske på fakultetsnivå men även på central nivå för hela universitet.

En annan fråga som lyfts av forskarna är vikten av nätverk i det initiala skedet av ett nytt projekt. Många av forskarna pekar på att det är i samråd och dialog med andra som nya idéer och koalitioner uppkommer. Betydelsen av att kunna identifiera ”teoretiska grannar”, dvs. forskare som behandlar samma och liknande fenomen, och nätverk och därmed kunna utveckla idéer återkommer under så gott som alla faser i forskningsprocessen men är av stor vikt i det initiala skedet. Här efterlyses möjligheter till bättre synlighet kring vad andra forskare sysslar med och vilka beröringspunkter man kan ha; empiriskt, metodologiskt, teoretiskt och ämnesmässigt.

En möjlig väg för att stödja idéutbyte och kontakter är att använda verktyg som underlättar kommunikation, som exempelvis Skype, eller olika typer av sociala medier som kan användas för att sprida tankar och idéer. Fokusgrupperna indikerar att dylika tekniska lösningar mer och mer har blivit en del av vardagen och ett exempelvis telefoner och surfplattor som ständigt är med och uppkopplade också gör att informationsspridning stundtals är snabb. Att som forskare och bibliotekarie känna till och använda dessa lösningar ger mervärde för flera processer i respektives arbete.

I enkäten har vi dock inte tagit upp verktyg för spridning av idéer. I den mån vi tar upp den typen av verktyg är det i förhållande till samarbete mellan forskare i pågående projekt och då program för att organisera, dela material och tillgängliggöra material. Det är också så man vanligen talar om olika typer av program i litteraturen och ofta är det inte biblioteken utan andra delar av lärosätet som erbjuder support (se ex: Kroll & Forsman, 2010, s. 20 f.; Larsen et al., 2010, s. 23 ff.). Det finns enstaka exempel på att man med perspektivet nyhetsbevakning testat olika typer av program, exempelvis RSS-läsare och bloggverktyg, för att kunna hjälpa forskarna att komma igång (Schilt, 2007, s. 198). Man verkar här uppfatta ett behov av att guida i val av verktyg och pekar på att det är viktigt att inte bortse från svårigheter i att sovra bland lösningar och programvaror. Här är dialogen mellan forskarna och biblioteket av största vikt för att kunna hjälpa den enskilda forskaren att ta ställning till vilken lösning som funkar bäst för egna intressen, nätverk och arbetssätt. Biblioteken kan inte undervisa eller ge support i alla de fritt tillgängliga system och lösningar som erbjuds idag, men biblioteket kan vara en aktiv partner i information kring vad olika lösningar syftar till och på så sätt underlätta beslutet för den enskilda forskaren/forskargruppen.

Insamling

Insamling tillsammans med *Tillgängliggöra resultat och grunddata* är de delar av forskningsprocessen där biblioteken erbjuder mest stöd. Det framgår både av enkätstudien och i litteraturöversikten. Det är också här som forskarna i fokusgruppsintervjuerna uttrycker mest hinder kopplat till sin forskning. Här finns således något för biblioteken att fundera över vad man bör utveckla och förändra.

När man tittar på vad forskarna tycker framkommer i litteraturen att tillgång och tillgänglighet till resurser är viktigt och att man ser roller relaterade till de aspekterna som centrala för biblioteket (Wiklund, 2012, s. 19 f.). Det gäller då både elektroniskt material av olika slag och elektroniska verktyg (se ex: Carpenter et al., 2001, s. 18 ff.; "Reseachers' use of academic libraries and their

services. A report commissioned by the Research Information Network and the Consortium of Research Libraries," 2007, s. 37 ff.). Digitalisering av arkivmaterial är viktigt för många grupper av forskare och där är det viktigt att materialet kompletteras med register och indexering för att det ska bli användbart (Hupaniittu, 2012, s. 84). Många forskare ser gärna ett samarbete vid valen av digitalisering så att relevant material för forskningen blir digitaliserat (ibid, s. 86).

Tillgång och tillgänglighet framstår som viktigt även i fokusgruppsintervjuerna. Även om man inte har så mycket att säga om själva tillgången så framgår det i flera av fokusgrupperna att man tycker det är svårt att söva i materialet och att snabbt hitta det man vill ha tag på. En del upplever också att det är svårt att veta vilka källor man har sökt och inte sökt i, och om man sökt "tillräckligt" för att hitta det man behöver. Flera efterlyser system för överblick över det egna ämnet utan att bli dränkt i information. Problemet är således inte bristen på relevanta resurser utan problemet är ofta bristen på överblick och bevakning av material.

Ett sätt att synliggöra resurser och hur man använder dem är bibliotekens undervisning i informationssökning. Av både enkäten och översikten framgår att sådan erbjuds i en rad former: seminarier, introduktioner, obligatorisk, frivillig och poänggivande undervisning, i grupp och enskilt (Wiklund, 2012, s. 11 ff.). Andra former är ämnesguider, webbsidor och webbhandledningar. Det verkar dock som att vi inte riktigt når fram till forskarna. Kanske upplevs de guider och de sessioner som biblioteket erbjuder för allmänna för att man ska "hinna" lägga tid på det? I litteraturöversikten framkommer att forskare ofta inte är så intresserade av att lära sig mer om informationssökning eftersom de upplever att de klarar sig bra med den kunskap de redan har; när de väl behöver mer kunskap tar de sig den tid som behövs för att lära sig nytt (CIBER, 2010, s. 9; Kroll & Forsman, 2010, s. 12). Gränssnitt och funktioner förändras och det man lär sig nu kanske har förändrats när man väl ska använda det. Det finns också forskare som menar att den undervisning som erbjuds är för grundläggande, de efterlyser mer "tricks of the trade" ("Researchers' use of academic libraries and their services. A report commissioned by the Research Information Network and the Consortium of Research Libraries," 2007, s. 45). I litteraturen diskuteras frågan om gruppträning är den bästa formen att möta forskarna, bland annat med tanke på tidsaspekten. Vissa framhåller individuella möten för att kunna anpassa stödet till forskarnas arbete och behov (Schilt, 2007, s. 198; Thompson, 2009, s. 4). En utmaning är därför att hitta andra former än formell undervisning för när och hur vi ska stödja forskarnas insamling av material.

I översikten finns det exempel på bibliotek som utför informationssökning åt forskarna eller som ansvarar för att utbilda studenter som utför sökningar (Wiklund, 2012, s. 13). Även inom Lunds universitet finns bibliotek som erbjuder sökhjälp åt forskarna. Den typen av stöd diskuterades i vissa i fokusgruppsintervjuerna och exempelvis på Juridiska fakulteten sågs möjligheten som positiv även om man menade att forskaren behöver ha ett hum om vilket material de letar efter för att kunna få hjälp av någon annan. I litteraturen är diskussionen kring stöd i form av att utföra sökningar ovanlig men man hittar både exempel på bibliotek som framhåller behoven (Bradbury & Weightman, 2010, s. 67; Sputore, 2011, s. 115) och forskare som menar att bibliotekariers bristande detaljkunskap i ämnet är till nackdel och därför är tveksamma till att delegera sökandet (CIBER, 2010, s. 9).

Utifrån fokusgruppsintervjuerna förstår man att biblioteken inte alltid är bra på att kommunicera de resurser man har och det stöd som finns att få. Det kanske inte handlar så mycket om att forskarna ska bli bättre på att söka information i sig utan att de ska ges möjlighet att utveckla mer förståelse för hur informationslandskapet ser ut och var olika saker kan hittas. För att synliggöra det vi gör idag och vad som finns i ett för forskarna relevant perspektiv behöver därför biblioteken arbeta vidare med inte bara marknadsföring av vårt stöd och våra resurser utan även verktyg och översikter som underlättar forskarnas informationsinhämtning. Susan Kroll och Rick Forsman menar att forskare har "preferences for services that are convenient, easy, and embedded in their workflow" (2010, s. 21). För att kunna skapa relevans måste det finnas en koppling mellan universitetets resurser och exempelvis sociala medier. Biblioteken måste arbeta proaktivt med olika typer av resurser för att kunna underlätta forskarnas informationsinhämtning och nätverksskapande. En av orsakerna till att det är svårt att skapa en synlighet och tydlighet i vilka resurser som finns att tillgå är de minskande kontaktytorna mellan forskare och bibliotekarier.

Litteraturoversikten visar att forskarna alltmer försvinner från biblioteken på grund av de ökade möjligheterna att söka material elektroniskt från andra platser än det fysiska biblioteket (se ex: Carpenter et al., 2001, s. 18 ff.; "Researchers' use of academic libraries and their services. A report commissioned by the Research Information Network and the Consortium of Research Libraries," 2007, s. 37; Wendel, [2011] (Opubl.)). De fysiska biblioteken förlorar därför en del av sin roll som mötesplats och som källa till information för forskarna. Därmed förlorar biblioteken och bibliotekarierna i viss mån viktiga kontaktytor och möjligheter att få kunskap om de frågor och hinder forskarna stöter på i det dagliga arbetet, liksom möjligheten att ge stöd när det behövs. Tröskeln in till biblioteket/bibliotekarien verkar bli högre ju längre bort från det fysiska rummet eller en faktisk person som forskare kommer. I en av fokusgruppsintervjuerna påpekar en forskare vikten av att ha en bibliotekarie som jobbar specifikt med forskarfrågor och att denna någon sitter geografiskt nära och är känd för forskarna. Ett exempel på vad som kan hända när avståndet är för långt är den deltagare som berättade om de stora summor han la ut varje månad på att direkt köpa artiklar från olika förlags webbplatser; han inte var inte medveten om att det fanns en allmän biblioteksservice som kallas fjärrlån. Avsaknaden av kommunikationskanaler och dialog mellan forskaren och biblioteket blev här tydlig då leverans av artiklar i just detta ämne, oftast sker inom ett par timmar. Närheten och kunskapen om vad man som forskare kan fråga om och förväntas få svar på kan synliggöras och kommuniceras på flera sätt. Det omfattar såväl organisationen av arbetet som hur man marknadsför sina tjänster både inåt och utåt i organisationen. Här jobbar biblioteken inom LUB olika och bör ha mycket att lära av varandra.

Bearbeta/Analysera/Skriva

Bibliotekets roll i delarna *Bearbeta/Analysera/Skriva* är kanske inte alltid tydlig men den kan handla om att vara en miljö att vistas i för forskarna. Samtidigt som det talas om att forskarna försvinner från biblioteken och i stort sett kan sköta sin informationsinhämtning från sina skrivbord påpekar forskare i bok- och arkivtunga ämnen att de saknar eller önskar ett starkare och tydligare fysiskt forskningsbibliotek. Dessa forskare är beroende av biblioteket som arbetsplats och som partner för att kunna hitta och ta fram forskningsmaterial. Vid insamling, bearbetning, analys och skrivande är biblioteket en förutsättning för att kunna genomföra sitt

arbete. Det finns därför en utmaning i att skapa lärandemiljöer och arbetsplatser för de forskare som söker sig till det fysiska biblioteket för att arbeta. Frågan är kanske hur och om dagens studiecentrumsinriktade biblioteksmiljöer samtidigt kan vara en möjlig mötes- och arbetsplats för forskare.

En annan roll för biblioteken i delarna *Bearbeta/Analysera/Skriva* kan vara att underlätta för forskarna att samla och organisera material och undervisning och support i program för referenshantering är det mest tydliga exempel på vad biblioteken erbjuder. Det gäller både i enkäten och i litteraturoversikten och nämndes också i samband med delen *Starta en forskningsuppgift* (Wiklund, 2012, s. 14). Larson et al. menar till exempel att undervisning och support i referenshanteringsprogram numera är en standardservice på biblioteken (2010, s. 27). Man ska dock vara medveten om att inte alla forskare använder de program som lärosätena har licens på utan väljer andra vägar, bland annat därför att andra forskare som de samarbetar med inte har samma tillgång (se ex: Kroll & Forsman, 2010, s. 12 f.). I enkätstudien finns det exempel på att EndNote och RefWorks som erbjuds inte uppfyller de behov forskarna har och att man därför använder andra program. Det verkar därför finnas disciplinberoende aspekter och bibliotekarierna behöver därför vara lyhörda för om vad som faktiskt passar en forskare och forskargrupp för att kunna ge relevant stöd.

Detsamma gäller support i andra program inriktade på samarbete och analys. I fokusgrupperna diskuteras inte sådana behov men i litteraturen ser man att det finns bibliotek som erbjuder stöd och att vissa forskare använder sådana verktyg (CIBER, 2010, s. 13; Kroll & Forsman, 2010, s. 11). Användningen verkar dock liten vilket kan bero på att sådana program inte fyller någon funktion eller att det finns liten kunskap om dem. Är det i så fall bibliotekets uppgift att inventera nya programvaror och sprida kunskap om dessa? Frågan är hur långt in i den individuella forskningsprocessen en bibliotekarie kan gå för att få kunskaper om behoven och för att ge förslag på relevanta lösningar. Går detta alls att göra utan att först bli en del av forskningen? Eller är det möjligt att i dialog med forskaren kunna diskutera lämpliga lösningar?

Tillgängliggöra resultat och rådata

Avsaknaden av policy och system för lagring och tillgängliggörande av rådata¹⁵ uppkommer i de flesta av intervjuerna. Det handlar inte bara om att det behövs teknisk stabila lösningar som man kan lita på utan att man också vet att ens rådata kopplas samman med eventuella etiska bedömningar som gjorts. Framförallt i de områden där råmaterialet kan innehålla känsliga, personlig, data uttrycks en rädsla för att ett tillgängliggörande leder till att det används på ett sätt som materialet inte var insamlat för. De som i intervjuerna berättar om egna erfarenheter vad det gäller rådataspridning menar att detta ofta sker inom slutna nätverk där givmildheten ökar ju mer som delas. I den litteratur vi tagit del av är just hantering och lagring av rådata det område där forskare tydligast uttrycker ett behov (se ex: CIBER, 2010, s. 13; Kroll & Forsman, 2010, s. 10 f.). Samtidigt är det få bibliotek och lärosäten som verkar erbjuda sådant stöd (ibid) även om det förekommer i USA (se ex: Larsen et al., 2010, s. 16 ff.; Lund, 2010, s. 64). Enligt enkäten finns inte någon sådan verksamhet vid Lunds universitets bibliotek. Vi har inte undersökt om något

¹⁵ Under projektets gång har vi, lite olika på de olika fakulteterna, använt oss av antingen termen rådata eller forskningsdata eller grunddata, såsom i modellen (Figur 1.).

sådant arbete pågår på central nivå inom Lunds universitet men vi behöver gemensamt ta reda på mer om det.

I fokusgrupperna nämns på flera ställen osäkerhet kring frågor som rör publicering, upphovsrätt och open access och flera forskare efterlyser information och hjälp med detta.

Litteraturoversikten visar på hur komplexa frågor kring publicering, upphovsrätt och open access ofta framstår för forskarna (CIBER, 2010, s. 14 f.). Flera av deltagarna menade att de helst skulle se att när en publikation var färdig skulle den skickas in till förslagsvis biblioteket, som sedan skulle registrera samt se till att eventuella krav från forskningsfinansiärer vad det gäller parallellpublicering uppfylldes. Av enkäten framgår att på medicinska fakultetens bibliotek parallellpublicerar bibliotekarierna med automatik författarversioner där det går. Vissa forskare efterfrågar även någon form av helhetslösning där exempelvis finansieringen av OA-publikationer borde ske centralt och inte ligga på respektive forskare/forskargrupp. Flera efterlyser tydlig information om pålitliga OA-förlag. Det kan ses som ett tecken på att kunskapen om var man kan publicera sin forskning som open access är låg och att man behöver stöd i att identifiera relevanta alternativ. Man kanske inte har kunskap om var man kan hitta information om OA-förlag och var sådana publikationer finns indexerade. Det kan också vara en reaktion på att informationen kring opålitliga OA-förlag faktiskt har varit så pass lyckad att den i viss mån har kastat en skugga över de seriösa förlagen.

Överlag tyder fokusgruppernas samtal på att missuppfattningar är vanliga och de reproducerar ofta mytbilder av vad open access är och syftar till. Open access är en företeelse där många ovanliga begrepp används och för forskarna kan biblioteken vara viktiga samtalspartners för att förstå begreppen och vad de innebär den enskilda forskaren, samt vilka möjligheter som finns inom varje ämne att åstadkomma open access. Hur man sedan konkret väljer att utforma sitt forskarstöd på de enskilda biblioteken kommer att skilja sig åt beroende på ämnets och fakultetens förutsättningar.

Tydligt var att registrering i LUP och parallellpublicering var något som sammankopplades med de många administrativa pålagorna på forskarna under de senaste åren. Denna inställning till de institutionella arkiven återkommer i internationella studier, bland annat på amerikanska och engelska lärosäten, där arkiven bland forskarna uppfattas som irrelevant, tidskrävande och ännu ett system att sköta för universitets räkning (CIBER, 2010, s. 13 & 15; Kroll & Forsman, 2010, s. 13). Här ser vi en diskrepans mellan vad många bibliotek inom LUB anser att de arbetar med och har kompetens i, och vad forskarna uppfattar. Av enkätstudien framgår att ungefär hälften av biblioteken erbjuder support kring olika aspekter av just open access och publicering.

Kommunikation från biblioteket kring dessa frågor sker via undervisning och webbplatser i första hand men verkar ofta inte nå forskarna. Diskussionen om bibliotekets roll och möjligheter att avlasta och spara tid för forskarna blir i allra högsta grad tydlig här. Hur kan kommunikationen bli tydligare och mer ämnesanpassad? Och inte minst ta utgångspunkt i forskarens vardag. När vi kommunicerar med forskarna kring exempelvis LUP, vad är det då vi betonar? Beroende på vad man lägger fokus på; LUP som en möjlighet att synas, LUP som en möjlighet att söka, LUP som en möjlighet att bli läst, så måste kommunikationen sättas i relation till forskarnas vardag. För att göra LUP till ett redskap för att synas och ses måste vi förstå vad som motiverar forskarna att använda systemet. Som redan diskuterats ovan är open access ett annat område där vi behöver fundera över hur och vad vi kommunicerar.

En tredje aspekt som återkommer under denna fas är hur man tillgodoser den så kallade ”tredje uppgiften”. Kraven och svårigheterna i att skriva populärvetenskapligt återfinns på flera håll i materialet och en forskare uttrycker det som om att skriva populärvetenskapligt är en helt annan profession. Det kan verka lite oklart hur biblioteken kan stödja i denna process då det i många fall är en uppgift som med lätthet kan kopplas till kommunikatörer inom det egna ämnet snarare än till biblioteket. Dock kan man se att några forskare sätter kunskaperna i hur de kommunicerar och anpassar materialet till olika målgrupper, i relation till olika nätverk och sociala medier. En forskare framhåller att hen blivit bättre på att omformulera sin forskning genom att använda Twitter i vardagen. Även om bibliotek alltså inte traditionellt sysslar med hur man skapar populärvetenskapliga texter så kan synliggörandet av alternativa informationskanaler och verktyg bidra till en bättre förståelse för hur och var man som forskare kan kommunicera sin forskning.

Utmaningar för Lunds universitet

Många av de hinder som identifierades i fokusgruppsintervjuerna är relaterade till hur Lunds universitet centralt är organiserat och stödjer forskning och forskare. Många av frågorna är av en övergripande karaktär och rör hur Lunds universitet i framtiden ska skapa tid för forskning. Frågorna, vävs samman i förslag som att forskarna önskar en utveckling av intuitiva administrativa system där inloggning sker på ett ställe eller en önskan om att återgå till en organisation där andra personer än forskarna utför viss typ av administration. Överlag berör många av förslagen om vad Lunds universitet kan och bör se över, administrationen.

Trots att dessa hinder och direkta lösningar ligger utanför LUB:s kärnverksamhet finns det goda grunder för att lyfta dessa frågor även i denna rapport. Det handlar om kunskap om forskarnas vardag, men det handlar kanske främst om att synliggöra viktiga möjliga allianser mellan LUB och Lunds universitets centrala funktioner i relation till forskarna. Ett tydligt exempel där fakultetsbiblioteken/fakulteterna/ LUB och berörda enheter bör samarbeta är kring informationen om finansiärer, utlysningar och hur man kan söka finansiering. Trots att kraven på externt finansierad forskning skiljer sig åt mellan fakulteterna, är externa medel inte bara viktigt för en enskild forskare/forskargrups möjlighet att bedriva den forskningen de önskar, det är också en indikator på en forskarmiljö som är stark och på så sätt kan attrahera forskningsfinansiärerna. I en tid då exempelvis medelsfördelning till och inom fakulteterna fördelas på bitvis nya sätt byggt på publicerings- och finansieringssätt är dessa strategiskt viktiga frågor för såväl fakulteterna som universitet att jobba vidare med. Även i de återkommande externa och interna utredningar som görs tenderar extern finansiering vara ett mått på framgång för en enhet. Att skapa former, modeller och exempel på samarbete kring finansiering skulle kunna berika den verksamhet som redan idag bedrivs.

Det stöd och den service som finns att tillgå skulle bli mer synlig om exempelvis forskningssekreterare på fakulteterna, bibliotekarier samt Forskningsservice medarbetare hade insyn i varandras kompetenser och arbetsuppgifter. Att skapa allianser mellan olika former av TA-personal inom fakulteterna och centralt kring dessa frågor skulle skapa ett tydligare stöd och snabbare hjälp för den enskilde forskaren. Till stor del handlar detta om professionaliseringen inom hela Lunds universitet när det gäller att använda tid och resurser på ett bra sätt, både forskarnas och övrig personal. Allianserna skulle spara tid och pengar för universitet i stort. Praktiska teman att sluta sig kring är hur man ska stödja forskare som arbetar i större internationella projekt, vad för slags behov har dessa av att hitta finansiärer och information?

Hur kan man kommunicera inom ett sådant projekt? Vad ställer anslag och publicering för krav på hur man formulerar sin ansökan? Samma sorts frågeställning gör sig gällande för forskare som inte ingår i de stora strategiska forskarmiljöerna eller projekten. Detta för oss över till den längtan efter finansiella lösningar som uppkommit i flera av fokusgrupperna. Här finns även en osäkerhet kring upphovsrättslagstiftningen, både när diskussionen rörde sig kring spridning och av det egna materialet och användning av andras material. Det finns ett stort underlag för en utbildningsinsats samt att man gemensam bör arbeta för att tydliggöra, komplettera och marknadsföra av de stödformer som redan finns.

Många efterfrågade möjligheter att under viss tid få full finansiering och i det en långtidstrygghet i sin forskartjänst. Ett sätt att skapa arbetsro och förutsättningar för ”bättre” resultat då möjligheterna att satsa lite mer skulle leda till mer revolutionerande upptäckter/resultat. Relationen mellan pengafördelning och banbrytande och framgångsrik forskning uppmärksammas även av Gunnar Öquist och Mats Benner i deras undersökning av varför svensk forskning trots satsningar har en sämre utveckling av internationell genombrottsforskning än vad exempelvis några av våra grannländer har (Benner & Öquist, 2012-12-09; Öquist & Benner, 2012). Flera forskare menade att de söker pengar för ett projekt som de i praktiken redan genomfört för att sedan få tid till att jobba mer experimentellt, andra forskare menar att det är svårt att hitta tid till att finansiera sin forskning då de för att få ihop sin tjänst undervisar i väldigt stor utsträckning.

Tillgänglighet, eller bristen på den, återkommer som hinder i flera aspekter som redovisningen ovan visat. Ett exempel är behovet av ett förbättrat gränssnitt och bättre sökmöjligheterna på Lunds universitets webb. Sedan fokusgrupperna gjordes har en förändrad webbplats lanserats, dock kvarstår frågan om gränssnitt och sökmöjligheter då det måste vara en pågående dialog med alla som använder Lunds universitets webbplats; forskare, bibliotekarie, studenter etc. Tillgängligheten berör även andra resurser så som Research Professional, som upplevs som ett svårnavigerat system.

7.1 Projektgruppens arbete

Att arbeta i projekt över fakultetsgränserna inom LUB-nätverket är ett strategiskt och berikande arbetssätt. Det handlar till stor del om att hitta, sammanföra och skapa fora för diskussioner mellan de kollegor i nätverket som arbetar med liknande frågor och därigenom stärka nätverket. Den modell som vi arbetat efter bygger på nära samarbete, där vikten ligger på att alla i projektet ska vara delaktiga och införstådda med metoden och hur den ska användas. Detta arbetssätt skapar kontaktytor både inom nätverket men även ut i organisationerna där deltagare till fokusgrupper rekryteras. Det är också ett marknadsföringsverktyg, vilket även Akramy et al.(2011) vittnar om i sin rapport, genom att initiera ett projekt av detta slag marknadsför man bibliotekets kompetenser, arbetssätt och utvecklingspotential både uppåt och inåt i den egna fakulteten/institutionen/området.

7.2 Erfarenheter av att använda fokusgrupper

Vi har valt att hålla frågorna och samtalet öppet i fokusgrupperna, dvs. inte styra samtalet till att behandla hur biblioteket jobbar idag och hur det bör jobba i framtiden. I de inbjudningar som gick ut, såväl som i introduktionen till fokusgruppen, betonades även att samtalets mening inte var att fokusera på att utvärdera befintlig biblioteksservice. Fördelarna och nackdelarna med

detta är såklart flera och vi ser både styrkor och svagheter med vår metod. En svaghet är att samtalet stundtals kretsade kring frågor som ligger utanför bibliotekets kontroll, dvs. områden där biblioteken traditionellt inte verkar. Styrkan i att hålla samtalet såpass öppet är just att samtalet kom att handla just om de områden som faktiskt är problematiska för forskare i dag på Lunds universitet. Oavsett vem som sitter på lösningen blir kunskapen om vilka problem och hinder forskarna upplever i sin vardag en viktig pusselbit för oss i vårt fortsatta arbete med att utveckla vårt stöd. Målet med undersökningen har hela tiden varit att teckna en bild av hur och var forskningsprocessen stoppas upp. Det är inte troligt, eller ens önskvärt, att vi hittar en enhetlig lösning för hur forskarstödet ska organiseras inom LUB. Projektet ger oss förutsättningar att ta fram relevanta stödåtgärder som bygger på kunskaper om den faktiska processens utseende och inte på en förenklad bild utifrån ett biblioteksperspektiv. Vi har strävat efter att skapa fokusgrupper med såväl doktorander som seniora forskare för att på så sätt täcka en större del av det akademiska livets cykel.

De olika berättelserna som vi fått ta del av under dessa fokusgruppsintervjuer har resulterat i att vi har kunna urskilja hinder och möjliga utvecklingsområden. En del av resultatet kan också sägas vara utvecklingen av metoden och hur den fungerar, ett exempel på hur biblioteken och LUB gemensamt kan jobba med att bygga och utveckla sin verksamhet med hjälp av kvalitativa metoder. Projektet visar också att denna form av samarbete och metod inom LUB ger mervärde och kompetensutveckling för alla som deltar; både för projektgruppens deltagare och för fokusgruppsintervjuernas deltagare. Det har varit tydligt att forskarna har uppskattat att man har fått sitta ner och diskutera dessa frågor tillsammans, forskare emellan över institutionsgränser.

Sju fokusgrupper har genomförts, en på varje fakultet som valt att delta i undersökningen samt Universitetsbiblioteket, som inte tillhör någon fakultet. Föga överraskande visade intervjuerna på att det finns en hel del skillnader mellan hur forskarna i de olika ämnena utför sin forskning och hur man väljer att kommunicera sina resultat. Det finns exempelvis forskare inom naturvetenskaperna som till stor del tillhandahåller och kommunicerar sina resultat via olika tidskrifter vilka nästa uteslutande finns online. Där finns också forskare inom exempelvis humaniora där huvuddelen av materialet fortfarande är starkt kopplad till fysiska samlingar.

Några reflektioner kan göras utifrån hur det var att arbeta med metoden gentemot de forskare som man normalt sätt jobbar med i egenskap av bibliotekarie. Samtalets fria karaktär gjorde att man fick insyn i hur forskarna själva och sinsemellan resonerar kring vissa frågor, här synliggjordes även hur vissa sanningar och vissa osanningar reproduceras och befasts forskare emellan. Ett exempel är hur man pratade om open access, dess kostnader och syfte. Som moderator eller bisittare fick man motstå impulsen att bryta in till förmån för att låta samtalet fortsätta och på så sätt bli ett exempel på hur dessa frågor kan avhandlas forskare emellan. Metodens svårighet i själva intervjutillfället är metodens styrka i analyskedet.

Övningen med det så kallade *Minutepapers* som inledde och avslutade varje fokusgrupp har vävts in i och behandlats under respektive fakultets redovisning. Dock kan man säga något om denna övning, och dess resultat, i mer övergripande termer. I projektgruppen arbetade vi med dessa kommentarer genom att tillsammans försöka se övergripande och gemensamma nämnare för det som forskarna hade lyft fram som initiala problem och slutliga rekommendationer för framtiden. Genom att diskutera övergripande problem och lösningar kunde vi synliggöra och ta med olika

fakultetsspecifika aspekter tillbaka till analysen av den egna intervjun. Innehållet gav också en fingervisning om de centrala problem som analysen kommer att behandla såsom tid, fragmentisering av vardagen och organisationen och identifieringen av information och nätverk som i stora drag är gemensamma för flera av universitetets forskare. Det pekade också på att flera av de förslag på lösningar som projektet resulterat i är generella och kommer göra sig gällande, med viss lokal infärgning, för de flesta enheterna.

8. Slutsatser - framtida gemensamma utmaningar

Vi presenterar nedan de gemensamma utmaningarna som framkommit genom diskussionen och som vi anser gäller för många fakulteter och därför är centrala områden att arbeta vidare kring tillsammans inom LUB. Tillgänglighet, närhet och synlighet är viktiga aspekter som återkommande dykt upp i olika former i vårt material. Förutom en anpassning/utveckling och marknadsföring av system och resurser behöver vi gemensamt identifiera vilka typer av tjänster och kunskaper som behövs inom LUB kopplat till olika delar av forskningsprocessen. Kunskap och kompetens om hur man kan stödja forskarna kan vi dela med varandra, istället för att uppfinna hjulet var och en för sig. Utifrån en gemensam bas kan vi sedan på lokal nivå utnyttja dessa utgångspunkter för att lära känna våra egna forskare och deras behov.

8.1 LUB bör gemensam arbeta vidare för:

8.1.1 Tillgänglighet

... att skapa förutsättningar för forskarnas strategiska omvärldsbevakning

Behovet av strategisk omvärldsbevakning finns i hela forskningsprocessen; bevakning av finansiärer, bevakning av beviljade projekt, bevakning av forskningsläget, bevakning av nätverk, bevakning av publiceringskanaler, bevakning av framtida projekt. Vår studie visar att forskarna behöver stöd för strategisk omvärldsbevakning. Ett exempel är hur man strategiskt kan bevaka finansiärer och på så sätt underlätta anslagsprocessen. Biblioteken inom LUB kan gemensamt och var för sig bidra till att underlätta detta genom att exempelvis skapa allianser med de andra aktörer inom Lunds universitet som jobbar med dessa frågor, såsom Forskningsservice och personer ute på respektive fakultet. Att arbeta tillsammans med andra aktörer inom Lunds universitet, och på så sätt kunna marknadsföra respektive kompetenser, skulle minska risken för forskarna att missa viktig information alternativt inte upptäcka relevanta befintliga stödfunktioner.

... att skapa pålitliga, tillgängliga och intuitiva system för att synliggöra bibliotekens resurser

Biblioteksorganisationen ska tillhandahålla tydliga, intuitiva söksystem som ger tillgång till det breda spektrum av material som forskarna behöver i sitt arbete. Tillgången av material, fysiskt, elektroniskt, äldre, digitaliserat, måste vara presenterat i en form som gör det lättåtkomligt. Arbetet och dialogen kring vilka resurser och program vi ska arbeta med och på vilket sätt måste bli bättre inom LUB. Här är diskussionen och kommunikationen med forskarna av stor vikt. För att maximera kunskapen och synligheten av våra resurser bör vi, i exempelvis marknadsföringen, använda oss av våra forskare för att ta reda på hur de faktiskt kan/gör istället för hur biblioteket tror att resursen bäst används. I vårt material återfinns många inviter till att öppna upp för dialogen mellan bibliotek-forskare och/eller forskare-forskare, ett exempel på en sådan dialog är att bjuda in forskarna i diskussionen kring våra resurser.

... att verka för en samlad strategi till stöd för insamling, lagring och återvinning av rådata

Frågan kring hur rådata kan och bör samlas in och sparas inför framtiden är en fråga som rör hela Lunds universitet. Det handlar inte enbart om att arkivera rådata utan även att sprida och möjliggöra att materialet återanvänds. Att synliggöra gemensamma metoder och intressen över

ämneseområden skulle ge ett mervärde för forskarna och öka möjligheten till samarbete. Flera forskningsfinansiärer kräver dessutom någon form av arkiveringsplan och för att motverka att en rad mer eller mindre varaktiga, lokala arkiv tar tid och energi från de enskilda forskarna bör LUB gemensamt med Lunds universitet arbeta för att införa såväl en policy som ett långsiktigt alternativ för lagring och återanvändning av rådata i olika former.

8.1.2 Närhet

... att utveckla flexibla stödformer för den enskilda forskarens behov

Projektet visar att det individanpassade forskningsstödet behöver ligga nära forskarna, både geografiskt och ämnesmässigt, för att kännas relevant. Relevans för den enskilde forskaren skapas om stöd finns att tillgå i rätt fas och i en relevant form i den individuella forskningsprocessen. En del deltagare har uttryckt att de saknar den tid då man kunde beställa sökningar av en dokumentalist, andra betonade vikten av att ha en bibliotekarie som jobbar enbart med och är insatt i forskning och forskarnas frågor. Oavsett om man jobbar mer med att utföra sökningar åt forskarna eller om man jobbar mer med pedagogiskt inriktad hjälp-till-självhjälp, så måste stödet byggas i relation till forskaren och till ämnet.

Forskarstöd handlar till stor del om relationsskapande mellan bibliotekarier och forskare, relationer som ger värdefull kunskap för biblioteket om såväl ämne, informations- och kommunikationskanaler samt vilka behov forskare har i olika perioder. Närheten mellan forskare och bibliotekarier skapar dessutom en långsiktigare förståelse för ett ämnes konstruktion vilket kan ge biblioteket en möjlighet att arbeta proaktivt i sitt forskarstöd. Närheten mellan forskare och bibliotekarier ger forskarna en möjlighet att få ett strategiskt, individuellt anpassat stöd i rätt tid och i rätt format.

... att stärka Lunds universitets forskares möjligheter att identifiera och skapa nätverk

Vikten av att underlätta kommunikationsvägar mellan kollegor och forskare/bibliotekarier återkommer såväl i diskussionen om tillgång till material som i hur man skapar nya forskningsområden att arbeta med. Det är viktigt för forskare att kunna identifiera "sina teoretiska grannar" samt att skapa nätverk. Det finns behov av fysiska och digitala fora för utbyte av idéer som synliggör såväl forskaren som dennes forskning och intressen. Dessa fora bygger på en kunskap om tekniker och teknik som underlättar nätverksbyggande och samarbete över institutions-, fakultets- men även lärosätessgränser.

Ett exempel på hur vi inom LUB kan stödja processen med att utveckla digitala fora och kommunikationsmöjligheter är att samarbeta med exempelvis fakulteterna och de olika IT-enheterna för att skapa, kommunicera och ge support i social teknik. Det finns många fria och licensierade programvaror och hjälpmedel, vilka ger många nya möjligheter till kommunikation. Bibliotekens roll att skapa förutsättningar för att hämta in information ur olika fora blir viktig och tydlig. Kanske är det en intresse- och/eller generationsfråga, men för att navigera i det nya informationslandskapet måste man ha en förståelse för fenomen och kontaktvägar som ligger utanför kontrollerade ämnesordlistor och licensierade databaser. Gränsdragningen mellan vad vi ska marknadsföra i egenskap av universitetsbibliotek och vad som ligger utanför vår domän är svårdefinierad. Det går dock inte att bortse från de alternativa sökvägar som växer fram vid sidan

av biblioteksresurser och vi bör dra nytta av det vi genom dessa kan lära oss om forskning och om informationssökning, för att stödja forskarnas situation och vardag.

Som delar i ett nätverk har biblioteken också en möjlighet att vända sig till en större grupp av forskare, oavsett institutions- eller fakultetstillhörighet. Att skapa sammanhang för att ventiler gemensamma ämnen så som forskningens förutsättningar, publiceringsstrategier och ny teknik skulle göra biblioteket till en dynamisk mötesplats, miljö och kontaktyta för forskarna. Det kan exempelvis ske såväl i formen av seminarieserier, diskussionsforum eller under mer sociala förtecken i formen av en ”faculty-club”, vilket i förlängningen kan bidra till att synliggöra våra kompetenser och marknadsföra vårt stöd direkt till forskarna.

8.1.3 Synlighet

... att stödja forskarnas arbete med att tillgängliggöra och synliggöra sin forskning

Det finns flera aspekter att ta hänsyn till när det kommer till att stärka stödet i att synliggöra forskares publikationer. Det handlar inte bara om registrering och fulltextpublicering i LUP, utan även om upphovsrättsliga frågor och att synliggöra behov, former och kanaler för populärvetenskapliga framställningar.

Registrering i LUP har kommit upp vid flera tillfällen, som ett administrativt krav och/eller ett nödvändigt ont. LUB ska arbeta tillsammans med flödena som skapas vid registrering i LUP. Det finns också gemensamma pedagogiska och administrativa utmaningar att ta tag i när det kommer till att undervisa, förklara och motivera användare av systemet. Hur man väljer att lägga upp detta arbete lokalt kommer att och skiljer sig redan nu åt, kunskapen om hur man kan lägga upp ett individuellt såväl praktiskt som teoretiskt stöd i förhållande till forskares val av publiceringskanal kan dock delas.

Publiceringsstödet bör också kopplas samman till det stöd som behövs i anslutning till anslagssökandet då finansiärer och policybeslut från såväl Rektor som fakulteterna spelar roll i valet av kommunikationskanal. Den förändrade utgångspunkten för val av publikationskanal som kommit i och med OA-mandat från olika håll ställer nya krav på biblioteken.

Fokusgrupperna vittnar om en viss oförståelse för hur och varför man ska publicera sig open access, vilket synliggör att de resurser som vi redan idag lägger på exempelvis författaravgifter och information inte når hela vägen fram. För att till fullo kunna arbeta vidare med hur man kan och bör kommunicera och informera forskare om olika publikationsformer och dess möjligheter måste vi fördjupa dialogen med forskarna och använda oss av deras erfarenheter och argumentation för att skapa relevans. Anknutet till publiceringsfrågorna finns också behovet till att arbeta vidare med upphovsrätt i olika former. Behovet av stöd i upphovsrättsliga frågor ökar i takt med att nya former av publicerings- och kommunikationsmetoder blir vanligare.

Att uppfylla den så kallade tredje uppgiften är även det en viktig men komplex fråga för forskarna. Här bör LUB gemensamt arbeta för att synliggöra olika former av och kanaler för populärvetenskaplig framställning. I vår studie finns exempel på forskare som genom att använda sig av alternativa informationskanaler har berikat sin populärvetenskapliga framställning. Twitter, bloggar och debattartiklar påverkar inte bara synligheten och tillgängligheten utan kan också ses om en möjlig väg att bryta ny mark och skapa andra nätverk kring sin forskning.

... att synliggöra och utveckla kompetenser och arbetssätt inom LUB

Grunden för ett framtida större samarbete inom LUB i forskarstödsfrågor kräver en gemensam bas, dvs. en struktur för att underlätta sammanställning och spridning av material och kompetenser. Forskarstödet skulle kunna synliggöras bättre och gemensamt skulle vi kunna förenkla arbetsflöden inom olika områden. En gemensam bas skulle också innefatta ett verktyg för att lätt kunna identifiera kompetenser inom nätverket. Genom att ta fram en struktur där olika expertkompetenser och intressen kan beskrivas och synliggöras kan kommunikationen mellan intresserade bli snabbare och mer relevant. Genom att synliggöra kompetenser kan vi verka för professionaliseringen av hela nätverket och skapa förutsättningar för att utveckla expertis hos bibliotekarier inom olika områden. Som undersökningen visar måste varje fakultet utarbeta ett forskarstöd som är relevant för dem. Relationerna mellan allmänna kompetenser i ämnen som rör forskarstöd kontra specialistfunktioner måste tydliggöras och det är viktigt att det finns en kommunikation inom nätverket hur man kan använda och utveckla gemensamma resurser och informationsmaterial såsom de LUB-gemensamma Publicerawebbsidorna, som Universitetsbiblioteket står för.

Som tidigare nämnts så är biblioteken inom LUB organiserade olika vilket är en bra grund för erfarenhetsutbyte och kompetensutveckling. I enkäten uppgav exempelvis många enheter att de jobbar med kontaktbibliotekarieskap som ett sätt att organisera sitt arbete. Detta arbetssätt knyter ofta en individ till en institution eller ämne och tanken är att det bland annat underlättar kommunikationsvägarna. I en av fokusgrupperna nämns kontaktbibliotekarieskapet som ett sätt att "sänka tröskeln" in i biblioteket, att kontakten med biblioteket ofta är personavhängigt. Problemet i förhållande till forskarstöd är, att som kontaktbibliotekarieskapet oftast är uppbyggt, bygger den kontakten på att man samarbetar med grundutbildningen och för de forskare som inte undervisar kan tröskeln således upplevas som högre. LUB kan gemensamt arbeta med att utveckla kontaktbibliotekarieskapet och nätverksbibliotekarieskapet gentemot forskare, exempelvis genom att skapa biblioteksinitierade fora för forskarna i deras egenskap av forskare och inte i deras egenskap av lärare. Oavsett när man möter en forskare, i egenskap av forskare eller lärare, bör varje interaktion vara anpassad och bibliotekarien bör vara insatt i och agera som ett gränssnitt för all den service och stöd som biblioteket erbjuder. Det är alltså viktigt att både identifiera och renodla de funktioner som riktar sig till forskarna och lärare i deras respektive roller, och kommunicera dessa utåt och inåt inom LUB. Det krävs olika specialistkompetenser för att möta de olika behov som forskare, lärare och studenter har. Bibliotekarien som ett gränssnitt skulle innebära att man organiserar och identifierar kompetenser utifrån sitt fokus, men att man behåller generalistkompetensen i den mening att man håller sig à jour och kan förmedla vem som besitter vilka kompetenser och vilken service som erbjuds. Att vara ett gränssnitt gentemot forskaren innebär även att hålla sig uppdaterad med vad som sker på andra enheter inom universitet. För att kunna utveckla forskarstödet inom LUB måste vi bygga det på kunskaper om befintligt stöd inom Lunds universitet för att bli en del i en helhet för forskarna.

9. Avslutande reflektioner

Tid, pengar och den fragmentiserade vardagen – det är det vi måste förhålla oss till när vi funderar kring stöd till forskare. En fragmentiserad vardag som bland annat anas i forskarnas beskrivningar av undervisning, jakt på finansiering och svåransända system, som när de inte används med någon större frekvens skapar osäkerhet och frustration. Projektets ambition har hela tiden varit att teckna en bild av forskarnas vardag, och den vardagen präglas till stor del av just avsaknaden av tid, pengar och möjlighet att fokusera. Vi på biblioteken bör ha förståelse för detta och ta hänsyn till det när vi utvecklar vårt forskarstöd. Måhända kan vi inte göra något strukturellt åt problemet men vi kan skapa och motivera vårt forskarstöd utifrån den förståelse för forskarnas vardag som projektet har gett oss.

Det är dags att lyfta frågorna som rör forskarstöd och arbeta med dem på ett professionellt sätt, utifrån den expertis och kunskap vi inom biblioteken besitter. Den här rapporten är grunden till det framtida, och i många aspekter gemensamma, arbetet med forskarstöd inom LUB. Mer än hälften av fakulteterna/enheterna valde att delta i fokusgrupperna och det ger oss ett brett material. Vi ser att de lokala/ämnesmässiga skillnaderna färgar och spelar roll för de krav och önskemål de respektive forskargrupperna har, men vi ser också att det finns en rad gemensamma nämnare och det är dessa vi bör fokusera på. Att jobba strategiskt inom bibliotekssektorn med forskarstöd på Lunds universitet i framtiden innebär att vi måste kompetensutveckla oss, renodla våra specialistkompetenser och framför allt samverka. Den lokala färgen står vi själva för ute på enheterna men kompetensen, förståelsen för forskarnas vardag och det strategiska tänkandet för att skapa lösningar som ger tid och utrymme för själva forskningen, den kan vi och bör utveckla tillsammans.

För att ett universitet ska kunna bedriva framgångsrik forskning med framgångsrika forskare så är en välfungerande biblioteksorganisation en förutsättning. Det handlar inte bara om att proaktivt jobba med bibliotekens kärnfrågor såsom tillgång och tillgänglighet av medier, det handlar även om att skapa förståelser och kunskap ute i organisationen för de relaterade frågor som vi också redan jobbar med. För att få tillgång måste man ge tillgång, att strategiskt publicera sig och synliggöra sig som forskare och sina alster i relation till det föränderliga medielandskapet och dessa bitvis ändrade förutsättningar kräver kunskaper, kunskaper som biblioteken besitter. Vi ska erbjuda både stöd och service till våra forskare och i den tid vi nu befinner oss i så handlar det om att identifiera vilken form av stöd och service som vi på biblioteken kan och ska erbjuda. Det är dags att på riktigt dra nytta av det faktum att vi är ett stort nätverk som tillsammans har alla de kunskaper, kompetenser och kontakter som krävs för att kunna underlätta och berika vardagen för de många forskare som finns vid Lunds universitet. Vi ska tillsammans skapa ett forskarstöd som bygger på tillgänglighet, närhet och synlighet.

Referenser:

- Akramy, S., Holm, B., Landgren, I., & Wiberg, A. (2011). Gör det någon skillnad? En genomslagsutvärdering av bibliotekens pedagogiska verksamheter vid Lunds universitet - Första steget: En nulägesbeskrivning av bibliotekens undervisning vid tre fakulteter (pp. 54). Lunds Universitet: Lunds Universitet bibliotek.
- Angelo, T. A., & Cross, K. P. (1993). *Classroom assessment techniques : a handbook for college teachers* (2. ed.). San Francisco: Jossey-Bass.
- Benner, M., & Öquist, G. (2012-12-09). Färre svenska forskare i internationell toppklass, DN Debatt, *Dagens Nyheter*.
- Bent, M. (2004). ResIN. Research information at Newcastle University Library. *SCONUL Focus*, 32, 28-30-28-30.
- Billinger, K. (2005). Fokusgrupper - en datainsamlingsmetod. In S. Larsson, J. Lilja & K. Mannheimer (Eds.), *Forskningsmetoder i socialt arbete* (pp. 169-177). Lund: Studentlitteratur.
- Björk, B.-C. (2006). A model of scientific communication as a global distributed information system. *Information Research*, 12(2).
- Blaschke, P. e. a. ([2009] (Opubl.)). Forskarservice på BTHs högskolebibliotek. Vilka tjänster är viktigast för forskarna?. Rekommendationer baserade på enkät och intervju.
- Bradbury, K., & Weightman, A. (2010). Research support at Cardiff University Library. *SCONUL Focus*(50), 65-70.
- Carpenter, J., Wallis, M., & Smith, N. (2001). Discovering Research Resources: researchers' use of libraries and other information sources. *Cultural Trends*, 11(43), 1.
- CIBER. (2010). Research Support Services in UK Universities. London: Research Information Network.
- Doskatsch, I. (2007). From flying solo to playing as a team: Evolution of academic library services teams at the University of South Australia: Evolution of academic library services teams at the University of South Australia. *Library Management*, 28(8/9), 460-473. doi: 10.1108/01435120710837756
- Drummond, R., & Wartho, R. (2009). RIMS: the Research Impact Measurement Service at the University of New South Wales. *Australian Academic & Research Libraries*, 40(2), 76-88.
- Garner, I. (2006). Library Support for Research in a University Context. *LATUL Annual Conference Proceedings*, 16, 36-40.
- Gullbekk, E., Rullestad, T., & Torras i Calvo, M. C. (2012). *Ph.d.-kandidater og forskningsprosessen. Bibliotekets bidrag*. Oslo: Universitetsbiblioteket i Oslo.
- Hupaniittu, O. (2012). Forskarnas röst och digitalt material. En utredning över behovet av och tillgången till minnesorganisationernas digitala material. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Jensen, M. (2012). *Mer än bara fjärrlån? en kvalitativ studie om hur bibliotekarier vid Lunds universitets bibliotek ser på sitt arbete med forskarstöd* (Masteruppsats)Lunds universitet.
- Kroll, S., & Forsman, R. (2010). A Slice of Research Life: Information Support for Research in the United States: OCLC Research.
- Larsen, A. V., Dorch, B., Nyman, M., Thomsen, K., & Drachen, T. M. (2010). Analysis of Research Support Services at international Best Practice Institutions: Københavns Universitets Biblioteks- og Informationsservice - KUBIS Videncenter for Videnskabelig. Lunds universitets bibliotek - LUB. (2009). Strategisk plan 2009-2012. from

http://www.lub.lu.se/fileadmin/user_upload/pdf/Om_LUB/strategiskplan_uppdaterad2012.pdf

- Lund, P. (2010). A travelling librarian. Lessons learnt from a study visit to libraries serving research-intensive universities on the USA. *SCONUL Focus*, 50, 61-65-61-65.
- Lundgren, L. (2006). *Fokusgrupper - en metod som passar på bibliotek*. Paper presented at the Mötesplats inför framtiden 11 - 12 oktober 2006, Borås.
<http://bada.hb.se/bitstream/2320/4810/1/Lundgren.pdf>
- McKeachie, W. J., Svinicki, M. D., & Hofer, B. (2006). *McKeachie's teaching tips: strategies, research, and theory for college and university teachers* (12. ed.). Boston: Houghton Mifflin.
- . A multi-dimensional framework for academic support. A final report. (2006). Minnesota: University of Minnesota Libraries.
- Neal, C., Parsonage, H., & Shaw, H. (2009). It's all up for grabs. Developing a new role for the academic liaison team at NTU. *SCONUL Focus*, 45, 4-8-4-8.
- Nolin, J. (2009). Informations- och kunskapspraktiker i förvandling. In B. Hansson & A. Lyngfelt (Eds.), *Pedagogiskt arbete i teori och praktik : om bibliotekens roll för studenters och doktoranders lärande* (pp. 257-282). Lund: Btj.
- . Researchers' use of academic libraries and their services. A report commissioned by the Research Information Network and the Consortium of Research Libraries. (2007): RIN.
- Schilt, M. A. (2007). Faculty Services in the 21st Century: Evolution and Innovation. *Legal Reference Services Quarterly*, 26(1-2), 187-207. doi: 10.1300/J113v26n01_10
- Sputore, A. (2011). Investing in Support for Academic Research. *Legal Information Management*, 11(2), 115. doi: 10.1017/S1472669611000399
- Thompson, E. (2009). Reaching out to researchers : from subject librarian to sales rep. *SCONUL Focus*, 48, 4-6.
- Walton, E., & Harvell, J. (2009). Delivering academic support at the University of Sussex Library. *SCONUL Focus*, 45, 48-50-48-50.
- Webb, J., Gannon-Leary, P., & Bent, M. (2007). *Providing effective library services for research*. London: Facet.
- Wendel, M. ([2011] (Opubl.)). Biblioteksverksamhetens tjänster och service - utifrån några användarperspektiv: Avdelningen Utvärdering, Lunds universitet.
- Wibeck, V. (2000). *Fokusgrupper : om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.
- Wibeck, V. (2011). Med fokus på interaktion - att fånga samspelet mellan deltagare, idéer och argument i fokusgruppsstudier. In K. Fangen & A.-M. Sallerberg (Eds.), *Många möjliga metoder* (1. uppl. ed., pp. 13-35). Lund: Studentlitteratur.
- Wiklund, G. (2012). *Vad är forskar service?. En litteraturoversikt inom LUB-projektet "Forskarens behov av stöd"*. Lund universitet bibliotek. Lund universitet.
- Young, H., & Lund, P. (2008). Reflections on a benchmarking survey of research support provided by 1994 Group libraries. *SCONUL Focus*, 43, 51-56-51-56.
- Öquist, G., & Benner, M. (2012). Fostering breakthrough research: A comparative study. In F. All (Ed.), *Akademirapport* (pp. 122): Kungliga Vetenskapsakademien.

BILAGA 1: Frågelista

Innan fokusgruppen skicka ut ett påminnelsemail/kallelse till möte med den ungefärliga texten:

”Påminnelse/kallelse till fokusgruppsintervju

Fokusgruppen kommer att gå till så att ni tillsammans med andra forskare (cirka 5-7 stycken) inom din fakultet kommer att sitta ner och diskutera en rad frågor och teman som rör era respektive forskningsprocesser d.v.s. hur du som enskild forskare lägger upp ditt arbete, och i vilket skeende av det som du hade varit hjälpt av stöd och service. Det handlar inte om att utvärdera befintlig biblioteksservice utan att inventera hinder och möjligheter som du upplever i din roll som forskare vid Lunds Universitet. Samtalet kommer att spelas in men materialet kommer inte att knytas till enskilda individer.

Ett av bibliotekens viktigaste uppdrag är att stödja universitetets forskare i deras forskningsprocess. För att göra detta på ett bättre sätt i framtiden vill vi veta hur forskarnas behov av biblioteks- och informationstjänster ser ut. Vi kommer att bedriva fokusgruppsintervjuer vid sju fakulteter/områden och resultatet kommer att presenteras i en rapport som kommer att ligga till grund för vidareutveckling av bibliotekens tjänster till forskarna.”

Frågelista:

1. **Presentera projektet** ungefär med:

”Jag heter... och är moderator för det här samtalet. Jag vill bara förtydliga att min roll inte är att ställa en massa frågor utan jag och min bisittare, som kommer att anteckna, är mest intresserade av hur ni diskuterar de teman som vi kommer ta upp med varandra.

Dagens diskussion syftar till att ge oss en bild av hur ni bedriver er forskning, er forskningsprocess, det vill säga hur ni tar er från ax till limpa. Vi kommer att diskutera kring tre teman eller ”stadier” i forskningsprojekt. Ett forskningsprojekt kan vara stort eller litet, alltifrån att dra igång ett stort VR-projekt till att presentera ett paper vid en konferens. Vi är intresserade av vad ni upplever som hinder under vägen och vilken form av stöd och service ni hade varit hjälpta av. Jag vill betona att det inte handlar om att utvärdera befintligt stöd och service som biblioteket bedriver idag. Vi kommer att avidentifiera er i vår rapport och kommer även skicka ut rapporten när den är klar vid årsskiftet.”

2. **Deltagarpresentation, namn och var man jobbar.**

3. **2 minuters reflektion** (på papper som sedan vänds upp och ner och samlas in senare):
Vilka är de tre saker som försvårar/förlänger din forskningsprocess mest.

4. **Tänk på det senaste forskningsprojektet ni gick in i, litet eller stort, hur startade ni det?**

- Hur går er ansökningsförfarande och skrivande till?
- Hur söker ni pengar?
- Hur sammanställer ni forskningsöversikter?
- Framtagning av information till CV:n?
- *Vad ser ni som det största hindret när ni startar ett projekt?*

”Poäng” med temat:

Vilka behov har forskarna av stöd i information och bevakning av finansierings möjligheter?
Vilka behov har de i samband med ansökningskrivande och uppstart av ett projekt?

5. **Hur hittar och söker ni information till ditt projekt?**

- Initialt och under tiden? Ser det olika ut?

- Hur söker ni? / Rutiner för att söka? / vad söker ni?
- Vilka verktyg använder ni dig av?
- Saknar ni något verktyg?
- Uppdatering/nyhetsbevakning?
- Samlar ni dina referenser? Referenshanteringsprogram?
- Har ni tillgång till allt ni behöver? Hur gör ni annars?
- Har ni tillgång till andras källmaterial/rådata/forskningsdata?
- Hur hanterar ni ert eget källmaterial/rådata/forskningsdata? Arkivera etc?
- *Vad ser ni som det största hindret när ni hittar och söker information till era projekt?*

”Poäng” med temat:

Information kan avse både behov av och letande efter sekundär litteratur och arbete med insamling av forskningsmaterial, rådata. Hur går resp. del till och vilka behov har forskarna? Hur letar de sekundärlitteratur och hur hanterar de den, i betydelsen sparar, förvarar och sorterar referenser och filer etc.? Hur hanteras, förvaras och sorteras det vi kallar rådata?

Viktigt att komma ihåg att vi sa att vi skulle hålla båda sätten i huvudet och se hur forskarna tolkade frågan/temat och försöka styra in på den andra delen om bara en del spontant tas upp av forskarna. Den tredje aspekten på *information*, t.ex. information om OA, publiceringsvägar, utvärderingsprinciper etc. Vi talade om att dessa aspekter kommer om inte tidigare in under nästa frågeområde.

6. Hur synliggör och kommunicerar ni din forskning?

- Val av publiceringskanal?
- Redovisning gentemot forskningsfinansiärer?
- Spridning gentemot olika målgrupper (peers, finansiärer, tredje uppgiften)?
- OA – hur tänker ni kring det?
- *Vad ser ni som det största hindret när ni ska synliggöra/ publicera / kommunicera ett projekt?*

”Poäng” med temat:

Hur kommunicerar forskarna sitt resultat? Mot peers, forskningsfinansiärer, tredje uppgiften? Hur ”marknadsför” man sig som forskare? Olika metoder och olika val? Påverkar ex finansiärernas OA-krav?

7. I den bästa av världar; Hur skulle ni vilja att din forskningsprocess ser ut om fem år? Största skillnaden?

8. Har ni något mer att tillägga när det gäller stöd och service för er forskning?

9. 2 minuters reflektion:

1. Finns det något ytterligare hinder som ni skulle vilja lägga till på det första ni skrev?
2. Skriv på andra sidan av pappret framför er: Vad menar ni är det viktigaste som biblioteken / LU centralt bör jobba vidare på för att underlätta för dig i din roll som forskare?
10. Tack för idag, hör gärna av er om ni kommer på ngt!

Ev avsluta med: Vad tar ni med er ifrån fokusgruppen?

Reviderat 120924

BILAGA 2: Sammanfattning Enkätundersökning

Enkät om forskarservice på Lunds universitets bibliotek: Sammanställning

2012-06-29

Arbetsgruppen för vetenskaplig kommunikation

Inledning

Enkäten om forskarservice vid Lunds Universitets Bibliotek ingår som en del av undersökningen av vad forskare vid Lunds universitet får för service från biblioteken och vad de efterfrågar. Resultatet av enkäten kommer att användas för att jämföra den service biblioteken faktiskt erbjuder med de resultat som de kommande fokusgruppintervjuerna med forskare om deras behov kommer att ge. Förhoppningen är att enkätens svar jämförda med fokusgruppernas önskemål kommer att visa vad som fungerar tillfredställande och vad som behöver utvecklas av bibliotekens utbud av tjänster. Av denna anledning har vi valt att inte djupare analysera svaren, utan betraktar sammanställningen som bakgrundsmaterial för det fortsatta arbetet.

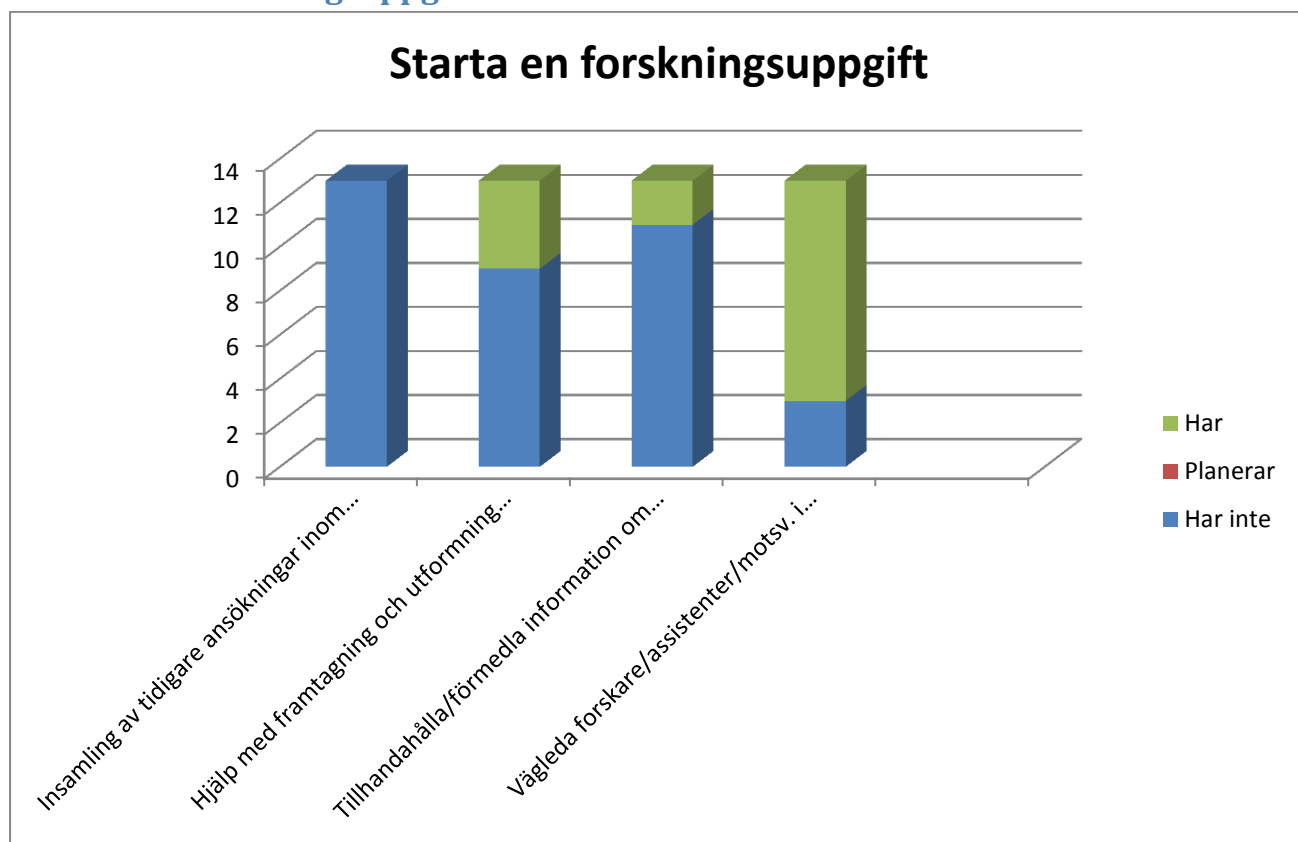
Frågorna har försökt följa forskningsprocessens olika steg från "Starta ett forskningsuppdrag" till att "Tillgängliggöra resultat och grunddata" och redovisas med ett kort sammanfattande avsnitt. Därefter följer en sammanställning av styrdokument och liknande som berör bibliotekens stöd till forskning. Sist finns schematiska översikter av samtliga enkätsvar och ev. kommentarer från respondenterna.

Enkäten genomfördes mellan 2012-03-20 och 2012-04-19 och besvarades av 13 biblioteksenheter, de förkortningar vi använder oss i sammanställningen av finner ni nedan:

- Asienbiblioteket: Asien
- Campus Helsingborgs bibliotek: CHgb
- Ekonomihögskolans bibliotek: EHL
- Biblioteken vid fakulteterna för Humaniora och Teologi: HT
- Internationella miljö institutets bibliotek: IIIIE
- Juridiska fakultetens bibliotek: J
- Konstnärliga fakulteternas bibliotek: Konst
- Biblioteken vid Lunds Tekniska högskola: LTH
- Medicinska fakultetens bibliotek: Med
- Naturvetenskapliga fakultetens bibliotek: N
- Raul Wallenbergs institutets bibliotek: RWI
- Samhällsvetenskapliga fakultetens bibliotek: S
- Universitetsbiblioteket Helgonabacken: UBH

Sammanfattande kommentarer och enkätresultat

1 Starta en forskningsuppgift

Här ingår t.ex. arbetet med att formulera ett problem eller ett projekt, identifiera finansieringsmöjligheter, skriva projektansökningar etc.

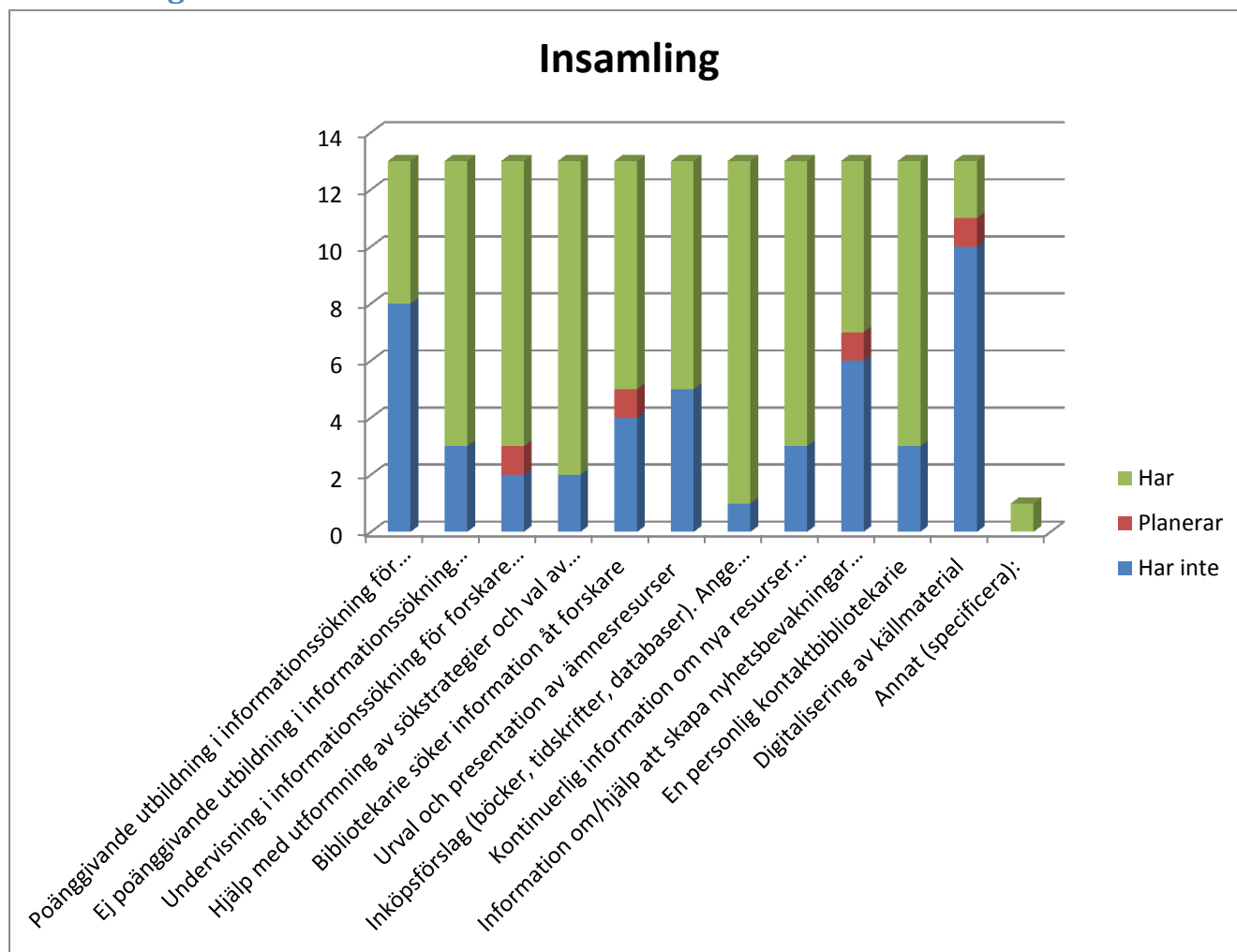
Inget av de svarande biblioteken ger stöd vid insamling av tidigare ansökningar inom samma forskningsområde. Fyra (Konst, Med, RWI, HT) hjälper till med framtagning och utformning av forskarnas publiceringslistor vid projektansökningar, men tre av dessa anser att utnyttjandegraden är låg och endast ett (HT) menar att efterfrågan ökar.

Två bibliotek (J, HT) tillhandahåller/förmedlar information om forskningsfinansiärer/utlysningstider, av dessa upplever ett (HT) att efterfrågan ökar. På Juridiska fakulteten skulle en forskningskoordinator ha anställts, men av ekonomiska skäl har det lagts på is. Biblioteket skulle då ha samarbetat med den personen kring information om finansiärer och utlysningar.

På Samhällsvetenskapliga fakulteten tillhandahålls stödfunktionerna under denna rubrik av fakultetens forskningshandläggare.

Tio (J, Asien, CHbg, UBH, Konst, Med, RWI, HT, LTH, N) av de tretton biblioteken vägleder forskare/assistenter/motsv. i projekt, i att söka material. Servicen utnyttjas inte i någon särskilt hög utsträckning, men efterfrågan ökar på fyra (J, Med, LTH, HT) av biblioteken.

2 Insamling

Här ingår t.ex. att samla och lokalisera tidigare forskning, källmaterial och grunddata.

Med **undervisning** menas ett planerat tillfälle där något på förhand specificerat presenteras och ev. övas på för en eller flera personer.

Med **helpdesk** menas att biblioteket har kompetens/resurser och beredskap att besvara (mer eller mindre akut) uppkomna frågor inom ett specifikt område.

Fem (J, Med, S, LTH, N) erbjuder poänggivande kurser i informationssökning för doktorander. Anses generellt ha hög nyttjandenivå, i ett fall (Med) är kurserna obligatoriska. Tre bibliotek (S, Med, LTH) upplever ökad efterfrågan.

Tio (J, Med, S, LTH, HT, N, Campus, Asien, Konst, IIIIEE) erbjuder ej poänggivande utbildning i informationssökning för doktorander. Nyttjandenivån varierar jämnt mellan högt (J, Med, N) och lågt (Asien, Konst, HT).

Tio bibliotek (J, Med, S, LTH, HT, N, Campus, Asien, Konst, IIIIEE, RWI) erbjuder undervisning i informationssökning specifikt för forskare och ett planerar att införa.

Nyttjandenivån varierar (Konst, Asien, HT anger lågt intresse; LTH anger medelhögt intresse, men med ökad efterfrågan; Med anger högt intresse med ökad efterfrågan).

Elva bibliotek erbjuder hjälp med utformning av sökstrategier och val av databaser (J, CHbg, S, LTH, HT, N, Med, Asien, Konst, RWI, UBH). Övervägande låg nyttjandegrad .

På åtta bibliotek (J, Campus, LTH, HT, N, Asien, Konst, RWI) söker bibliotekarier information åt forskare, ett bibliotek (Med) planerar att införa den. Övervägande låg nyttjandegrad, men 2 (HT, LTH) anger ökat intresse.

Åtta bibliotek (IIIEEE, J, UBH, Konst, S, HT, LTH, N) gör urval och presentation av ämnesresurser för forskare. Övervägande låg nyttjandegrad.

På tolv bibliotek kan inköpsförslag lämnas (dvs. samtliga utom Campus).

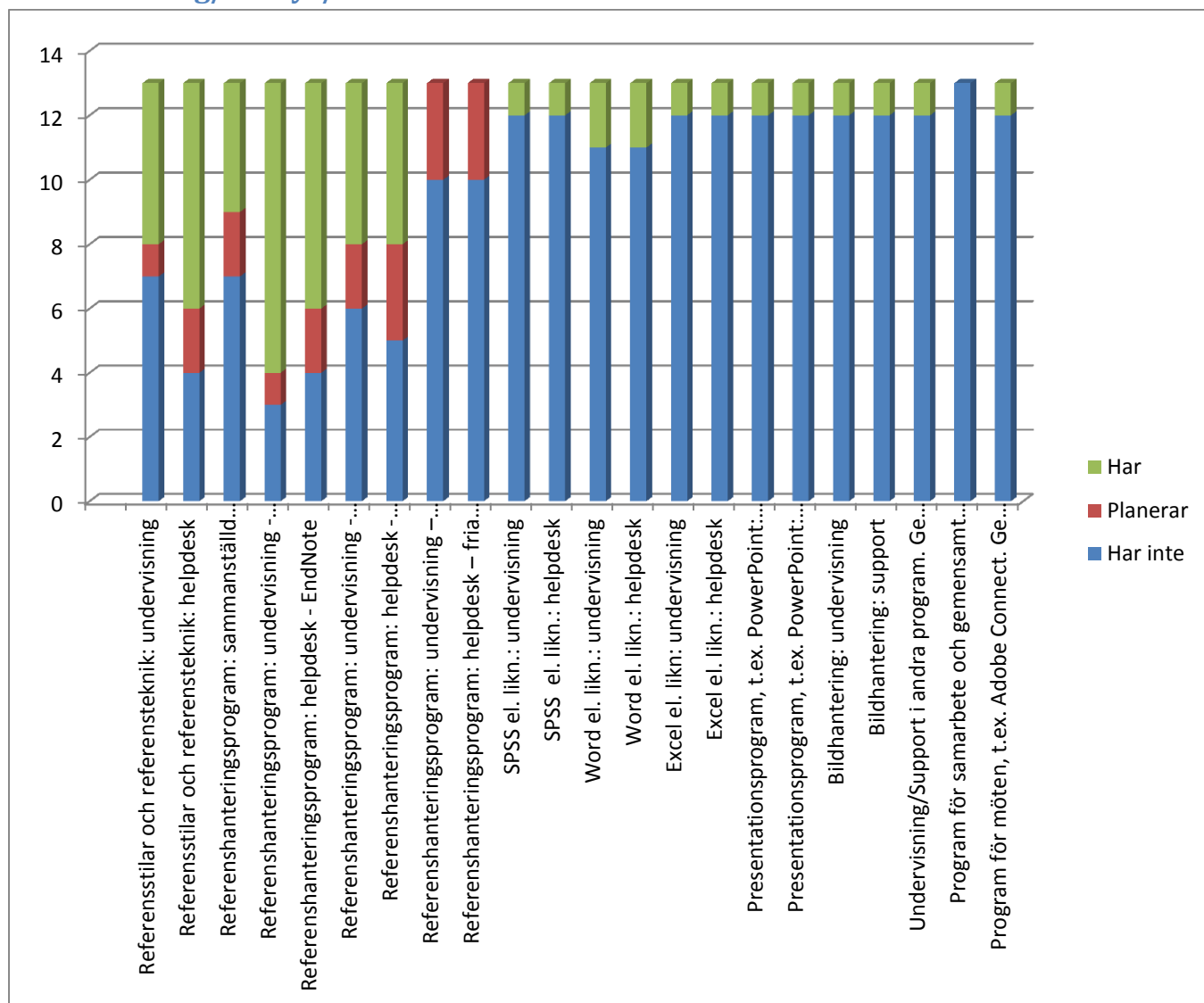
Tio bibliotek ger kontinuerlig information om nya resurser (J, Med, S, LTH, HT, N, Asien, Konst, IIIEE, RWI).

Sex bibliotek (IIIEE, J, UBH, S, LTH, N) erbjuder någon form av nyhetsbevakningstjänst, ett (Med) planerar att införa det. Endast ett bibliotek (J) har angett nyttjandegraden (låg, men med ökad efterfrågan).

På 10 bibliotek arbetar man med personliga kontaktbibliotekarier (samtliga utom EHL, UBH, RWI). Endast ett bibliotek (HT) har angett nyttjandegraden (hög med ökad efterfrågan).

Två bibliotek erbjuder digitalisering av källmaterial (UBH, Med). Med anger i sina kommentarer att det i deras fall rör sig om en ”Elektronisk labbokstjänst”, medan det vid UBH handlar om att skanna äldre tryck, arkivmaterial och vetenskapliga artiklar som antingen görs publikt tillgängligt via hemsidan eller levereras som filer till beställaren. Även LTH anger i sin kommentar att man skannar in historiskt och nutida material med anknytning till fysiker i Lund, det s.k. ”Fysicumarkivet”.

3 Bearbetning/Analys/Skriva.

Här ingår t.ex. forskarens arbete med att bearbeta och analysera insamlat material/källdata och att skriva. Med **undervisning** menas ett planerat tillfälle där något på förhand specificerat presenteras och ev. övas på för en eller flera personer. Med **helpdesk** menas att biblioteket har kompetens/resurser och beredskap att besvara (mer eller mindre akut) uppkomna frågor inom ett specifikt område. Utifrån enkätsvaren kan man med fördel dela upp frågorna under detta avsnitt i två grupper. Den ena handlar om olika typer av stöd i referenshanteringsprogrammen *Endnote* och *Refworks*, där stöd ges i någon form från sammanlagt nio av samtliga tretton svaranden och den andra gruppen handlar om stöd i diverse ord- och bildbehandlingsprogram samt program för möten och konferenser som idag endast ges av två svarande. En joker i leken är det fria referenshanteringsprogrammet *Zotero* som ingen erbjuder stöd för idag, men tre svaranden anger att man planerar göra det i framtiden.

UBH och EHL utmärker sig på det viset att man inte ger något stöd i någon tjänst och inte heller planerar att göra det. Konst ger enbart undervisning i *EndNote* men den utförs då av annan personal inom LUB.

Med utmärker sig på det viset att man ger stöd i samtliga tjänster, med undantag av det fria referenshanteringssystemet *Zotero* och *program för samarbete och gemensamt skrivande som dropbox, google docs o.dy.* Man ger dock stöd i *Office-paketets program, word, excel, och ppt* men har inte kompetensen knuten till den egna personalen utan organiserar externa presentationer flera gånger om året. Man ger även stöd i olika typer av program för möten och konferenser.

På N, varierar stödet mellan de olika biblioteken. Geo, KC och Bi ger alla stöd i *EndNote/RefWorks*, men endast Geo upplever en ökad efterfrågan. På Ma och Fy ger man inget stöd inom någon av tjänsterna. Det finns två förklaringar, den ena är att många forskare föredrar Linux eller Mac framför Microsofts operativsystem, men den avgörande anledningen är att man i störta utsträckning använder sig av *BibTex* för hantering av sina referenser. BibTex är ett tillägsprogram till typsättningssystemet *LaTeX*. *LaTeX* stödjer skrivande av formler och ekvationer och fysiker och matematiker världen över använder *LaTeX* istället för Word av den anledningen.

LTH har eller planerar för att ge stöd i *EndNote/RefWorks/Zotero*. I den mån man redan har det ingår momenten i den poänggivande doktorandkursen *Scientific Information Management*, men man har också startat kurser i referenshantering specifikt för forskare. Utnyttjandegraden upplevs som hög och man upplever ändå att efterfrågan ökar. Intressant är att man i framtiden ”skulle kunna erbjuda support i hur man delar med sig av information inom ett nätverk/grupp, verktyg för knowledge management/sharing.”

S har både helpdesk och undervisning i *EndNote/RefWorks* och utnyttjandegraden är hög eller medel för samtliga tjänster, men man upplever inte någon ökad efterfrågan. Förutom stöd i referenshantering ger man stöd i *Word eller liknande* men det är då kopplat till undervisningen i referenshanteringsprogrammen.

J har både undervisning och helpdesk i *EndNote/RefWorks* men upplever att denna service har ett lågt utnyttjande bland forskare men i gengäld ökar hos doktorander. Intressant är att man använder programmet RefWorks när man utför informationssökningar till sina forskare för att sedan dela länken med forskaren som enkelt kan plocka fram relevanta artiklar. Liksom på S sker viss undervisning i *Word* i samband med undervisning i *EndNote/RefWorks*.

På CHbg har man helpdesk för *referensstilar och teknik* samt för *EndNote*. När det gäller undervisningen i *EndNote* arrangeras den av Campus men utförs av bibliotekarie vid S.

HT har eller planerar att ha både helpdesk och undervisning i *EndNote/RefWorks/Zotero*. I den mån man redan har det anger man ett lågt utnyttjande men ser samtidigt att efterfrågan ökar.

På IIIIEE har man helpdesk för *EndNote* och planerar dito för *RefWorks* och anger tidsbrist som en anledning till att man inte erbjuder flera tjänster idag.

På Asien har man ännu inte hunnit upparbeta något stöd i någon av tjänsterna, men planerar att ge stöd i form av undervisning och helpdesk i *EndNote/RefWorks/Zotero*.

RWI har idag *helpdesk för referensstilar* och undervisning i *EndNote*, men har eller planerar inte att ha någon annan tjänst.

grunddata publikationerna bygger på har under de senare åren fått en ökad betydelse i takt med att allt flera forskningsfinansiärer kräver fri tillgänglighet till publikationer. Även önskemål om att grunddata skall göras tillgängligt växer nationellt och internationellt.

Biblioteken som besvarat enkäten har också till stor del svarat upp till de delvis nya arbetsuppgifterna. Tio (IIIEE, J, Asien, CHbg, Konst, Med, S, HT, LTH, N) av de tretton (RWI, UBH, EHL har ej) biblioteken har undervisning i hur man registrerar publikationer i LUP och elva (IIIEE, J, Asien, CHbg, EHL, Konst, Med, S, HT, LTH, N) (UBH, RWI har ej) uppger att de kan fungera som helpdesk rörande frågor om registreringen.

Fem (N, LTH, Med, Konst, IIIEE) av biblioteken registrerar och parallellpublicerar åt forskarna. Två av biblioteken som erbjuder denna service är mindre bibliotek (IIIEE, Konst) medan LTH och N erbjuder ad hoc-stöd till enskilda forskare, projekt eller avdelningar. Med är det enda större bibliotek som erbjuder denna tjänst systematiskt.

Publicering i OA-tidskrifter och parallellpublicering i LUP undervisar sju bibliotek (IIIEE, J, Med, S, HT, LTH, N) om och åtta (IIIEE, J, Campus, Med, S, HT, LTH, N) tar också helpdeskfrågor som rör OA-publicering. Två bibliotek (RWI, Asien) planerar att kunna erbjuda både undervisning och helpdesk. Sju bibliotek (IIIEE, J, Med, S, HT, LTH, N) erbjuder också undervisning och helpdesk om forskningsfinansiärernas OA-krav.

Upphovsrätt vid publicering undervisar sex (N, LTH, Med, HT, S, J) bibliotek om och sju (N, LTH, Med, HT, S, J, IIIEE) uppger att de besvarar helpdeskfrågor.

Hantering av frågor kring forskningsdata är än så länge terra incognita i LUB-nätverket. Endast S planerar att kunna svara på helpdeskfrågor kring arkivering av forskningsdata.

Sammanfattningsvis så är stöd till registrering av publikationer i LUP den mest spridda tjänsten som biblioteken erbjuder följd av de olika typer av stöd som behövs vid OA-publicering, där i genomsnitt drygt hälften av biblioteken kan erbjuda informationstjänster. Det mera specialiserade området bibliometri kan fem bibliotek (N, HT, Med, J, IIIEE) erbjuda kompetens själva eller i samarbete med UBT (UB Tornavägen), andra hänvisar direkt till UBT. Forskningsdata är ett nytt och obekant område för biblioteken, i Lund som på de flesta forskningsbibliotek i världen.

5. Sammanfattning

Om man ska försöka sig på en kort summering av resultaten av enkäten bör det först sägas att enkätens syfte är att skapa en bild över den stora variation av service och stöd till forskare som ges vid de olika biblioteksenheterna inom LUB. Resultatet bör alltså inte ses som jämförelse mellan olika enheter utan snarare som en trendgraf, det vill säga vad man just nu satsar på och identifierar som stöd och service till forskarna på sina respektive enheter just nu, våren 2012.

Enkäten är indelad i fyra större sjok som bygger på en indelning av forskningsprocessen som beskrivs av Bo-Christer Björk(2006). Det finns såklart vissa risker med att så schematiskt ställa upp hur forskningsprocessen ”går till” men arbetsgruppens förhoppning är att denna schematiska uppställning är så pass vid att den ger utrymme för samtliga ämnesdiscipliners olika förutsättningar, förhållanden och behov.

Sammanställningen av de tretton enheter som svarade på enkäten visar att det stora flertalet av enheterna definierar och fokuserar sitt stöd och sin service till forskarna på likartat sätt. Det mesta av det stöd och den service som erbjuds finner vi inom kategorierna *Insamling* samt *Tillgängliggörandet av resultat och grunddata*. Ett resultat som kanske inte förvånar i någon större utsträckning då funktioner som faller under dessa kategorier till stor utsträckning utgörs av traditionella uppgifter för bibliotek.

Kategorin *Starta en forskningsuppgift* är den kategorin med minst antal påståenden att ta ställning till. Orsaken till detta bör finnas i att kategorierna som tidigare nämnts bygger på en stiliserad bild av forskningsprocessen (Björk, 2006) och i kombination med vad arbetsgruppen inventerat som möjliga tjänster för forskare var det endast ett fåtal som vi ansåg bara hamnade under denna kategori. Bara ett mindre antal av de svarande enheterna nämnde också att de erbjöd stöd och service i det som föll under ”Hjälp med framtagning och utformning av forskarnas publiceringslistor vid projektansökningar” och ”Tillhandahålla/förmedla information om forskningsfinansiärer/ utlysningstider”, ingen erbjöd något under ”Insamling av tidigare ansökningar inom samma forskningsområde” medan tio av tretton identifierade att de hjälper till att vägleda forskare när de ska söka material till ett nytt projekt.

Under kategorin *Insamling* finner vi exempelvis att det stora flertalet erbjuder sina forskare kurser i informationssökning (antingen poänggivande eller inte poänggivande). Många enheter jobbar även med att presentera och informera om ämnesresurser samt att ta in inköpsförslag som ett led i att utveckla och marknadsföra beståndet. Tio av tretton svarande enheter arbetar med kontaktbibliotekarieskap, vilket illustrerar ett vanligt förekommande sätt att organisera verksamheten genom att knyta enskilda bibliotekariär närmare forskarna och deras institution.

I kategorin *Bearbetning/ Analys/ Skriva* ställdes frågor om en rad olika program och funktioner och i vilken utsträckning enheterna erbjöd undervisning och/eller helpdesk i dessa. Tydligt är att det är framförallt i de av LU campuslicencierade referenshanteringsprogrammen, RefWorks och EndNote, som de olika enheterna erbjuder undervisning och stöd. Även i kategorin *Tillgängliggöra resultat och grunddata* är det tydligt att vissa system och funktioner, så som att undervisa och supporta i LUP, förekommer på så gott som samtliga enheter. Cirka hälften av de svarande erbjuder även att de undervisar/informerar/svarar på frågor kring Open Access, parallellpublicering samt forskningsfinansiärernas förändrade OA-krav.

5. Sammanställning av styrdokument

Vi har tagit emot styrdokument och motsvarande, inte bara för biblioteksverksamheterna, från tre fakulteter samt från Campus Helsingborg och Raoul Wallenberginstitutet.

- Juridiska fakultetens bibliotek: handlingsplan för biblioteket 2011 och utdrag den ur preliminära strategiska planen för fakulteten 2012-2016
- Medicinska fakultetens Bibliotek och IKT: handlingsplan för biblioteksverksamheten 2012, målen för Team stöd till forskare för 2012 och verksamhetsberättelsen för Team stöd till forskare för 2011
- Samhällsvetenskapliga fakultetens bibliotek: handlingsplan för biblioteks- och informationsförsörjning 2012

- Campus Helsingborg: strategidokument för 2012-2014
- Raoul Wallenberginstitutet: två operativa planer för ”the Library and Publication Unit” och för avdelningen för forskning, akademisk utbildning, publikationer och bibliotek för 2012.

Vi befinner oss i ett skede när många arbetar med styrdokument för verksamheter på olika nivåer och kan anta att ökande behov av etablerade och nya typer av stöd till forskare i kommande dokument kommer att framhållas i större omfattning än hittills.

Juridiska fakulteten

Fakulteten planerar inför RQ14, diskuterar bibliometri och synliggörande av forskning. Man skriver att forskarna ska registrera sina forskningspublikationer i LUP och SelectedWorks och i möjligaste mån göra dem tillgängliga OA. Man ska ge doktorander stöd och verktyg för att publicera ”strategiskt rätt” (på engelska, i kanaler med peer review och hög genomslagskraft).

Medicinska fakulteten

Biblioteks- och IKT-verksamheten erbjuder omfattande stöd till forskare samt studerande på forskarnivå. Man vill verka för att stödja forskare i forskningsprocessen samt erbjuda stöd för tillgängliggörande och spridning av den vetenskapliga produktionen. Ett av fyra team inom biblioteksverksamheten är ”Stöd till forskning” som vill utveckla avancerade tjänster till stöd för forskningens behov och erbjuder olika former av stöd under fyra rubriker i en ”plattform”: informationshantering, statistik, bildhantering och publicering. Man erbjuder kurser och workshops (SPSS, informations- och referenshantering, bildbearbetning samt de poänggivande doktorandkurs), man genomför parallellpublicering (under 2011 publicerades 492 fulltexter) och man deltar i ett projekt: ePortfolio för studerande på forskarnivå. Man vill förankra obligatorisk fulltextpublicering av avhandlingar i LUP och utnyttja data i LUP och forskningsdatabasen för att åskådliggöra pågående forskning vid fakulteten. Man önskar tillsätta en forskningskommunikatörstjänst, som bl.a. kommer att identifiera och etablera kommunikationskanaler gentemot forskargrupper i syfte att erbjuda informatikertjänster.

Samhällsvetenskapliga fakulteten

Biblioteksstyrelsen vill att det kvalificerade biblioteksstödet till enskilda forskare och forskargrupper ska vidareutvecklas. Man vill att biblioteket ska uppmärksamma forskarna på möjligheterna till alternativa publiceringsmodeller eller i OA-tidskrifter. Biblioteket ska också erbjuda stöd för publicering i LUP och man vill att biblioteket vidareutvecklar kurser och seminarier för doktorander inom vetenskaplig publicering, informationssökning och referenshantering. Biblioteket och fakulteten ska erbjuda forskare stöd avseende informationshantering, omvärldsbevakning, sociala medier m.m.

Campus Helsingborg

På Campus Helsingborg arbetar man för att utveckla forskningsmiljöerna och etablera nya. Utöver att respektive fakultet ansvarar för uppföljning och måluppfyllelse av verksamheterna utbildning och forskning, har Utvecklingsenheten ett visst ansvar, bl.a. ska den utgöra stöd för institutioner och fakulteter under utvecklingsfasen.

Raoul Wallenberginstitutet

Man ska formulera en strategi för spridning och utåtriktad verksamhet och arbetar för att bli ”a leading resource for the provision and publication of high quality research on international, human rights and humanitarian law”.

6. Schematiska översikter av samtliga enkätsvar

Starta en forskningsuppgift

Antal svar/alternativ:

Om du inte kan svara på ett alternativ, ange siffran 0.

Service/stöd	Har inte	Planerar	Har	Specifikt för forskare	I vilken utsträckning upplever du att servicen utnyttjas? Hög / Låg	Ökad efterfrågan
Insamling av tidigare ansökningar inom samma forskningsområde	13					
Hjälp med framtagning och utformning av forskarnas publiceringslistor vid projektansökningar	9		4		3 (låg) 1 (medel)	1
Tillhandahålla/förmedla information om forskningsfinansiärer/utlysningstider	11		2	1	1 (låg)	1
Vägleda forskare/assistenter/motsv. i projekt, i att söka material	3		10	1	4 (låg) 1 (medel) 1 (hög)	4
Annan service:						

Kommentar:

JUR: Fakulteten skulle anställa en forskningskoordinator men av ekonomiska skäl har det lagts på is. Biblioteket skulle då ha samarbetat med den personen kring information om finansiärer och utlysningar.

S: Stödfunktionerna under denna rubrik tillhandahålls av fakultetens forskningshandläggare

Insamling

Antal svar/alternativ:

Om du inte kan svara på ett alternativ, ange siffran 0.

Service/stöd	Har inte	Planerar	Har	Specifikt för forskare	I vilken utsträckning upplever du att servicen utnyttjas? Hög / Låg	Ökad efterfrågan
Poänggivande utbildning i informationssökning för doktorander. Ange gärna omfattning i timmar och obligatorium	8		5	2	3 (hög) 2 (medel)	3
Ej poänggivande utbildning i informationssökning för doktorander	3		10	1	3 (låg) 3(hög) 1 (medel)	- 2
Undervisning i informationssökning för forskare (exkl. doktorander)	2	1	10		3 (låg) 1 (hög) 1 (medel)	- 2
Hjälp med utformning av sökstrategier och val av databaser	2		11	2	5(låg) 1 (medel)	2
Bibliotekarie söker information åt forskare	4	1	8	2	4 (låg) 1 (medel)	2
Urval och presentation av ämnesresurser	5		8	1	2 (låg) 0	-
Inköpsförslag (böcker, tidskrifter, databaser). Ange gärna exempel på former, t.ex. nyförvävslistor.	1		12		1 (låg) 2 (hög) 0	-
Kontinuerlig information om nya resurser (litteratur, databaser, verktyg m.m.)	3		10	1	2 (låg)	-
Information om/hjälp att skapa nyhetsbevakningar av olika typer av material	6	1	6	2	1 (låg)	1
En personlig kontaktbibliotekarie	3		10	1	1 (hög) 0	1
Digitalisering av källmaterial	10	1	2	1		
Annat (specificera):			1			
LTH: <u>Se kommentar från ett bibliotek</u> : Vi har arbetat en hel del med att skanna in historiska och nutida dokument som handlar om fysik och fysiker i Lund. Vi kallar databasen för "Fysicumarkivet" och den utgör den del av publikationsdatabasen LUP. Fysicumarkivet har använts en hel del i projektet Fysicums historia som nu håller på att dokumenteras och illustreras. Se http://www.fysik.lu.se/historia .			1			

Kommentarer:

N: Doktorandundervisning ges i många fall av ämneskompetent och/eller forskarutbildad bibliotekspersonal.

Utförs något av ovanstående av annan än personal på biblioteket? I så fall, vad och vilken personalkategori/enhet?

Konst: Respektive kansli

HT: HumLab och IT-enheten arbetar med att digitalisera och bearbeta källmaterial i olika former (eye-tracking, arkeologiska virtuella miljöer, dialektprov ect.).

Med: Nej

LTH: Vi samarbetar med personal som är lärare vid LTH, med personal från LU Innovation, med personal från Juridiska institutionen, samt med personal från Universitetsbiblioteket (f d Biblioteksdirektionen).

N: Forskare bevakar förlagsutgivning och skickar inköpsförslag till biblioteken.

Om ni inte erbjuder någon av ovanstående tjänst, motivera gärna varför.

Konst: Vi erbjuder det som efterfrågas

IIIEE: Det skulle bli för mycket att göra....

Asien: Har precis börjat på det här jobbet och har inte hunnit ännu

Bearbetning/analys/skriva

Antal svar/alternativ:

Om du inte kan svara på ett alternativ, ange siffran 0.

Service/stöd	Har inte	Planerar	Har	Specifikt för forskare	I vilken utsträckning upplever du att servicen utnyttjas? Hög / Låg	Ökad efterfrågan
Referensstilar och referensteknik: undervisning	7	1	5	3	1 (låg) 3 (hög)	2 -
Referensstilar och referensteknik: helpdesk	4	2	7	3	1 (låg) 1 (hög) 1 (medel)	2 -
Referenshanteringsprogram: sammanställd information om olika program	7	2	4	3	3 (hög) 0	2 0 -
Referenshanteringsprogram: undervisning - EndNote	3	1	9	4	2 (låg) 3 (hög)	- 2
Referenshanteringsprogram: helpdesk - EndNote	4	2	7	4	2 (låg) 1 (hög) 1 (medel)	- 2
Referenshanteringsprogram: undervisning - RefWorks	6	2	5	4	3 (hög) 1 (låg)	3 -
Referenshanteringsprogram: helpdesk - RefWorks	5	3	5	4	2 (låg) 1 (hög)	3 -
Referenshanteringsprogram: undervisning – fria program, t.ex. Zotero	10	3		2		- 1
Referenshanteringsprogram: helpdesk – fria program, t.ex. Zotero	10	3		2		- 1
SPSS el. likn.: undervisning	12		1			
SPSS el. likn.: helpdesk	12		1			

Word el. likn.: undervisning	11		2			
Word el. likn.: helpdesk	11		2			
Excel el. likn.: undervisning	12		1			
Excel el. likn.: helpdesk	12		1			
Presentationsprogram, t.ex. PowerPoint: undervisning	12		1			
Presentationsprogram, t.ex. PowerPoint: helpdesk	12		1			
Bildhantering: undervisning	12		1			
Bildhantering: support	12		1			
Undervisning/Support i andra program. Ge exempel i kommentarfältet	12		1			
Program för samarbete och gemensamt skrivande, t.ex. Dropbox, Google Docs, BaseCamp: undervisning/helpdesk. Ge exempel i kommentarfältet	13					
Program för möten, t.ex. Adobe Connect. Ge exempel i kommentarfältet	12		1			
Annat (specificera):						

Kommentarer:

JUR: När biblioteket utför informationssökningar åt forskare samlar vi så långt det går referenserna i RefWorks och delar länken med forskare. De kan då själva plocka fram relevanta artiklar.

N: Eftersom många forskare på Fysik och Matematik inte använder Windows utan Linux som operativsystem så är de ovan nämnda referenshanteringsprogrammen ointressanta för flertalet forskare på dessa institutioner. De använder sig dock av andra referenshanteringsprogram, t. ex. LaTeX och BibTex. Vi tycker därför att frågan skulle ha utformats som t.ex.: Har ni undervisning/helpdesk i referenshanteringsprogram? Specificera vilka.

Utförs något av ovanstående av annan än personal på biblioteket? I så fall, vad och vilken personalkategori/enhet?

HT: det finns IT-pedagoger vid HT som undervisar i tex. Word och excel. IT-enheten ger support.

Asien: Vi har en sekreterare som är jätteduktig på de grafiska programvarorna som hjälper lärare och forskare

MED: bibliotek och IT

LTH: Vi samarbetar med personal som är lärare vid LTH, med personal från LU Innovation, med personal från Juridiska institutionen, samt med personal från Universitetsbiblioteket (f d Biblioteksdirektionen).

S: Ja, SPSS tillhandahålls integrerat i samtliga institutioners utbildningar. Stöd i pp-presentationer tillhandahålls av fakultetens webb-redaktör.

N: Rent generellt utförs undervisning i många av de program som nämns ovan (förutom referenshanteringsprogrammen) av lärare och forskare på institutionerna.

Om ni inte erbjuder någon av ovanstående tjänst, motivera gärna varför.

Konst: Den hjälp som ges har att göra med respektive forskares behov – svårt att generalisera och foga in i ett sådant här dokument

IIIEE: Tidsbrist

Asien: Har precis börjat på det här jobbet har inte hunnit ännu

N: Gällande introduktion till LaTeX så är traditionen på Matematikcentrum att doktoranderna lär sig själva som en del i utbildningsprocessen.

På Biologiska institutionen har vi diskuterat undervisning av referenshanteringsprogram på ”Introduktionskursen för doktorander” men, precis som på Matematiska institutionen, är inställningen att detta ingår i det som doktoranderna ska tillgängliggöra sig ”på egen hand” under sin forskarutbildning.

Tillgängliggöra resultat och grunddata

Antal svar/alternativ:

Om du inte kan svara på ett alternativ, ange siffran 0.

Service/stöd	Har inte	Planerar	Har	Specifikt för forskare	I vilken utsträckning upplever du att servicen utnyttjas? Hög / Låg	Ökad efterfrågan
Publiceringsstrategier: undervisning	5	2	6	3	1 (låg) 2 (hög) 1 (medel)	2
Publiceringsrådgivning	6	1	6	3	2 (låg) 1 (hög) 1 (medel)	2
Registrering i LUP: undervisning	2	1	10	1	2 (låg) 0	- 1
Registrering i LUP: helpdesk	2		11	1	3 (låg) 0	-
Biblioteket registrerar och parallellpublicerar åt forskarna	7	1	5		1 (hög)	
Publicering i OA-tidskrifter och parallellpublicering: undervisning	4	2	7	1	2 (låg) 1 (hög)	1
Publicering i OA-tidskrifter och parallellpublicering: helpdesk	3	2	8	2	2 (låg) 1 (hög)	2
Forskningsfinansiärers OA-krav: undervisning	5	1	7	2	2 (låg)	1
Forskningsfinansiärers OA-krav: helpdesk	5	1	7	2	2 (låg)	2
Upphovsrätt vid publicering: undervisning	5	2	6	2	2 (låg)	1
Upphovsrätt vid publicering: helpdesk	5	1	7	2	2 (låg)	2
Möjlighet att få hjälp med bibliometriska analyser	8		5	1	2 (låg)	2
Att arkivera forskningsdata: undervisning	13					
Att arkivera forskningsdata: helpdesk	12		1			
Annat (specificera):			1			
JUR: Ansvar för, undervisning och helpdesk i Selected Works – kombinerade forskarhemsidor och publikationsdatabas.			1	1	1 (låg)	1

Kommentarer:

HT: Undervisningen sker ofta på förfrågan. Seminarier har ordnats för forskargrupper och avdelningar/institutioner.

Campus: Biblioteket genomför den slutliga publiceringen i LUP för forskarna.

N: Seminarierna ges i allmänhet av personal från Publiceraavdelningen på BD/UB. I vissa fall deltar även forskare. Vi vill också nämna att eftersom dessa frågor ofta diskuteras i mer informella sammanhang på institutionerna, t.ex. i fikarummen där även bibliotekspersonalen finns och de kan då ge kompletterande information och även få respons från forskarna.

Utförs något av ovanstående av annan än personal på biblioteket eller annan enhet? I så fall, vad och vilken personalkategori/enhet?

LTH: Vi samarbetar med personal som är lärare vid LTH, med personal från LU Innovation, med personal från Juridiska institutionen, samt med personal från Universitetsbiblioteket (f d Biblioteksdirektionen).

Om ni inte erbjuder någon av ovanstående tjänst, motivera gärna varför.

IIIEE: ingen efterfrågan

Asien: Har precis börjat på det här jobbet har inte hunnit ännu

Referenser:

BJÖRK, B.-C. 2006. A model of scientific communication as a global distributed information system. *Information Research*, 12.